

Konkurrensverkets domstolsprocesser 1993-2004

En utvärdering

Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie: 2005:2

Ingeborg Simonsson

ISSN-nr 1652-8069

Konkurrensverket, Stockholm 2005

Illustration: Martina Thulin, Odelius New Media

Förord

En betydande del av Konkurrensverkets arbete är att, vid överträdelser av det konkurrensrättsliga regelverket, driva processer i domstol. Det är viktigt att processföringen är effektiv och framgångsrik för att en god rättsutveckling och en väl fungerande konkurrens till nytta för konsumenterna ska uppnås.

Konkurrensverket har sedan konkurrenslagens ikraftträdande drivit knappt 100 mål och ärenden till domstol. En opartisk bedömning över hur framgångsrik processföringen egentligen har varit har dock aldrig tidigare genomförts.

Mot bakgrund av detta gav Konkurrensverket Ingeborg Simonsson uppdraget att genomföra en utvärdering av Konkurrensverkets processföring i domstolar sedan konkurrenslagens ikraftträdande.

Ingeborg Simonsson är doktorand i konkurrensrätt vid Stockholms universitet.

Till projektet knöts dessutom en referensgrupp som fungerat som kvalitetssäkrare under arbetets slutförande. Referensgruppen har bestått av för uppdraget kvalificerade akademiker och andra med särskild kompetens inom området.

Referensgruppen har utgjorts av följande personer: Rickard Sandin, som är doktor i nationalekonomi vid Econ Analys AB, Magnus Ulriksson, som är rättschef vid Konkurrensverket samt Nils Wahl, som är professor i europeisk integrationsrätt vid Stockholms universitet.

Från Konkurrensverket har dessutom verkets chefsekonom och tillika professor i nationalekonomi vid Södertörns högskola Mats Bergman funnits med som kvalitetssäkrare under arbetets slutfas. Konkurrenssakunnige Kristian Viidas har varit projektets koordinator.

Det är författaren själv som svarar för innehållet och slutsatserna i rapporten. Slutsatserna behöver således inte nödvändigtvis spegla Konkurrensverkets uppfattning.

Stockholm i maj 2005

Claes Norgren
Generaldirektör

Uppdraget

I juni 2004 anförtroddes jag uppdraget att genomföra en övergripande utvärdering av Konkurrensverkets processföring i domstolar sedan konkurrenslagens ikraftträdande. Uppdraget inleddes med att jag från Konkurrensverket bereddes tillgång till verkets samling av avgöranden. Utredningen har begränsats till avgöranden i Stockholms tingsrätt och Marknadsdomstolen, och omfattar inte överprövning i förvaltningsdomstol av verkets sekretessbeslut. I samråd med Konkurrensverket har jag även uteslutit Stockholms tingsrätts beslut om undersökningar enligt 47-48 §§ konkurrenslagen. Vissa kompletteringar har skett och sammanlagt har jag tillsammans med Konkurrensverket identifierat 89 mål och ärenden som omfattas av utredningen. Vidare har jag i samråd med Konkurrensverket valt ut fyra mål för en mer djupgående granskning. Slutligen har jag under utredningen gått igenom stämningsansökningar i fem mål som Konkurrensverket för närvarande driver.

Det första steget har bestått i att bedöma i vilken utsträckning verket når framgång med sina processer. Resultatet redovisas som en sammanfattande överblick och innefattar en bedömning av utgången i varje mål. Med utgångspunkt från verkets resultat har nästa steg varit att utveckla analysen för att besvara ett antal specifika frågor. Frågeställningarna har varit vilken typ av processer verket når framgång i, om resultatet är beroende av vilken typ av part verket processar mot (offentligägda företag kontra privata aktörer) och betydelsen av att verket har en intervenient eller medpart på sin sida. Nästa steg har bestått i djupstudier av fyra processer. Utgången i samtliga mål tillsammans med djupstudierna leder till en överblick av styrkor och svagheter i verkets processföring.

Analysen utvecklas till frågan vad som kan anses utgöra framgångsrik konkurrensprocessföring och avslutas med en rad konkreta förslag om vilka lärdomar som kan dras av utredningen.

Stockholm 2005-05-25

Ingeborg Simonsson

Doktorand i konkurrensrätt, Stockholms universitet*

---

* Tidigare yrkeserfarenheter omfattar tjänstgöring i allmän domstol, så småningom som hovrättsfiskal vid Svea hovrätt, liksom arbete på advokatbyrå, bl.a. i egenskap av advokat på Mannheimer Swartling Advokatbyrås EG-rättsavdelning åren 2000-2003.

Innehåll

Sammanfattning	11
English summary.....	15
1 Konkurrensprocessen; vissa huvuddrag och utveckling 1993-2004	20
1.1 Översikt över konkurrensprocessen.....	21
1.2 Vidgad krets parter som kan ha rätt till konkurrensskadestånd	23
1.3 Något om radsförordning 1/2003	23
1.4 Den ökande betydelsen av ekonomisk analys.....	25
2 Framgångsfrekvens 1993-2004.....	27
2.1 Hur ofta når verket framgång i sina processer?	27
2.2 Vilken slags processer når verket framgång i?.....	28
2.3 Vilka processer har verket svårt att nå framgång i?	31
2.4 Initiativärenden kontra ansökningsärenden	34
2.5 Offentligägda aktörer respektive näringsliv som motpart	35
2.6 Betydelsen av att verket har en intervenient eller medpart på sin sida	36
2.7 Utveckling över tiden	38
3 Inblickar i utvalda processer	41
3.1 Interflora MD 2001:3	42
3.1.1 Handläggningen	42
3.1.2 Brister i Konkurrensverkets marknadsanalys.....	43

3.1.3	Allvarliga brister i Konkurrensverkets rättsliga analys	44
3.1.4	Interflora - Sammanfattande slutsatser	50
3.2	SAS Eurobonus MD 2001:4	52
3.2.1	Handläggningen	52
3.2.2	Rättstillämpning i fokus	53
3.2.3	Framgång eller oavgjort?	57
3.2.4	Betydelsen av Braathens intervention	57
3.2.5	Hur ärendet skulle behöva handläggas efter moderniseringen av EG:s konkurrensrätt	58
3.2.6	SAS Eurobonus - Sammanfattande slutsatser	58
3.3	AGA Gas II MD 2002:2	60
3.3.1	Handläggningen	60
3.3.2	Marknadsdominans; rättsfrågor och bevisfrågor	61
3.3.3	Missbruk; rättsfrågor och bevisfrågor	62
3.3.4	AGA Gas II – Sammanfattande slutsatser.....	64
3.4	Plaströrskartellen MD 2003:2	64
3.4.1	Handläggningen	65
3.4.2	Det första stora kartellmålet i svensk domstol.....	65
3.4.3	Ostrukturerad processföring.....	66
3.4.4	Plaströrskartellen – sammanfattande slutsatser	71
3.5	Genomgång av stämningsansökningar	71
4	Styrkor och svagheter i verkets processföring	77
4.1	Blygsam kartellbekämpning under perioden 1993- 1999	77
4.2	Cirka hälften av processerna präglas av noggrannhet och god avvägning från Konkurrensverkets sida.....	79
4.3	Framgångar inom ett femtontal områden.....	79

4.4	Marknadsdefinitioner och ekonomisk analys	
	fungerar huvudsakligen bra	86
4.5	Vanligt att domstolarna underkänner	
	Konkurrensverkets utredningar	86
4.6	Konkurrensverket har svårt att få gehör i rena	
	rättsfrågor	92
4.6.1	Företagskoncentrationer	93
4.6.2	Horisontell prissamverkan.....	94
4.6.3	Informationsutbyte.....	95
4.6.4	Byggkonsortier och	
	produktionssamarbeten.....	96
4.6.5	Inköpssamarbeten	97
4.6.6	Konkurrenslagens tillämpningsområde.....	98
4.6.7	Missbruk av dominerande ställning.....	99
4.6.8	Jordbruks- och skogsbrukssektorn.....	102
4.6.9	Konkurrensprocess.....	102
4.7	Exempel på vikten av att identifiera och lyfta fram	
	viktiga rättsfrågor	103
4.8	Stor förbättringspotential i processföring	106
4.9	Iakttagelser angående nivån på svenska	
	konkurrensskadeavgifter	108
5	Vad utgör framgångsrikt processande i	
	offentligrättsliga konkurrens mål?	113
6	Behovsinventering inför framtiden	119
6.1	Förslag till åtgärder	120
6.1.1	En processpolicy	120
6.1.2	Professionella insatser i utredningsstadiet	124
6.1.3	Förstärkt kompetens i materiell	
	konkurrensrätt	125
6.1.4	Förstärkt processkompetens	125
6.1.5	Nyckelpersoner; att ha samma	
	processhandläggare hela processen.....	125

6.1.6	Ökad betydelse av ekonomisk analys	127
6.1.7	Löpande utvärdering och kunskapsöverföring	127
6.2	Åtgärder för att säkerställa utvecklingen.....	128
6.2.1	Externa ombud?	128
6.2.2	Rådgivande och granskande organ	129
7	Konkurrensverkets processer i allmän domstol 1993-2004 - rättsfallsreferat.....	131

Sammanfattning

Konkurrensverket vinner 45 procent, förlorar 42 procent och når partiell framgång i 14 procent av sina domstolsprocesser. Utesluter man utgången i processer som rör enbart processrättsliga frågor och ser till den slutliga utgången i sak vinner Konkurrensverket istället i 38 procent, når partiell framgång i 16 procent och förlorar i 46 procent av sina processer. Något förenklat gäller resultatet oavsett om processerna gäller missbruk av dominerande ställning, ansökan om icke-ingripandebesked eller undantag, ålägganden eller karteller. Framgångsfrekvensen är högre i processrättsliga frågor och lägre ifråga om företagsförvärv. En markant skillnad kan iaktas beträffande processer mot offentligägda företag, där Konkurrensverket når fullständig eller partiell framgång i hela 79 procent av sina processer. Medvetna satsningar från Konkurrensverkets sida torde vara en del av förklaringen, men även att verket i flera av processerna mot offentligägda aktörer haft stöd av intervenienter, dvs. företag och deras ombud. Sett över tiden varierar resultatet något, men framgångar och förluster följs åt på ett ganska tydligt sätt. Under 2002 och 2003 förlorade Konkurrensverket dock endast en process årligen och år 2004 förlorade verket inga processer. Antalet processer har minskat sedan år 2000. Mot bakgrund av att domstolarna avgjorde endast tre mål av aktuellt slag årligen under åren 2002-2003 och ett enda mål år 2004 är det för tidigt att avgöra om andelen processframgångar har ökat.

Konkurrensverket har under åren 1993-2004 varit framgångsrikt i många avseenden och har genom sina domstolsprocesser åstadkommit vägledande praxis inom åtminstone ett femtontal för konkurrensrätten centrala rättsområden. Marknadsdefinitioner och ekonomisk analys har huvudsakligen fungerat bra utifrån de krav som ställts under den aktuella tiden. Däremot har kartellbekämpningen inte varit så framträdande under 1990-talet. En påtagligt mer aktiv kartellbekämpning kan ses från slutet av 1999. Den sanktionspolicy

som verket inledde år 2000, med yrkande om dramatiskt höjda konkurrensskadeavgifter, har däremot fått dåligt gehör i domstolarna. Konkurrensverkets yrkanden om höga konkurrensskadeavgifter i kombination med de lägre konkurrensskadeavgifter som domstolarna faktiskt dömer ut kan få kontraproduktiva effekter genom att minska företagens incitament att informera om egna och andras överträdelser och innebär dessutom stora risker för Konkurrensverket ifråga om rättegångskostnadsansvar.

En jämförelse som bygger på Europeiska kommissionens resultat i mål enligt artiklarna 81 och 82 EG och normal ändringsfrekvens för svenska myndighetsbeslut i länsrätterna visar att Konkurrensverkets resultat i processer ligger under vad som får anses normalt. Konkurrensverket har långtgående undersökningsbefogenheter, kan välja vilka ärenden och mål som ska bli föremål för process och kan stödja sig på den omfattande praxis som utvecklats inom EG:s konkurrensrätt. Verket driver endast ett fåtal mål och ärenden per år. Verkets handläggare har möjlighet att helt specialisera sig på konkurrensrätt och konkurrensprocess. Mot den bakgrunden bedömer jag att Konkurrensverkets framgångsfrekvens borde ligga åtminstone i nivå med kommissionens, vilket skulle innebära fullständig eller partiell framgång i 75-85 procent av processerna. Detta skulle också bättre motsvara den normala ändringsfrekvensen för de svenska myndighetsbeslut som överklagas och prövas i domstol. Överlag har Konkurrensverkets resultat varit alltför otillfredsställande för att säkerställa en verkligt effektiv konkurrensövervakning.

Orsakerna till verkets processförluster kan sammanfattas enligt följande:

- Mer än hälften av processförlusterna beror på att Konkurrensverket inte fått gehör i domstolarna för sina bedömningar av rättsläget. Genomgången, redovisad i avsnitt 4.6, utvisar att domstolarna i ett antal fall har avvikit från gängse EG-rättslig praxis. I de allra flesta fallen verkar domstolarnas be-

dömningar ändå överensstämma med EG-rättslig praxis, varvid det är svårt att dra någon annan slutsats än att Konkurrensverket har gjort felaktiga prognoser om rättsläget.

- Cirka en tredjedel av verkets processförluster beror på att Konkurrensverkets utredningar av sakförhållandena inte nått upp till den nivå som domstolarna har krävt.
- Det förekommer att Konkurrensverket förlorar processer helt eller delvis på grund av brister i själva processföringen.

Den 1 juli 2004 avskaffades möjligheten för företag att ansöka om icke-ingripandebesked eller undantag hos Konkurrensverket. Detta borde frigöra resurser, men en omvärldsanalys ger vid handen att kraven på Konkurrensverket samtidigt har ökat. Den s.k. decentraliseringen till medlemsstaterna av tillämpningen av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 EG kan förväntas generera merarbete för Konkurrensverket. Den utökade kretsen skadeståndsberättigade enligt konkurrenslagen innebär indirekt ett högre tryck på verket. Konkurrensverkets egen policy att yrka dramatiskt högre konkurrensskadeavgifter har ökat företagets incitament att lägga ned stora resurser på att försvara sig mot påstådda överträdelser. Slutligen kan trenden inom EG-rättslig konkurrensprocess med ökad betydelse för ekonomisk analys förväntas smitta av sig till svensk konkurrensprocess.

Jag föreslår följande åtgärder för att förbättra Konkurrensverkets resultat i domstolsprocesser:

1. Att verket utarbetar en processpolicy.
2. Att verket utvärderar vilka åtgärder som kan vidtas för att förbättra insatserna i utredningsfasen.

3. Förstärkt kompetens i materiell konkurrensrätt, särskilt avseende EG-rättslig praxis.
4. Förstärkt processkompetens och utarbetande av nya metoder för att upprätta stämningsansökningar och processinlagor.
5. Att verket fortsätter att, liksom man gjort sedan år 2000, driva färre processer och, i fall där det inte är fråga om att klarlägga rättsläget i frågor som är viktiga ur allmän synpunkt, avstår från att processa, särskilt när utgången framstår som osäker.
6. En ökad selektivitet bör övervägas även inom ramen för varje enskild process som verket väljer att driva, i syfte att åstadkomma strukturerade, väl avgränsade processer där rättsbildningen främjas.
7. Ett erkännande av Konkurrensverkets processhandläggare som nyckelpersoner vars insatser bör uppmärksammas tydligare.
8. Beredskap för att möta det ökande behovet av ekonomisk analys i konkurrensprocesser.
9. Löpande utvärdering och kunskapsöverföring inom Konkurrensverket.

Jag föreslår att Konkurrensverket, för att säkerställa en utveckling i linje med förslagen, inrättar en intern kontrollfunktion i form av ett rådgivande organ som granskar utkast till stämningsansökningar och bevisning innan process inleds. Ett sådant råd bör bestå av personer med särskild erfarenhet och sakkunskap inom konkurrensrätt, EG-rätt, processrätt och ekonomi.

English summary

Since the entry into force of the 1993 Competition Act and until the end of 2004, the Swedish Competition Authority has won 45 percent, lost 42 percent and won partially in 14 percent of its court cases. Looking at the final outcome of cases and excluding the results in cases limited to procedural issues only, the outcome is a 38 percent success rate, partial successes in 16 percent of the cases and 46 percent lost cases for the Swedish Competition Authority. The result is mainly the same regardless of the different types of infringements; abuse of dominant position, notifications for negative clearance or exemption, actions against cartels or requirements that infringements be brought to an end. A significantly better result can be observed in cases against public undertakings, where the Swedish Competition Authority has won in whole or in part in 79 percent of its cases. The explanation for is appears to be twofold; focussed enforcement activities from the Competition Authority coupled with the fact that the authority has been supported by private parties in a number of those cases.

Over time, the outcome of the Competition Authority's court cases varies somewhat, although the relation between won and lost cases remains fairly the same. During the years 2002 and 2003, the Competition Authority lost only one case annually, and lost no cases at all in 2004. The number of cases brought to court has decreased since the year 2000. Given that only three competition law public enforcement cases were finally adjudicated during the years 2002-2003, followed by one single judgment in 2004, it remains to be seen whether the success rate of the Competition Authority has increased.

The Swedish Competition Authority has been successful in a number of respects during the period covered by this report, producing important case-law in some fifteen segments of competition law. The authority's market definitions and economic analysis appears to

have functioned well in relation to the demands of courts. However, cartel enforcement does not appear to have been a major priority during the 1990's. Increased cartel enforcement can be observed from the end of 1999. The sanction policy pursued by the authority as from the year 2000, with claims for dramatically increased fines, has been met by some reluctance by courts. The Competition Authority's claims for high fines, combined with the relatively lower amounts actually imposed by the courts, can have counter-productive effects by reducing the incentive for undertakings to inform the authority about infringements. The policy also entails substantive risks for the Competition Authority as regards responsibility for the litigation costs of undertakings.

A comparison with the results of the European Commission's Directorate General Competition's enforcement of articles 81 and 82 EC, as well as with the normal rate of reversed cases in appeals brought in county administrative courts against decisions by Swedish authorities, demonstrates that the Competition Authority's results in court cases are below what must be understood as a normal success rate. The Competition Authority enjoys far reaching investigation powers, is able to choose what cases to bring to court and can draw experience from the case-law developed in EC competition law. The authority only brings a few cases to court annually, and the case-handlers can focus completely on competition law and competition procedure. Against this background, the Competition Authority's success rate should be at least equal to that of the Commission, which means full or partial success in some 75-85 percent of the cases. That would also better reflect the normal outcome when decisions by Swedish authorities are appealed and tried in court. To conclude, the Competition Authority's results have been unsatisfactory for a truly effective competition law enforcement.

The reasons for the difficulties encountered can be summarised as follows:

- In more than one half of the lost cases, courts have interpreted substantive competition law differently than the Competition Authority. A survey of these cases, set out in chapter 4.6 of this report, shows that courts have on a few occasions deviated from normal EC competition law standards. In most of the cases however, the judgments seem to be in line with EC competition law, this forcing me to conclude that the Competition Authority has made incorrect assessments of substantive competition law.
- In about one third of the lost cases the courts have based their judgments on insufficient investigations of the facts and market conditions.
- Occasionally, the Competition Authority has lost cases partially or in whole as a result of shortcomings in the bringing of proceedings as such.

As from 1 July 2004, the right for undertakings to apply to the Competition Authority for negative clearance or exemptions has been abolished. This should make additional resources available, but an analysis of the overall situation shows increased complexity and higher requirements on the Competition Authority. The modernisation of EC competition law, with decentralised enforcement of articles 81 and 82, can be expected to generate additional work for the Competition Authority. Recent case-law and new legislation introducing new classes of potential claimants in private litigation can also indirectly lead to a higher pressure on the authority. The Competition Authority's policy of claiming dramatically increased levels of fines has given undertakings additional incentives to spend vast resources on their defence against alleged infringements. Finally, the general trend in EC competition law to include advanced economic analysis in competition law cases can be expected to surface in Swedish cases as well.

I propose the following measures to improve the Swedish Competition Authority's success rate in court cases:

1. That the Competition Authority develops a policy for the bringing of cases to courts.
2. That the Competition Authority evaluates what measures can be taken to improve investigations of facts and market conditions.
3. Strengthening of the knowledge of substantive competition law, in particular as regards EC law.
4. Strengthening of the knowledge of how to bring proceedings including development of new methods for drafting summons applications and submissions to courts.
5. That the authority continues, as it has done since the year 2000, to limit the number of cases brought to court, refraining from taking action unless a judgment is required from a public enforcement perspective, and restricting its actions in situations when the outcome appears uncertain.
6. Selectivity should be applied within each case actually brought to court, in order to build structured, well defined proceedings, thereby creating prerequisites for the development of guiding case-law.
7. Acknowledgement that the work of the Competition Authority's case-handlers is crucial to the outcome of the cases, recognising their importance.
8. Continuous work for meeting increased use of economic analysis in competition cases.

9. Evaluations and routines for transfer of knowledge within the Competition Authority.

I suggest that the Swedish Competition Authority, in order to ensure a development in line with the measures proposed above, establishes an internal control function in form of an advisory board which should examine draft summons applications and evidence prior to the initiation of proceedings. An advisory board should consist of professionals with experience and knowledge of competition law, EC law, procedural law and economy.

1 Konkurrensprocessen; vissa huvud- drag och utveckling 1993-2004

Konkurrensverket är central förvaltningsmyndighet för konkurrensfrågor. Verkets huvudsakliga uppgift har sedan konkurrenslagens ikraftträdande den 1 juli 1993 varit att fullgöra de uppgifter som följer av konkurrenslagen.² 6 § konkurrenslagen förbjuder avtal mellan företag vars syfte eller resultat är att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen på marknaden på ett märkbart sätt. Enligt 3 § konkurrenslagen ska vad som sägs om avtal också tillämpas på beslut av en sammanslutning av företag och samordnade förfaranden av företag. 19 § konkurrenslagen förbjuder missbruk av dominerande ställning från ett eller flera företags sida. 6 och 19 §§ är utformade med de EG-rättsliga konkurrensbestämmelserna som förebild och EG-rätten ska också vara vägledande vid tillämpningen.³

Sedan den 1 januari 2001 har Konkurrensverket haft behörighet att tillämpa artiklarna 81 och 82 EG.⁴ Under år 2004 blev behörigheten att tillämpa artiklarna 81 och 82 istället en skyldighet i de fall där samhandelseffekt föreligger.⁵

En viktig del av konkurrensövervakningen är konkurrensprocesser, dvs. prövning eller överprövning i domstol av de bedömningar Konkurrensverket gör enligt konkurrenslagen.

---

² Konkurrenslag (1993:20), Förordning (1996:353) med instruktion för Konkurrensverket.

³ Prop 1992/93:56 Ny konkurrenslagstiftning s 21.

⁴ Lag 2000: 1023 om ändring i lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas konkurrens- och statsstödsregler, prop 1999/2000:140 Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald.

⁵ Lag 2004:410 om ändring i lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas konkurrens- och statsstödsregler.

1.1 Översikt över konkurrensprocessen

Regelkomplexet kring konkurrensprocesser får betraktas som svåröverskådligt. Konkurrensverkets egna utredningar styrs, förutom av konkurrenslagen, av förvaltningslagen (1986:223) och förvaltningsprocesslagen (1971:291).⁶ Efter att Konkurrensverket färdigställt sin utredning i ett enskilt ärende får verket skilja sig från ärendet genom att fatta beslut eller inleda process. De processrättsliga regler som styr konkurrensprocesser enligt konkurrenslagen är av fyra skilda slag.

1. Om en part klagar på ett beslut som meddelats av Konkurrensverket, t.ex. ett åläggande, är det ett *konkurrensärende* som enligt 64 § andra punkten konkurrenslagen handläggs enligt ärendelagen av Marknadsdomstolen. När tingsrätten beslutar om undersökningar enligt 47-48 och 56 b §§ konkurrenslagen, s.k. gryningsräder, eller avgör frågor om advokatsekretess enligt 54 § konkurrenslagen, tillämpas också ärendelagen.
2. I vissa fall saknar Konkurrensverket befogenhet att på egen hand meddela beslut. Konkurrensverket måste då ge in stämningsansökan till Stockholms tingsrätt. Konkurrensverket kan enligt 26 § konkurrenslagen yrka att rätten förpliktar svarandena att utge konkurrensskadeavgift på grund av överträdelse av konkurrenslagstiftningen. Vidare kan verket yrka att rätten förbjuder en företagskoncentration enligt 34 a § konkurrenslagen. Sådana mål kallas *konkurrensmål* och handläggs enligt rättegångsbalkens regler om indispositiva tvistemål. Tingsrättens avgöranden i konkurrensmål kan överklagas till Marknadsdomstolen.
3. Om Konkurrensverket väljer att inte meddela åläggande kan företag som berörs av överträdelsen väcka talan i Marknads-

---

⁶ MD 1994:16.

domstolen genom att utnyttja sin s.k. subsidiära talerätt enligt 23 § andra stycket konkurrenslagen. Processen handläggs då enligt rättegångsbalkens regler om indispositiva tvistemål (64 § första punkten konkurrenslagen).

4. Slutligen kan företag processa mot varandra enligt rättegångsbalkens regler om dispositiva tvistemål. Talan om ogiltighet enligt 7 § konkurrenslagen eller skadestånd enligt 33 § konkurrenslagen handläggs enligt denna ordning.

Vid överklaganden av beslut som meddelats av Konkurrensverket, s.k. konkurrensärenden, gällde tidigare liksom i konkurrensmålen ett tvåinstansförfarande. Besluten överklagades till Stockholms tingsrätt och sedan till Marknadsdomstolen. Så småningom ändrades detta i konkurrensärendena så att överklagande nu sker direkt till Marknadsdomstolen. I lagstiftningsprocessen anfördes bl.a. att intresset av att ha en enhetlig ordning för prövning av konkurrensrättsliga ingripanden visserligen vägde tungt, men inte borde hindra förändringar som hade sakliga skäl för sig.⁷ I konkurrensmålen gäller fortfarande ett tvåinstansförfarande för domstolsprövningen.

Konkurrensverket har inte alltid varit part i mål där verkets beslut överklagas, men har regelmässigt beretts tillfälle att yttra sig. Detta verkar gälla främst de mål som handlades enligt ärendelagen.⁸ Åtminstone under de första åren efter konkurrenslagens ikraftträdande verkar det ha rått en viss förvirring kring partsställningen vid överklagande av Konkurrensverkets beslut. Jag har valt att konsekvent betrakta Konkurrensverket som part i alla de konkurrensärenden som överklagas.

---

⁷ Prop. 1997/98:130 Ändringar i konkurrenslagen (1993:20) m.m., s. 50 f.

⁸ Se t.ex. Små Taxiägare III, MD 1996:4 och Alcatel IKO Kabel, Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1995-09-06, Å 8-106-94.

1.2 Vidgad krets parter som kan ha rätt till konkurrensskadestånd

Den krets parter som har möjlighet att erhålla konkurrensskadestånd kan komma att vidgas. Kretsen är enligt 33 § konkurrenslagen begränsad till företag och avtalsparter men innefattar enligt ett avgörande från Stockholms tingsrätt även kunder och t.ex. myndigheter.⁹ Det föreligger även lagstiftningsförslag om att utöka kretsen skadeståndsberättigade.¹⁰ I kombination med institutet grupprättegång kan processbenägenheten förväntas öka. De offentlighetsrättsliga konkurrensmålen kan förväntas fungera som draglok för kärandena i skadeståndsprocesserna, något som illustreras av det s.k. asfaltmålet där flera kommuner valt att yrka skadestånd. Eftersom avgörandena i offentlighetsrättsliga konkurrensprocesser får bevisverkan i efterföljande skadeståndsprocesser, finns ett klart incitament för parter med skadeståndsanspråk att intervensera i de processer som Konkurrensverket driver, förutsatt att skadeståndsanspråket är så stort att det motiverar de rättegångskostnader som är förenade med intervention. Intervention kan förväntas komplicera handläggningen av konkurrensmålen, samtidigt som det kan vara en fördel för Konkurrensverket att kunna samordna sina resurser med intervenientens. Parter som driver skadeståndstalan kan även förväntas begära ut handlingar vilket leder till ökad arbetsbelastning för Konkurrensverket, inte minst på grund av den sekretessprövning som då måste ske.

1.3 Något om rådsförordning 1/2003

Tillämpningen av konkurrensbestämmelserna i artiklarna 81 och 82 EG har genom rådsförordning 1/2003¹¹ fullt ut flyttats till medlems-

---

⁹ Stockholms tingsrätts mellandom 2004-11-11 i mål nr 6580-03 m fl.

¹⁰ SOU 2004:10 s 81.

¹¹ Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget, EGT L 1, 4.1.2003, nedan citerad som förordning 1/2003.

staterna med verkan från den 1 maj 2004. Konkurrensverket, liksom konkurrensmyndigheter och domstolar i andra medlemsstater, har sedan den 1 maj 2004 en skyldighet att tillämpa artikel 81 och 82 EG när nationell konkurrensrätt tillämpas, förutsatt att samhandelseffekt föreligger. Materiellt blir det alltså fråga om parallell tillämpning av svensk och EG-rättslig konkurrensrätt, vilket ställer högre krav på Konkurrensverket och domstolarna. Ändringar i konkurrenslagen har genomförts med verkan från den 1 juli 2004 för att anpassa konkurrenslagen till de krav som förordning 1 ställer.¹² För den svenska konkurrensprocessen kan förändringarna sammanfattas enligt följande:

1. Skyldighet för medlemsstaternas domstolar att säkerställa gemenskapsrättens enhetliga tillämpning, vilket ofta kan innebära skyldighet att begära förhandsavgörande från EG-domstolen.¹³
2. Ett omfattande samarbete mellan Europeiska kommissionen och medlemsstaternas konkurrensmyndigheter.¹⁴
3. Utbyte av information inklusive bevisning mellan kommissionen och medlemsstaternas konkurrensmyndigheter.¹⁵
4. Samarbete mellan kommissionen och medlemsstaternas domstolar, vilket bl.a. innefattar informationsutbyte, möjlighet för domstolen att begära utlåtande från kommissionen

---

¹² Lag 2004:409 om ändring i konkurrenslagen (1993:20).

¹³ Förordning 1/2003 artikel 16.

¹⁴ Förordning 1/2003 artikel 11 samt kommissionens tillkännagivande om samarbete inom nätverket av konkurrensmyndigheter, EGT C 101/43, 27.4.2004.

¹⁵ Förordning 1/2003 artikel 12.

samt en skyldighet att skicka kopior av avgöranden till kommissionen.¹⁶

5. Vissa principer för fördelning av ärenden mellan kommissionen och medlemsstaternas konkurrensmyndigheter.¹⁷
6. Allmänna och grundläggande EG-rättsliga principer måste beaktas vid tolkningen av artiklarna 81 och 82 EG i svenska konkurrensprocesser.¹⁸
7. Skyldighet för medlemsstaternas konkurrensmyndigheter att genomföra undersökningar på uppdrag av kommissionen samt en möjlighet att bistå konkurrensmyndigheterna i andra medlemsstater på motsvarande sätt.¹⁹

Förändringarna kan innebära en ökad arbetsbelastning för Konkurrensverket och domstolarna i och med att dubbla regelverk måste tillämpas i konkurrensprocesserna.

1.4 Den ökande betydelsen av ekonomisk analys

I juli 2003 utnämnde Europeiska kommissionens konkurrensdirektorat professor Lars-Hendrik Röller till chefsekonom för konkurrensområdet. Syftet var att stärka den ekonomiska grundvalen för kommissionens konkurrensanalys.²⁰ Ekonomiska och ekonometriska analyser har kommit att spela en allt större roll i konkurrensprövningar,

---

¹⁶ Förordning 1/2003 artikel 15 samt kommissionens tillkännagivande om samarbete mellan kommissionen och EU-medlemsstaternas domstolar vid tillämpning av artiklarna 81 och 82 EG-fördraget, EGT C 101/54 27.4.2004.

¹⁷ Förordning 1/2003 artikel 13.

¹⁸ Förordning 1/2003 preambeln p 37.

¹⁹ Förordning 1/2003 artikel 22.

²⁰ Pressrelease IP/03/1027.

i vart fall vid prövningar av företagskoncentrationer.²¹ Jag menar att en motsvarande utveckling kan förväntas i svenska konkurrensprocesser. Konkurrensverket har en chefsekonom samt ytterligare ett flertal disputerade ekonomer bland sina anställda, och jag vill med det sagda endast peka på en mer generell trend inom konkurrensrätten och inte på något resursbehov hos Konkurrensverket.

---

²¹ Michael Hutchings, *The Competition Between Law and Economics*, 2004 ECLR issue 9, 531-533, se även tal av Luke M. Froeb, Director, US Federal Trade Commission, Bureau of Economics, "The Use of Economics in Merger Analysis," at the IBC Conference: The Use of Economics in Competition Law, Brussels, January 27, 2005, <http://www.ftc.gov/ftc/economic.htm>.

2 Framgångsfrekvens 1993-2004

2.1 Hur ofta når verket framgång i sina processer?

Av 89 processer har Konkurrensverket vunnit 38, förlorat 36 och nått partiell framgång i 12 processer. Vidare har fyra processer rör frågor avseende tredje mans talerätt, där vare sig verket eller motparten kan anses ha vunnit eller förlorat. Dessa har jag uteslutit från beräkningen då de saknar relevans. Uttryckt i procentandelar vinner verket 45 procent, förlorar 42 procent och når partiell framgång i 14 procent av sina processer. Utesluter man utgången i processer som rör enbart processrättsliga frågor (sammanlagt tretton processer) och ser till den slutliga utgången i sak blir resultatet att Konkurrensverket vinner i 38 procent, når partiell framgång i 16 procent och förlorar i 46 procent av sina processer.

Till följd av Konkurrensverkets processförluster har staten förpliktats att ersätta motpartens rättegångskostnader i sju konkurrensfall med sammanlagt 22 miljoner kronor.²² Att det inte förekommer fler fall av ersättningsskyldighet beror på att Konkurrensverkets motparter, oavsett utgången, saknar rätt till ersättning för rättegångskostnader i s.k. konkurrensärenden, alltså vid överklaganden av ålägganden meddelade av Konkurrensverket samt överklaganden av Konkurrensverkets beslut vid ansökningar om undantag och icke-ingripande.

---

²² I Swelab med 305 000 kr, i Selecta med 80 450 kr, i Optiroc m.fl. med 2 666 500 kr, i Nitro Nobel med 927 418 kr, i AB Svensk Filmindustri II med 413 300 kr, i Trafikskolorna med 122 553 kr, i AGA Gas II med 526 170 kr och i Bensinkartellmålet med cirka 17 miljoner kr.

2.2 Vilken slags processer når verket framgång i?

Konkurrensverket har varit framgångsrikt i frågor rörande konkurrensprocessrätt och har vunnit tio av tretton (77 procent) av dessa processer. I övrigt saknas tydliga tendenser. Ett försök till kategorisering ger vid handen att verket utöver framgångarna i processrättsliga frågor har vunnit fyra missbruksmål, nitton mål om undantag eller icke-ingripandebesked, tre kartellmål och ett mål om en konkurrensklausul i samband med företagsförvärv. Vidare har verket nått partiell framgång i sju missbruksmål, två undantagsmål, två kartellmål och ett mål om en konkurrensklausul i samband med företagsförvärv. Vid en summering har verket nått hel och partiell framgång i elva missbruksmål, tjugoen mål om undantag- eller icke-ingripandebesked, fem kartellmål, tio processrättsliga frågor samt två mål om konkurrensklausuler vid företagskoncentrationer.

Processer som Konkurrensverket nått fullständig framgång i (presenterade i kronologisk ordning efter datum för slutligt avgörande):

Små Taxiägare II, MD 1995:14	Konkurrensprocessrätt
Nitro Nobel, MD 1995:31	Konkurrensprocessrätt (gryningsråd)
Alcatel/IKO Kabel, Stockholms tingsrätt 1995-09-06, Ä 8-106-94	Företagsförvärv, konkurrensklausul
Byggförsäkring, Stockholms tingsrätt 1995-10-12, Ä 8-58-94	Undantag/ickeingripande
Dundermarknan, Stockholms tingsrätt 1995-10-17, Ä 8-77-94	Undantag/ickeingripande
Små Taxiägare III, MD 1996:4	Undantag/ickeingripande
AB Tipstjänst, MD 1996:27	Undantag/ickeingripande

Skanska m fl, MD 1996:31	Konkurrensprocessrätt
Norsk Hydro Olje AB, MD 1996:33	Undantag/ickeingripande
Posten, MD 1996:34	Konkurrensprocessrätt (inhibition)
Petroleumhandelns Riksförbund, MD 1997:8	Undantag/ickeingripande
SJ, MD 1997:17	Konkurrensprocessrätt (talerätt)
HSB II, Stockholms tingsrätt 1997-12-30, Ä 8-60-94	Undantag/ickeingripande
Boråstapeter AB, Stockholms tingsrätt 1998-01-19, Ä 8-92-97	Undantag/ickeingripande
Svenska Trädbränsleföreningen, Stock- holms tingsrätt 1998-02-17, Ä 8-157-95	Undantag/ickeingripande
SL, ombudsavtal, Stockholms tingsrätt 1998-05-08, Ä 8-38-96	Undantag/ickeingripande
Byggplast och Båtprylar, Stockholms tingsrätt 1998-06-04, T 8-370-98	Kartellmål
Telia Mobile AB, Stockholms tingsrätt 1998-06-11, Ä 8-94-96	Missbruk
Stenungssunds kommun, Stockholms tingsrätt 1998-09-09, T 8-723-98	Missbruk
SÅGAB, MD 1999:5	Undantag/ickeingripande
Taxisamordning i Skellefteå, II, MD 1999:9	Undantag/ickeingripande
Svenska returglas, MD beslut 1999-03-17, ärendet A 2/99	Konkurrensprocessrätt
Taxi Stockholm 15 00 00, MD 1999:14	Undantag/ickeingripande

Uddevalla Taxi, MD 1999:15	Undantag/ickeingripande
Industrislang, Stockholms tingsrätt 1999-09-30, T 8267-99	Kartellmål
Nedre Norrlands Sågverksförening, MD 1999:41	Undantag/ickeingripande
Svenska Petroleum Institutet, MD 2000:3	Konkurrensprocessrätt (gryningsråd)
Taxi Jönköping, MD 2000:10	Undantag/ickeingripande
Taxiuppställningsplatser, MD 2000:1	Undantag/ickeingripande
Svenska Petroleum Institutet II, MD 2000:3	Konkurrensprocessrätt (gryningsråd)
Färgtema, MD 2000:13	Konkurrensprocessrätt (gryningsråd)
Shell ljudupptagningar, MD 2000:16	Konkurrensprocessrätt
Shell förhör med anställd, MD 2001:23	Konkurrensprocessrätt
Telia Handel, MD 2001:30	Missbruk
Taxi Stockholm II, MD 2002:6	Undantag/ickeingripande
Telia, överlämnat samtal, MD 2002:32	Missbruk
Svenska Däckföreningen, MD 2003:23	Undantag/ickeingripande
Asfaltkartellen, mellandom, MD 2004:21	Kartellmål

Processer som Konkurrensverket nått partiell framgång i:

Svenska Interpress AB, Stockholms tingsrätt 1996-12-09, Ä 8-73-95	Missbruk
KKV och Privpak ./ Posten, Stockholms tingsrätt 1997-12-23, T 8-1264-94	Missbruk
Stora, Modo och Munksjö, MD 1998:21	Undantag/ickeingripande
KKV och Citymail ./ Posten, MD 1998:15	Missbruk
Preem Petroleum, MD 1998:22	Företagsförvärv, konkurrensklausul
SAS Interlining, MD 1999:22	Missbruk
Nitro Nobel AB, MD 1999:17	Missbruk
KKV och BK Tåg ./ SJ, MD 2000:2	Missbruk
Västerbottens Taxi AB, MD 2000:26	Undantag/ickeingripande
SAS Eurobonus, MD 2001:4	Missbruk
Plaströrskartellen, MD 2003:2	Kartellmål
Bensinkartellen, MD 2005:7	Kartellmål

2.3 Vilka processer har verket svårt att nå framgång i?

Verket har förlorat elva missbruksmål, sjutton mål om undantag eller icke-ingripandebesked, två kartellmål, tre processrättsliga frågor samt tre mål om företagsförvärv. Återigen är det svårt att se någon särskild tendens. En jämförelse mellan å ena sidan de processer där verket nått hel eller partiell framgång och å andra sidan processer som verket förlorat visar att utgången fördelar sig ganska jämnt mellan de olika kategorierna av mål.

Processer som Konkurrensverket förlorat:

Elleverantörer, MD 1995:8	Undantag/ickeingripande
Allemanssparkonton, MD 1995:17	Undantag/ickeingripande
Livbolag, MD 1995:22	Undantag/ickeingripande
Telia samtrafikavgifter, Stockholms tingsrätt 1996-04-15, Ä 8-13-96	Missbruk
Taxisamordning i Skellefteå I, MD 1996:15	Undantag/ickeingripande
ADA AB, Stockholms tingsrätt 1996-09-25, Ä 8-95-95	Missbruk
Telia betalningar, Stockholms tingsrätt 1996-10-18, Ä 8-118-95	Missbruk
Swelab, Stockholms tingsrätt 1996-12-18, T 8-669-96	Företagskoncentration
Sydsvensk Färskpotatis, MD 1997:5	Kartellmål
Posten Sverige AB B-posttidningar, Stockholms tingsrätt 1997-06-18, Ä 8-4-96	Missbruk
Vivo Stockholm, MD 1997:11	Undantag/ickeingripande
Livförsäkringar, MD 1997:12	Undantag/ickeingripande
Cementa/Aalborg Portland, MD 1997:55	Undantag/ickeingripande
Selecta AB, Stockholms tingsrätt 1997-11-18, T 8-537-97	Företagskoncentration
Flygbränsledepå, Stockholms tingsrätt 1998-10-29, Ä 8-84-95 m fl	Undantag/ickeingripande
Optiroc, NCC och Stråbruken, MD 1998:10	Företagskoncentration

Dagengruppen, MD 1998:18	Missbruk
Södra Skogsägarna, MD 1999:1	Undantag/ickeingripande
Dorma Sverige AB, MD 1999:7	Undantag/ickeingripande (missbruk)
Svenska Travsportens Centralförbund, MD 1999:10	Missbruk
Returpapper, MD 1999:11	Undantag/ickeingripande
CEKAB, MD 1999:12	Undantag/ickeingripande
Taxi Västerås, MD 1999:16	Undantag/ickeingripande
Svenska Petroleum Institutet I, MD 1999:22	Undantag/ickeingripande
AB Svensk Filmindustri I, Stockholms tingsrätt 1999-04-19, Ä 8-72-96	Undantag/ickeingripande
ABF, Medborgarskolan och Vuxensko- lan, MD:s beslut 1999-05-05, A 22/98	Åläggande
AB Svensk Filmindustri II, Stockholms tingsrätt 2000-04-14, T 8-1107-97	Missbruk
Pergo, advokatsekretess, Stockholms tingsrätt 2000-05-10, Ä 6490-00	Konkurrensprocessrätt
Trafikskolorna, Stockholms tingsrätt 2000-05-16, T 19576-98	Kartellmål
AGA Gas I, MD 2000:6	Undantag/ickeingripande (missbruk)
Taxi Linköping, MD 2000:23	Undantag/ickeingripande
Interflora AB, MD 2001:3	Åläggande
Statoil, åläggande, MD 2001:7	Konkurrensprocessrätt
Swerock, MD 2001:11	Undantag/ickeingripande

Aga Gas II, MD 2002:2	Missbruk
Peab, telelistor, MD 2003:9	Konkurrensprocessrätt

2.4 Initiativärenden kontra ansökningsärenden

Många av Konkurrensverkets processer under den aktuella tiden, närmare bestämt 41 stycken, har initierats genom att företag gett in ansökan om icke-ingripandebesked eller undantag. Av dessa har verket nått fullständig framgång i 20 processer, motsvarande 49 procent, förlorat 17 processer, motsvarande 42 procent och nått partiell framgång i 4 processer, motsvarande 9 procent. Fullständig eller partiell framgång har således uppnåtts i 58 procent av de ansökningsärenden som överklagats.

Konkurrensverket har också initierat 44 processer på egen hand, s.k. initiativärenden. Av dessa har verket vunnit 17, motsvarande 39 procent, förlorat 19, motsvarande 43 procent och nått partiell framgång i 8 processer, motsvarande 18 procent. Fullständig eller partiell framgång har således uppnåtts i 57 procent av de ärenden som Konkurrensverket initierat på egen hand, samtidigt som 43 procent lett till förluster.

Av sammanställningen framgår att det inte är någon större skillnad på Konkurrensverkets framgångsfrekvens i ansökningsärenden och initiativärenden. Det går inte att hålla en helt klar skiljelinje mellan ansökningsärenden och initiativärenden eftersom en del ansökningar om icke-ingripande eller undantag kan ha föranletts av att Konkurrensverket visat intresse för företagets konkurrensmetoder eller att tredje man gett in klagomål. På motsvarande sätt kan ett åläggande ha föranletts av att Konkurrensverket uppmärksammats på överträdelser när företag ansökt om icke-ingripande eller undantag. Den 1 juli 2004 avskaffades företagets möjlighet att ansöka om icke-ingripandebesked och undantag.

2.5 Offentligägda aktörer respektive näringsliv som motpart

Jag har identifierat 14 processer där Konkurrensverket haft offentligägda aktörer som motparter.²³ Konkurrensverket har nått framgång helt eller delvis i 11 och förlorat tre av dessa processer. Uttryckt i procentandelar har verket vunnit framgång helt eller delvis i 79 procent av processerna mot offentligägda aktörer och förlorat 21 procent. Omvänt gäller att Konkurrensverket haft parter från det privata näringslivet som motpart i 70 processer, varvid verket nått framgång helt eller delvis i 38 processer (motsvarande 54 procent) och förlorat 32 (motsvarande 46 procent). Sammanställningen inkluderar då utgången i processuella frågor rörande talerätt m.m. Utfallet indikerar att verket har lättare att nå framgång mot offentligägda aktörer än mot privat näringsliv. En tänkbar förklaringsmodell skulle vara att det föreligger särskilt allvarliga konkurrensproblem i avreglerade sektorer eller på statliga monopolmarknader och att verket har lättare att leda sådana överträdelser i bevis. Utredningen ger dock inget egentligt stöd för en sådan förklaring. Då verket agerat mot offentligägda aktörer har processerna i flera fall varit mycket komplexa och endast resulterat i partiella framgångar för verket, vilket talar mot att sådana överträdelser skulle vara mer uppenbara och lättare att bevisa. Verkets motparter i dessa processer har i flera fall varit marknadsdominanter vilka av naturliga skäl har överlägsna kunskaper och informationsunderlag om marknadens funktionssätt. Att vinna en process mot en sådan motpart är en utomordentligt kvalificerad uppgift, dock har verket omfattande utrednings- och under-

---

²³ Konkurrensverket (KKV) mot Posten, MD 1996:34, Telia Samtrafikavgifter, Stockholms tingsrätts beslut 1996-04-15, Å 8-13-96, Telia Betalsamtal, Stockholms tingsrätts beslut 1996-10-18, Å 8-118-95, KKV mot SJ, MD 1997:17, Posten Sverige AB B-posttidningar, Stockholms tingsrätts beslut 1997-06-18, Å 8-4-96, KKV och Privpak mot Posten, Stockholms tingsrätts dom 1997-12-23, T 8-1264-94, KKV och Citymail mot Posten, MD 1998:15, Telia Mobile AB, Stockholms tingsrätts beslut 1998-06-11, Å 8-94-96, Stenungssunds kommun, Stockholms tingsrätts dom 1998-09-09, T 8-723-98, SAS Interlining, MD 1999:22, KKV och BK Tåg mot SJ, MD 2000:2, SAS Eurobonus, MD 2001:4, Telia Handel, MD 2001:30 samt Telia Överlämnat samtal, MD 2002:32.

sökningsbefogenheter som borde uppväga det informationsövertag som marknadsaktörerna har initialt. En mer trolig förklaring till den högre framgångsfrekvensen är att verket har gjort medvetna satsningar och uppenbarligen mobiliserat resurser för de aktuella processerna. Avreglerade marknader har också varit föremål för kontinuerlig övervakning från Konkurrensverkets sida vilket innebär att det kan ha funnits upparbetad kompetens att använda i processerna. Det bör också noteras att Konkurrensverket i fyra av processerna mot offentligägda aktörer biträtts av intervenienter, se följande avsnitt. Vidare bör uppmärksammas att samtliga 14 processer mot offentligägda aktörer rört missbruk av dominerande ställning, en slags mål som ofta initieras av klagomål från förfördelade parter som kan vara beredda att förse Konkurrensverket med omfattande utredning och rättslig argumentation i syfte att få till stånd en lagföring, vilket ytterligare balanserar det kunskaps- och informationsövertag som marknadsdominanten har.

2.6 Betydelsen av att verket har en intervenient eller medpart på sin sida

Jag har identifierat sex processer där Konkurrensverket haft en intervenient vid sin sida,²⁴ samtliga komplexa missbruksmål. Verket har i fyra fall nått framgång i sak men fått se domstolarna döma ut lägre konkurrensskadeavgifter än yrkat eller jämka ålägganden meddelade av verket. I två fall, Telia Betalsamtal och Svenska Travsportens Centralförbund, har Konkurrensverket förlorat processerna. Det framstår som väsentligen positivt att företag utnyttjar möjligheten att intervensera och göra gemensam sak med Konkurrensverket. Ett företag som intervenerar saknar i normalfallet rätt till ersättning för sina

---

²⁴ KKV och CityMail mot Posten MD 1998:15, KKV och Privpak mot Posten, Stockholms tingsrätts dom 1997-12-23, T 8-1264-94, KKV och BK Tåg mot SJ, MD 2000:2, Telia Betalsamtal (där KKV biträdades av Tele2 mot Telia), Stockholms tingsrätts beslut 1996-10-18, Ä 8-118-95, KKV och Nobility Trottings konkursbo mot Svenska Travsportens Centralförbund, MD 1999:10 samt KKV och Braathens Malmö Aviation AB mot SAS (SAS Eurobonus), MD 2001:4.

rättegångskostnader,²⁵ vilket kan vara en förklaring till att det endast förekommer ett halvdussin interventionsfall under den tolvårsperiod som omfattas av denna rapport. Incitamentet för ett företag att ändå intervensera ligger i möjligheten att få konkurrensbegränsande åtgärden att upphöra, samt i att utgången i offentlighetsrättsliga mål får bevisverkan i en efterföljande skadestandsprocess.

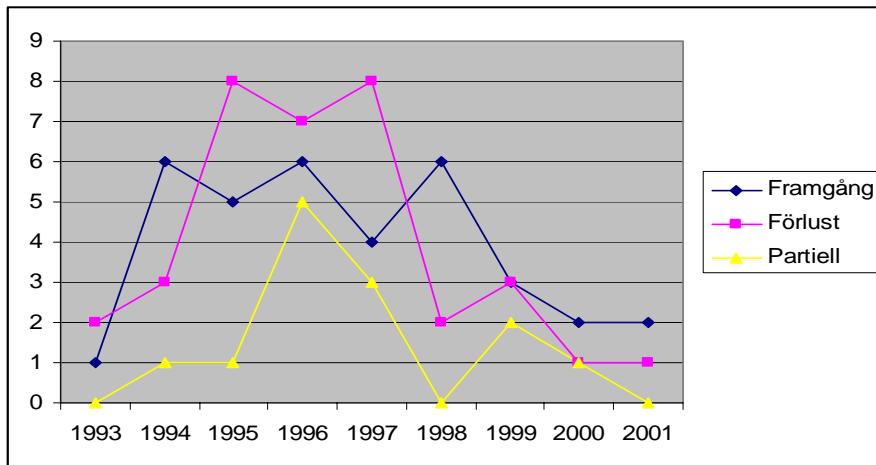
Om Konkurrensverket meddelat undantag eller icke-ingripandebesked, varefter beslutet överklagas av tredje man, uppstår en situation som liknar intervention. Verket och den eller de företag som erhållit icke-ingripandebesked eller undantag processar då båda mot klaganden. Jag har identifierat elva sådana processer.²⁶ Utgången har varit nio fall där verket nått fullständig framgång och två där verket förlorat. Sammanvägt med utfallet i interventionsprocesserna framstår resultatet som entydigt; verket når framgång helt eller partiellt i 76 procent av processerna om verket har en intervenient eller medpart på sin sida i processen. Betraktas de processer där verket inte haft stöd av intervenient eller medpart isolerat är utfallet påtagligt sämre för verket; av 56 processer har verket nått framgång helt eller delvis i 25 (motsvarande 45 procent) och förlorat 31 (motsvarande 55 procent). Utfallet tyder på att Konkurrensverket skulle ha stora fördelar av förstärkta resurser för sina utredningar och sin processföring. Det kan även tolkas som att det finns kunskaper och arbetsmetoder hos företagens advokatombud som verket skulle ha fördel av att tillägna sig. Djupstudien av fyra processer, redovisat nedan i avsnitt 3, bekräftar intrycket att advokatombuden besitter större processvana och i vissa fall bättre kunskaper i materiell konkurrensrätt.

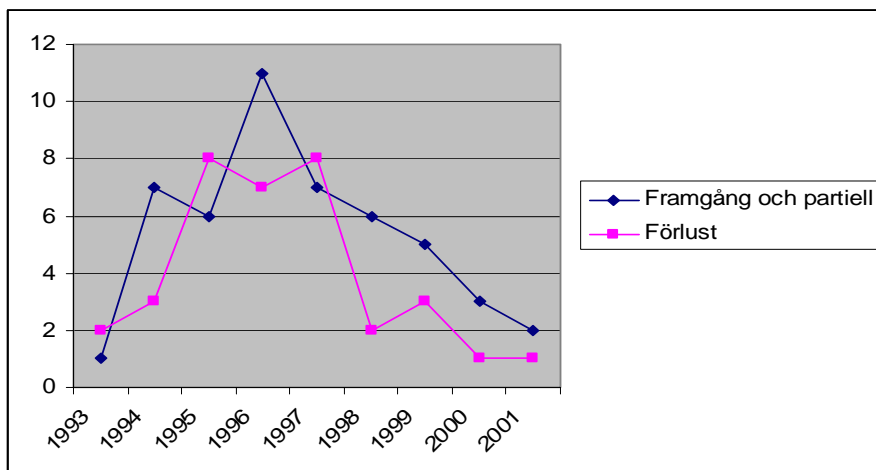
²⁵ Se t.ex. SAS Eurobonus, MD 2001:4 s 56.

²⁶ Ellverantörer, MD 1995:8, Små Taxiägare, MD 1996:4, Taxisamordning i Skellefteå I, MD 1996:15, HSB II, Stockholms tingsrätt beslut 1997-12-30, Å 8-60-94, AB Tipstjänst, MD 1996:27, Svenska Trädbränsleföreningen, Stockholms tingsrätt beslut 1998-02-17, Å 8-157-95, SL:s ombudsavtal, Stockholms tingsrätt beslut 1998-05-08, Å 8-38-96, Taxi Stockholm, MD 1999:14, Taxiuppställningsplatser, MD 2000:1, Taxi Stockholm II, MD 2002:6, Gustavus Holding, MD 2003:19.

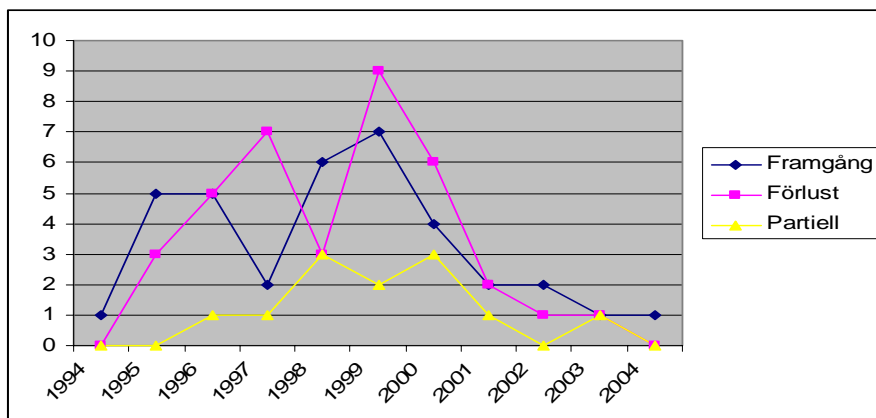
2.7 Utveckling över tiden

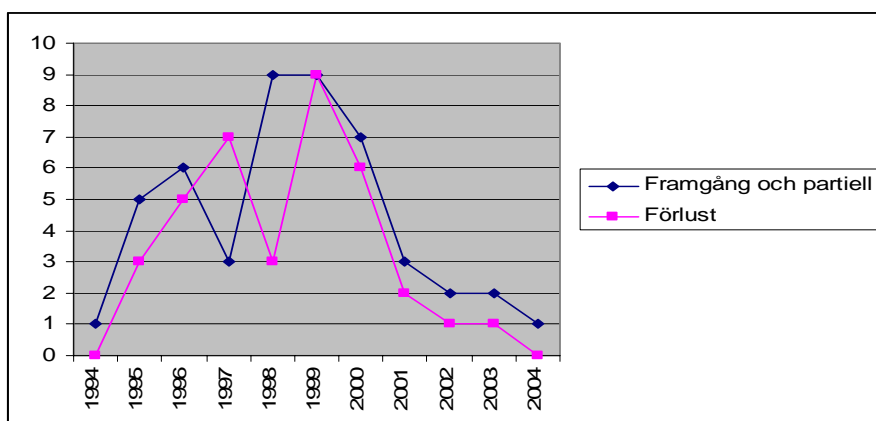
Ovanstående graf visar utfallet i processer med utgångspunkt från vilket år processen initierats av Konkurrensverket genom verkets eget beslut eller genom att verket gett in stämmningsansökan.

Samma som föregående med skillnaden att framgångar och partiella framgångar har adderats.

Ovanstående graf visar utfallet i Konkurrensverkets processer kronologiskt med utgångspunkt från datum för avgörande i domstol.

Samma som föregående med skillnaden att framgångar och partiella framgångar har adderats. Det står klart att framgångar och förluster följs åt på ett ganska konstant sätt. År 1998 var ett bra år för Konkurrensverket oavsett om utvecklingen ses från det år då processen inleddes eller när processen slutligt avgjordes. Ett trendbrott vad gäller antal processer inträffar kring år 2000. Under 2002 och 2003 förlorade Konkurrensverket endast en process årligen och år 2004 förlorade

verket inga processer. Det är ännu för tidigt att avgöra om andelen processframgångar har ökat.

3 Inblickar i utvalda processer

I samråd med Konkurrensverket har jag valt ut fyra processer för en mer djupgående studie. Vid urvalet har jag gjort följande överväganden. Sedan den 1 juli 2004 saknas möjlighet för företag att ansöka om icke-ingripandebesked eller undantag hos Konkurrensverket. Eftersom ett huvudsyfte med studien är att dra lärdomar och slutsatser inför framtiden är det mindre nyttigt att djupstudera en slags ärende som processrättsligt hör till historien. Istället har urvalet inriktats på processer som inletts på Konkurrensverkets initiativ genom beslut om åläggande eller ansökan om stämning. Dessa kategorier av ärenden och mål avspeglar hur Konkurrensverkets processer kommer att gestalta sig framöver. Vidare har jag uteslutit mål om förbud mot företagsförvärv från djupstudien. Dels finns det bara ett fåtal mål om företagsförvärv, dels har avgörandena i de målen redan analyserats i andra sammanhang. Ett ytterligare urvalskriterium har varit utgången i processerna; djupstudien omfattar två processer där Konkurrensverket nått framgång och två som Konkurrensverket förlorat. Slutligen finns en fördelning mellan olika slags rättsfrågor. Interflora rör vertikala distributionsavtal, SAS Eurobonus rör missbruk av dominerande ställning, AGA Gas II rör missbruk av dominerande ställning genom exklusiva leveransavtal och Plaströrskartellen rör kartellsamarbete.

Inför djupstudien har jag översiktligt gått igenom hela akterna hos Marknadsdomstolen och Stockholms tingsrätt. Domstolarna har ordnat kopior av de handlingar jag uppfattat som relevanta, vilket innefattar samtliga processinlagor, vare sig de upprättats av Konkurrensverket eller motparterna. Däremot har jag uteslutit kallelser och liknande handlingar upprättade av domstolarna samt skriftlig bevisning liksom muntlig bevisning i form av bandinspelningar. Syftet med djupstudien har inte varit att göra någon egen bevisvärdering utan istället att utvärdera vilka krav som ställs på Konkurrensverket

som processförare och vilken slags motstånd Konkurrensverket möter från företagen och deras ombud.

3.1 Interflora MD 2001:3

Interflora rörde avtal om blomsterdetaljhandel och blomsterförmedling enligt ett franchiseliknande koncept. Interflora-koncernen ägdes vid tiden för prövningen till 15 procent av Blommogramföreningen och till 85 procent av cirka 320 av Blommogramföreningens medlemmar, dvs. blomsterbutiker. Interfloras verksamhet bestod bl.a. av grosshandel med blomsterprodukter men även av servicetjänster riktade till butikerna. Interfloras helägda dotterbolag Blommogram AB bedrev clearingverksamhet för blomsterförmedling och blomstercheckar. Prövningen i ärendet gällde ett nytt standardavtal mellan medlemmarna i Interflora-kedjan. Genom avtalet förband sig medlemmarna, dvs. butikerna, att inte direkt eller indirekt delta i verksamhet som konkurrerade med Interflora, inklusive Interfloras produkter Blommogram och Blomstercheckar.

3.1.1 Handläggningen

Ärendet inleddes genom att Konkurrensverket tog emot klagomål från företaget EuroFlorist Sverige AB, som uppmärksammade Konkurrensverket på Interflora AB:s nya standardavtal och konkurrensförbudet i avtalet. Genom beslut den 23 november 1999 ålade Konkurrensverket Interflora AB att inte tillämpa konkurrensförbudet. I handläggningen deltog föredraganden, generaldirektören samt två konkurrensråd. Interflora AB överklagade Konkurrensverkets åläggande. Efter överklagandet övertogs Konkurrensverkets handläggning av ärendet av rättschefen gemensamt med en konkurrensak-kunnig.

I yttrandet till Marknadsdomstolen den 10 mars 2000 medgav Konkurrensverket delvis Interfloras talan genom att medge undantag enligt 15 § konkurrenslagen till den del konkurrensklausulen avsåg att skydda Interflora-kedjans gemensamma investeringar och den know-how som fanns i kedjan. I övrigt bestred Konkurrensverket Interfloras yrkanden. Viss skriftväxling ägde rum i ärendet. Marknadsdomstolen höll huvudförhandling i oktober 2000 och upphävde Konkurrensverkets åläggande genom beslut den 30 januari 2001. Marknadsdomstolen fann att konkurrensförbudet inte hade märkbara konkurrensbegränsande effekter.

3.1.2 Brister i Konkurrensverkets marknadsanalys

I åläggandet (p 15 och 19) redovisar Konkurrensverket viss marknadsinformation. Interfloras blomsterhandlare anges svara för cirka 20 procent av omsättningen inom blomsterdetaljhandeln. På marknaden för blomsterförmedling anger Konkurrensverket att Blommogram AB har 70 procent av marknaden. Av denna del har Interflora-handlarna 35 procent eller totalt 25 procent av marknaden för blomsterförmedling.

Interflora har i sitt överklagande framfört att det finns cirka 2 400 blomsterbutiker i Sverige, att Interflora-kedjans butiker motsvarar knappt 10 procent av det totala antalet butiker samt att Interfloras/Blommograms viktigaste och största konkurrent är Euroflorist med 1 125 butiker. Ett trovärdighetsproblem uppstår initialt i domstolsprocessen när Konkurrensverket utelämnat viktig marknadsinformation av det aktuella slaget i sitt beslut.

3.1.3 Allvarliga brister i Konkurrensverkets rättsliga analys

Konkurrensverket har i Interflora haft svårt att på ett tydligt och konsekvent sätt lyfta de i ärendet intressanta rättsfrågorna, nämligen

1. synen på blandade vertikala och horisontella samarbeten såsom kedjesamarbeten,
2. att konkurrensprövningen måste ske separat för varje relevant marknad och inte övergripande för en kedja samt
3. att exklusiva distributionsavtal som ingås av dominerande företag är konkurrensbegränsande och ytterst sällan kvalificerar sig för undantag

Blandade vertikala och horisontella samarbeten

Det EG-rättsliga synsättet på blandade vertikala och horisontella samarbeten har utvecklats över tiden. Ett ärende i just blomsterbranschen avgjordes av kommissionen år 1988, Bloemenveilingen Aalsmeer.²⁷ Där var fråga om en slags auktions- eller handelsplats för blomsterprodukter, beläget i Aalsmeer i Nederländerna. Verksamheten bedrevs under namnet De Verenigde Bloemenveilingen Aalsmeer (VBA), en kooperativ förening med över 4000 medlemmar. Liksom i Interflora var det alltså frågan om ett blandat horisontellt och vertikalt upplägg. VBA höll auktioner där medlemmarnas och andra handlares blomsterprodukter såldes, huvudsakligen för export. Villkoren för uthyrning av lokaler på auktionsplatsen blev föremål för prövning hos kommissionen. VBA tillämpade restriktioner avseende möjligheten att i dess lokaler handla med och förvara blomsterprodukter som inte köpts genom VBA. För hantering av blomsterprodukter som tagits in vid sidan av VBA:s egna kanaler tog VBA ut en

---

²⁷ EGT L 262, 22.9.1988 s 27-44.

avgift på 10 procent samt viss ytterligare avgift, ett förfarande som enligt kommissionen stred mot artikel 85.1 i EG-fördraget, numera 81.1 EG. I beslutsskälens resonering resonerar kommissionen kring för- och nackdelarna med vertikala distributionssystem.²⁸ De horisontella aspekterna av samarbetet lämnades däremot utanför beslutet, som endast avsåg vertikala begränsningar.²⁹ Beslutsskälens uttryck för en önskan att intellektuellt hålla isär vertikala och horisontella aspekter av ett avtal och en påtaglig svårighet att inta en helhetssyn. Samma synsätt kommer till uttryck i Konkurrensverkets rättsliga argumentation kring Interflora-samarbetet. I åläggandet av den 23 november 1999 (beslutspunkten 9) uttrycker verket att "Samarbetet genom Interflora är således horisontellt". I yttrande till Marknadsdomstolen den 10 mars 2000 (s 2-3) framhåller Konkurrensverket att samarbetet inte ska analyseras i enlighet med principerna för franchising. I yttrande av den 4 augusti 2000 återkommer inställningen att samverkan är av horisontell natur. Vid tiden för Konkurrensverkets åläggande och under processen i Marknadsdomstolen antogs kommissionens gruppundantag för vertikala avtal³⁰ samt kommissionens riktlinjer för vertikala begränsningar.³¹ Genom gruppundantaget har kommissionen erkänt förekomsten blandade vertikala och horisontella distributionsformer. Gruppundantaget gäller således för vissa blandade horisontella och vertikala avtal, inklusive kedjesamarbeten, allt förutsatt att leverantörens marknadsandel inte överstiger 30 procent.³² Utkastet till kommissionens gruppundantag för vertikala avtal hade redan cirkulerat i ett par år vid den tidpunkt då Konkurrensverket meddelade åläggandet i Interflora-ärendet och det fanns alltså möjlighet för Konkurrensverket att ta del av de mer nyanserade synsätt som kommissionen ger uttryck för. Marknadsdom-

---

²⁸ Kommissionens beslut p 110, 111, 116, 118 och 148.

²⁹ beslutet p 110.

³⁰ Kommissionens förordning 2790/1999, EGT L 336, 29.12.1999.

³¹ Kommissionens tillkännagivande Riktlinjer om vertikala begränsningar, EGT C 291, 13.10.2000.

³² Kommissionens förordning 2790/1999 artiklarna 2.2, 2.4 och 3.1 samt vertikala riktlinjerna p 28-29.

stolen påtalade i domskälen (s 18) att samarbeten kan innehålla såväl horisontella som vertikala inslag och att avgörande för bedömningen är om klausulen hindrar, begränsar eller snedvrider konkurrensen på ett märkbart sätt.

Synen på konkurrensklausuler

Det är inte bara den EG-rättsliga synen på blandade vertikala och horisontella avtal som utvecklats över tiden, utan även synen på avtal som begränsar parternas möjlighet att handla med konkurrerande produkter, s.k. konkurrensklausuler. Kommissionen tillämpade tidigare ett formalistiskt synsätt där man, trots uttalanden från EG-domstolen om behovet av att analysera avtal i deras rättsliga och ekonomiska sammanhang, generellt behandlade konkurrensklausuler som konkurrensbegränsande utan någon analys av eventuella effekter på konkurrensen.³³ Inställningen var förhärskande i kommissionens förordning 1983/83 för exklusiva distributionsavtal och förordning 1984/83 för exklusiva inköpsavtal. Inom blomsterbranschen kom det att präglade kommissionens beslut i Bloemenveilingen Aalsmeer, där kommissionen uttalade att "The proper yardstick for judging whether VBA tenants are subject to anticompetitive agreements is the unrestricted freedom of choice enjoyed by a dealer under perfect competitive conditions".³⁴ Med den måttstocken blir nästan varje avtalad begränsning av en parts handlingsfrihet en konkurrensbegränsning. Det förenklade och formalistiska synsättet ligger till grund även för Konkurrensverkets beslut i Interflora-ärendet. I åläggandet (beslutspunkten 16) anför Konkurrensverket att Interfloras kedjesamarbete omfattas av förordning (1993:80) om gruppundantag för kedjor i detaljhandeln. Konkurrensverket konstaterar där efter att konkurrensklausuler inte undantas varken i förordningen eller i förordningsmotiven och att klausulen därmed står i strid med 6 § konkurrenslagen. Slutsatsen att konkurrensklausulen stred mot 6

---

³³ Whish Competition law 5th ed s 602ff, 614 ff.

³⁴ OJ L 262, 22.9.1988 p 27-44, grund 116.

§ konkurrenslagen i den del den gällde kedjesamarbetet grundades med andra ord inte på någon marknadsanalys. I den del konkurrensklausulen gällde blomsterförmedlingen hade Konkurrensverket tagit reda på vilken marknadsandel Blommogram AB hade och uppskattat Interfloras marknadsandel till 25 procent, men analysen är långt ifrån någon fullständig konkurrensprövning. Återigen hade den EG-rättsliga konkurrenspolitiken hunnit förändras vid tidpunkten för åläggandet i Interfloraärendet och Konkurrensverkets betraktelsesätt låg i bakkant på rättsutvecklingen. Genom gruppundantaget övergick kommissionen till inställningen att konkurrensklausuler kan vara förbjudna förutsatt att parternas marknadsstyrka är tillräckligt stor eller att marknaden har en sådan struktur, t.ex. med hög koncentration eller nätverkseffekter, som innebär att konkurrensklausuler har konkurrensbegränsande effekter. Kommissionen har i gruppundantaget för motorfordon i princip förbjudit konkurrensklausuler på motorfordonsmarknaderna.³⁵ På andra marknader än motorfordon omfattas däremot konkurrensförbud i vertikala avtal av förordning 2790/1999 (det vertikala gruppundantaget) förutsatt att leverantörens marknadsandel inte överstiger 30 procent och avtalet inte gäller längre än fem år.³⁶

Konsekvenserna skulle ha blivit mycket intressanta om Konkurrensverket hade vunnit processen. Konkurrensverkets åläggande innebar att medlemmarna i Interflora-kedjan generellt förhindrades att tillämpa en konkurrensklausul. Om Interflora-kedjan hade accepterat Konkurrensverkets åläggande istället för att överklaga skulle kedjans medlemmar ha kunnat profilera sina butiker på vilket sätt som helst, med samtidig användning av Interfloras varumärken och andra konkurrerande varumärken. Ett krav på att hålla sig till ett enhetligt koncept och varumärke är en uttrycklig eller underförstådd förutsättning i varje slags kedja eller butikskoncept. Om en konkurrensklausul hade varit otillåten för Interflora-kedjan, hur skulle det då ha

---

³⁵ Kommissionens förordning 1400/2002 artikel 5.

³⁶ Kommissionens förordning 2790/1999 artikel 3.1 och 5.a.

gått för andra kedjor i detaljhandeln? Skulle det ha inneburit ett slut för enhetliga butikskoncept på den svenska marknaden? Möjligen var det denna insikt som ledde till att Konkurrensverket medgav Interfloras överklagande i den del som gällde kedjesamarbetet som sådant.

Uppsägningstiden

Interflora har i överklagandet lyft fram förhållandet att avtalet har en uppsägningstid på endast sex månader vilket minskar eventuella utestängningseffekter. Det står klart att Konkurrensverket, som i och för sig noterade uppsägningstiden (beslutet p 7), inte har fäst något avseende vid uppsägningstiden i sin rättsliga bedömning. I yttrandet till Marknadsdomstolen av den 10 mars 2000 påtalar Konkurrensverket att uppsägningstiden i realiteten kan bli upp till 12 månader. Däremot underlåter verket att framföra att Interfloras standardavtal förlängdes automatiskt om inte uppsägning skedde. I kommissionens gruppundantag för vertikala avtal jämföras avtal som förlängs automatiskt med avtal slutna på obestämd tid,³⁷ ett argument som skulle ha hjälpt Konkurrensverket i processen.

Dominerande företag och exklusiva distributionsavtal

Även om Interfloras kedjesamarbete som sådant var godtagbart borde Konkurrensverket med annan rättslig argumentation ha kunnat nå framgång med uppfattningen att konkurrensklausulen var otillåten såvitt gällde blomsterförmedlingen. I den moderna analysmodell som kommissionen slutligen övergick till år 1999, när gruppundantaget för vertikala avtal antogs, sker konkurrensprövningen separat för varje relevant marknad för sig. Om en distributör säljer ett helt sortiment av varor och/eller tjänster gäller gruppundantaget för de produkter där marknadsandelen inte överstiger 30 procent på den

---

³⁷ Kommissionens tillkännagivande Riktlinjer om vertikala begränsningar, EGT C 291, 13.10.2000, p 58.

relevanta marknaden, medan en individuell prövning måste göras för de produkter där marknadsandelen överstiger 30 procent.³⁸ Att en konkurrensprövning måste göras marknad för marknad var i och för sig inget nytt, men det tydliggörs i gruppundantaget och riktlinjerna. Avgörande för Konkurrensverkets möjlighet att nå framgång i ärendet borde ha varit (i) att verket lyckades visa att blomsterförmedling utgjorde en separat marknad och (ii) att Blommogram AB och Interflora-handlarna hade en sådan marknadsstyrka att konkurrensklausulen var konkurrensbegränsande och undantag inte kunde medges. I den första delen var Konkurrensverket framgångsrikt och övertygade Marknadsdomstolen om att blomsterdetaljhandel och blomsterförmedling var skilda relevanta marknader (domen s 19). Men i den andra delen brast det. Marknadsdomstolen valde att inte beakta att Blommogram AB hade en marknadsandel på cirka 70 procent på marknaden för blomsterförmedling, en uppgift som ändå tycks ha varit ostridig. Leverantörens marknadsandel är av central betydelse vid konkurrensprövningen,³⁹ något som Konkurrensverket kunde ha fört fram i processen. Marknadsdomstolen kom att basera sin konkurrensprövning på Interflora-handlarnas sammanlagda marknadsandel, vilken ansågs uppgå till mellan 10 och 20 procent. Återigen fann Marknadsdomstolen att konkurrensklausulen saknade märkbar effekt. Utgången är märklig eftersom Blommogram AB troligen var dominerande. Exklusiva distributionsavtal kvalificerar sig sällan för undantag om någon av parterna är dominerande eller blir det genom avtalet.⁴⁰ Konkurrensverket har dock inte fört rättslig argumentation om detta i processen.

---

³⁸ Kommissionens tillkännagivande Riktlinjer om vertikala begränsningar, EGT C 291, 13.10.2000, p 68-69.

³⁹ Kommissionens tillkännagivande Riktlinjer om vertikala begränsningar, EGT C 291, 13.10.2000, p 121.

⁴⁰ Kommissionens tillkännagivande Riktlinjer om vertikala begränsningar, EGT C 291, 13.10.2000, p 135, för kritik se Whish Competition law 5th ed s 654 med hänvisningar, Kommissionen har nyanserat sitt synsätt i sitt tillkännagivande Riktlinjer för tillämpningen av artikel 81.3, EGT C 101, 27.4.2004, p 105-116, där dock två exempel ges på situationer som inte kvalificerar sig för undantag, i båda fallen när marknadsandelar på 70 procent föreligger.

Interfloras ombud var skickligare

Samtidigt som Konkurrensverket har haft svårigheter att förklara sin syn på rättsläget har Interfloras ombud på ett pedagogiskt sätt och ofta oemotsagda kunnat argumentera för att Interflora-samarbetet konkurrensrättsligt ska betraktas som ett franchisingkoncept. Interfloras yttranden är genomgående utformade på en hög nivå med omfattande hänvisningar till EG-rättslig praxis. Konkurrensverket har sökt bemöta Interfloras rättsliga argument genom att framhålla att sakomständigheterna inte var sådana att franchisingdoktrinen var tillämplig. Ansatsen framstår som helt riktig men Konkurrensverket borde ha kunnat uppnå en högre tydlighet genom att knyta ihop sin argumentation med EG-rättslig praxis. Utmärkande för ett franchisingkoncept för distribution är att oberoende handlare får möjlighet till marknadsinträde genom att mot ersättning använda ett etablerat affärskoncept och dess varumärken.⁴¹ Franchisingkoncept innebär en möjlighet att dra nytta av de kunskaper och varukännetecken som upparbetats hos franchisegivaren vilket minskar den enskilde medlemmens behov att investera.⁴² Enligt den praxis som EG-domstolen utvecklat kan under vissa snävt angivna förutsättningar franchising falla utanför artikel 81.1. Konkurrensverket borde ha haft goda utsikter att med framgång argumentera för att Interflora-samarbetet i sak skiljde sig från den sorts franchisingupplägg som EG-domstolen ansett falla utanför artikel 81.1. Nu lyckades istället Interflora övertyga Marknadsdomstolen om att kedjesamarbetet inte märkbart begränsade konkurrensen (domen s 20).

3.1.4 Interflora - Sammanfattande slutsatser

Sammanfattningsvis aktualiserar Interfloraärendet intressanta rättsliga frågor kring synsättet på blandade horisontella och vertikala

---

⁴¹ Case 161/84 Pronuptia, ECR 1986 Page 353, p 15, Svensk specialutgåva VIII s. 403.

⁴² Ibid.

samarbeten, behovet av att göra en separat konkurrensprövning för varje relevant marknad, dominerande företags möjlighet att ingå exklusiva distributionsavtal samt förutsättningarna för tillämpning av EG-domstolens franchisingdoktrin. Konkurrensverket borde ha haft goda möjligheter att nå framgång i ärendet. Ärendet processades under en tid då de rättsliga analysmetoderna var stadda i förändring. Det framstår som att Konkurrensverket inte behärskat de konkurrensrättsliga synsätt som utvecklades inom EG-rätten under den aktuella tiden. Under alla förhållanden har Konkurrensverket inte lyckats presentera denna rättsutveckling för domstolen. Det har även förekommit brister i själva utredningen och presentationen av marknadsförhållandena. Dessa faktorer har i kombination med varandra lett till en processförlust.

3.2 SAS Eurobonus MD 2001:4

SAS Eurobonus rörde tillämpning av ett s.k. frequent flyer-program. Konsortiet Scandinavian Airlines Systems (SAS) tillämpade sitt Eurobonusprogram på utrikes och inrikes flygresor. Programmet fungerade så att flygresenärer erhöll poäng för flygresor m.m., poäng som sedan kunde omvandlas till förmåner i form av bonusresor och andra erbjudanden. Konkurrensverkets och Marknadsdomstolens prövning gällde frågan om programmets tillämpning på svenska inrikes flygresor utgjorde missbruk av dominerande ställning i strid med 19 § konkurrenslagen.

3.2.1 Handläggningen

Ärendet inleddes år 1998 efter att Braathens Sverige AB, senare Braathens Malmö Aviation, och Svenska Resbyråföreningen ingett klagomål till Konkurrensverket. Den 12 november 1999 meddelade Konkurrensverket beslut (dnr 902/1998), där SAS ålades vid vite av 100 miljoner kronor att inte tillämpa Eurobonusprogrammet eller medverka i liknande program så att poäng kunde intjänas på inrikes flygresor i Sverige.

Beslutet om vitesåläggande fattades av generaldirektören. Ärendet föredrogs av två föredraganden och en konkurrenssakkunnig. I den slutliga handläggningen deltog även ett konkurrensråd och en byråchef. Efter att SAS överklagat övertogs Konkurrensverkets handläggning av ärendet av rättschefen och byråchefen. Ekonomisk utredning upprättades av verkets chefsekonom genom PM den 28 augusti 2000. Vid huvudförhandlingen i Stockholm företrädde Konkurrensverket av byråchefen biträdd av två konkurrenssakkunniga samt chefsekonom.

SAS överklagade Konkurrensverkets vitesåläggande till Marknadsdomstolen och yrkade inhibition. Marknadsdomstolen inhiberade Konkurrensverkets beslut den 21 december 1999. Det förekom omfattande skriftväxling i ärendet. SAS yrkade att målet skulle vilandeförklaras och att Marknadsdomstolen skulle inhämta förhandsavgörande från EG-domstolen. Genom beslut den 28 mars 2000 lämnade Marknadsdomstolen yrkandena om vilandeförklaring och förhandsavgörande utan bifall. Den 24 mars 2000 inkom Braathens Malmö Aviation AB (Braathens) till Marknadsdomstolen med ansökan om intervention. Genom beslut den 11 april 2000 tillät Marknadsdomstolen Braathens att delta som intervenient i processen. Genom inlagan den 13 oktober 2000 påtalade Braathens att det kunde föreligga en jävssituation eftersom två av rättsens ledamöter deltog i Eurobonusprogrammet. Samma dag konstaterade Marknadsdomstolens ordförande att frågan hade varit föremål för övervägande och att det inte förelåg jäv. Bedömningen baserades bl.a. på att ledamöterna endast använde sina Eurobonuskort och intjänade poäng för tjänsteresor och endast vid utrikes resor.

Marknadsdomstolen höll huvudförhandling i ärendet under perioden 23 oktober till 8 november 2000. Beslut meddelades den 27 februari 2001. Marknadsdomstolen upprätthöll väsentligen Konkurrensverkets beslut men ändrade det så att omfattningen av förbudet begränsades till inrikes flygresor mellan orter där SAS eller med SAS samarbetande flygbolag mötte konkurrens genom befintlig eller nytillkommen reguljär flygtrafik. SAS medgavs dessutom en övergångstid till den 27 oktober 2001 och viteshotet sänktes från 100 till 50 miljoner kronor.

3.2.2 Rättstillämpning i fokus

Ärendet gällde ett flertal svårbedömda rättstillämpningsfrågor.

Marknadsdefinitioner

En fråga av central betydelse i ärendet var marknadsdefinitioner inom inrikesflyget. Konkurrensverket hade i sitt åläggande avgränsat den relevanta marknaden till reguljära flygtransporter av passagerare inom Sverige. SAS hänvisade till EG-rättslig praxis och menade att den relevanta marknaden måste bestämmas till en viss sträcka, vilket innebar den enskilda linjen tillsammans med andra utbytbara flyglinjer samt utbytbara transportmedel. SAS gjorde gällande att utbytbarhet med tåg förelåg, bl.a. på linjerna Stockholm – Göteborg, Stockholm – Malmö och Stockholm – Sundsvall. Konkurrensverket å sin sida påtalade att affärsresenärer och företagskunder efterfrågar den generella tjänsten flygtransporter samt att det rådde särskilda konkurrensförhållanden för flygtrafiken inom Sverige, bl.a. mot bakgrund av SAS nav-eker-system med Arlanda som centrum. Marknadsdomstolen lutade sig mot sin tidigare praxis (MD 1999:22). Fastän Marknadsdomstolen konstaterade att enskilda flyglinjer ansetts utgöra såväl produktmarknad som geografisk marknad inom EG-rätten ansåg domstolen att denna praxis inte kunde tjäna till direkt ledning i ärendet. Avgörande synes ha varit att ärendet inte enligt Marknadsdomstolens synsätt handlade om att bedöma konkurrensförhållanden på viss(a) linje(r), utan på ett bonusprogram som tillämpades i hela landet. Marknadsavgränsningen blev således beroende av vilken typ av påstådd överträdelse det var fråga om. Den relevanta marknaden bestämdes till inrikes reguljära flygtransporter av passagerare. Bedömningen skulle ha varit mer lättillgänglig om Marknadsdomstolen t.ex. funnit att bonusprogram utgjorde en separat produktmarknad, vilket dock inte var fallet.

Dominerande ställning

Frågan om SAS hade en dominerande ställning blev naturligen beroende av bedömningen av relevant marknad. SAS vitsordade att, med utgångspunkt från EG-rättslig praxis om marknadsdefinitioner i flygsektorn, SAS kunde vara dominerande på vissa sträckor, dock

inte på hela den svenska inrikesmarknaden som Konkurrensverket gjorde gällande. Som nämnts gick Marknadsdomstolen på Konkurrensverkets linje ifråga om marknadsdefinitionen. Vid denna bedömning hade SAS en marknadsandel överstigande 70 procent och dess närmaste konkurrent en marknadsandel om drygt 10 procent. Marknadsandelen i kombination med SAS omfattande linjenät och finansiella styrka innebar att SAS hade en dominerande ställning.

Missbruk

Vidare var fråga om tillämpning av Eurobonusprogrammet kunde utgöra missbruk. Det var ostridigt att de flesta av världens flygbolag tillämpade s.k. frequent flyer program, och SAS menade att tillämpning av sådana program utgjorde normala och vedertagna konkurrensmedel. Det stod också klart att SAS program liksom andra liknande program prövats av kommissionen inom ramen för prövning av koncentrationer och allianser på flygmarknaden. Kommissionen hade i vissa situationer ställt krav på att flygbolagen öppnade sina program för konkurrerande bolag, något som SAS också hade gjort. SAS Eurobonusprogram var alltså tillgängligt för Braathens m.fl. konkurrenter. Konkurrensverket invände att det vid en bedömning enligt 19 § konkurrenslagen inte kunde vara acceptabelt att dominerande företag använde sig av konkurrensmedel som hade bestickningsliknande verkan. Detta resonemang underkändes av Marknadsdomstolen. Däremot fann Marknadsdomstolen att Eurobonusprogrammet hade en betydande trohetsskapande effekt. Denna effekt kunde vara ägnad att påverka prisbildningen genom minskad priskänslighet hos resenärerna, något som Marknadsdomstolen fann visat genom vittnesmål. Vidare kunde Eurobonusprogrammet ha en prishöjande verkan genom att fungera som inträdeshinder. Ifråga om kostnaderna för tillämpning av programmet fann däremot Marknadsdomstolen att utnyttjande av intjänade poäng inte kunde anses medföra några beaktansvärda kostnader i och med att endast obesatta flygplansstolar utnyttjades. Kostnaderna för handhavande av programmet ansågs också vara av underordnad betydelse. Att

SAS lät konkurrerande flygföretag medverka i programmet impone-
rade inte på Marknadsdomstolen, som fann att deltagande förutsatte
att konkurrenten tvingades träda ur andra bonusprogram och måste
lämna uppgifter om sina kunder till SAS. Slutligen underkände
Marknadsdomstolen SAS argument att det fanns objektiva skäl att
tillämpa programmet på inrikesflyget för att SAS skulle kunna behå-
la sin ställning på utrikesmarknaden, och fann att tillämpningen av
programmet på den svenska inrikesflygmarknaden var att anse som
missbruk av dominerande ställning.

Omfattningen och tidpunkten för ett åläggande

I och med att tillämpningen av Eurobonusprogrammet ansågs utgö-
ra missbruk av dominerande ställning aktualiserades frågan om om-
fattningen av ett åläggande att upphöra med programmet samt
eventuell omställningstid för SAS. Marknadsdomstolen anförde att
förutsättningarna för konkurrens var begränsade på grund av de
strukturella förhållandena på den svenska flygmarknaden, vilket
innebar att konkurrerande trafik inte var möjlig annat än på ett
mindre antal orter. Marknadsdomstolen begränsade åläggandet att
inte tillämpa Eurobonus till trafik mellan orter där SAS eller med
SAS samarbetande bolag mötte konkurrens genom befintlig eller
nyttillkommen trafik. Intjänade poäng eller deras utnyttjande berör-
des inte av åläggandet. Vad gällde tidsåtgången för att vidta änd-
ringar till följd av åläggandet godtog Marknadsdomstolen SAS ut-
redning att det skulle ta cirka åtta månader i anspråk, och medgav
åtta månaders frist.

Övergripande synpunkter

I målet hade parterna vitt skilda uppfattningar om hur man skulle
tolka och rättsligt kvalificera marknadssituationen inom svenskt in-
rikesflyg och företeelsen bonusprogram. Omfattande bevisning åbe-
ropades till stöd för de olika teorierna trots att de centrala sakom-
ständigheterna egentligen var ostridiga. Några oenigheter om att

SAS faktiskt tillämpade sitt Eurobonusprogram och hur programmet var utformat fanns inte, däremot hade parterna helt olika uppfattning om vilka trohetsskapande effekter programmet hade i kundledet. I denna fråga åberopades omfattande skriftlig och muntlig bevisning. Ärendet visar att en konkurrensprocess kan bli mycket omfattande även om den huvudsakligen rör rättsfrågor och rättslig argumentation. Det står också klart att Konkurrensverket möter mycket kvalificerat motstånd och måste ha beredskap att bemöta avancerade rättsliga resonemang, ekonomisk bevisning och annan teori-bildning, allt från en part som av naturliga skäl har avsevärt större branschkunskaper än Konkurrensverket. Till skillnad från situationen i Interflora-ärendet, där Konkurrensverket hade svårt att hävda sig ifråga om processföring, framstår Konkurrensverkets processföring i SAS Eurobonus som jämspelt med SAS och det står också klart att avsevärda resurser satsades från Konkurrensverkets sida.

3.2.3 Framgång eller oavgjort?

Konkurrensverket vann framgång i de helt avgörande frågorna, nämligen marknadsdefinitionen, dominerande ställning samt kvalificering av Eurobonusprogrammet som missbruk. SAS lyckades dock åstadkomma inhibition och kunde skjuta upp begränsningen av sitt program i närmare två år. Dessutom begränsade Marknadsdomstolen förbudet att gälla endast för inrikes flygresor mellan orter där SAS eller med SAS samarbetande flygföretag mötte konkurrens.

3.2.4 Betydelsen av Braathens intervention

Braathens tillförde branschkunskaper till ärendet, bl.a. genom att tydliggöra den lojalitetsskapande effekten av bonusprogram. T.ex. klargjorde Braathens att ett bonusprogram som ger möjlighet att tjäna in poäng på många olika resor är betydligt mer attraktivt än ett program som bara täcker ett begränsat antal destinationer, samt att

bonusprogram där poängen kan utnyttjas för resor till många destinationer är mer attraktivt än ett program som bara täcker ett begränsat antal destinationer. Braathens anförde även omfattande rättslig argumentation, bl.a. angående behovet av förhandsavgörande från EG-domstolen.

3.2.5 Hur ärendet skulle behöva handläggas efter moderniseringen av EG:s konkurrensrätt

Om SAS Eurobonus hade anhängiggjorts efter den 1 maj 2004 skulle Konkurrensverket och Marknadsdomstolen sannolikt ha varit skyldiga att tillämpa artikel 82 EG. Till de övriga frågorna i ärendet skulle ha lagts frågan om tillämpningen av Eurobonusprogrammet på svenska inrikesresor hade samhandelseffekt. Om så var fallet skulle Konkurrensverket ha haft en skyldighet enligt artikel 3.1 Förordning 1 att göra en prövning om Eurobonusprogrammet innebar missbruk som var förbjudet enligt artikel 82 EG. Kommissionen skulle på eget initiativ ha kunnat ge in utlåtande till Marknadsdomstolen enligt artikel 15.3 förordning 1/2003. Marknadsdomstolen skulle ha haft skyldighet att förse kommissionen med kopior ur akten. Tolkningsfrågorna kring marknadsavgränsning och missbruk skulle antagligen ha lett till en skyldighet för Marknadsdomstolen att inhämta förhandsavgörande från EG-domstolen. Resonemanget är hypotetiskt men illustrerar hur moderniseringen av EG:s konkurrensrätt påverkar nationell konkurrensprocess.

3.2.6 SAS Eurobonus - Sammanfattande slutsatser

Vid första påseende framstår SAS Eurobonus som en nära nog fullständig framgång för Konkurrensverket. En närmare studie visar att utgången snarare innebar att Konkurrensverket i huvudsak nådde framgång medan SAS trots allt uppnådde en avsevärt bättre position

genom sitt överklagande än om företaget hade accepterat Konkurrensverkets åläggande.

Av avgörande betydelse för Konkurrensverkets möjlighet att nå framgång i ärendet var verkets förmåga att övertyga Marknadsdomstolen om att förhållandena inom svenskt inrikesflyg var så särpräglade att EG-rättslig praxis om marknadsdefinitioner på flygmarknaden saknade tillämpning. Här kunde Konkurrensverket i viss mån förlita sig på Marknadsdomstolens tidigare praxis. En ytterligare förutsättning för framgång var att Konkurrensverket lyckades övertyga Marknadsdomstolen om att Eurobonusprogrammets tillämpning innebar missbruk av dominerande ställning, trots att både SAS program och andra liknande program implicit tolererats av kommissionen under en längre tid. Processen framstår som något av ett riskprojekt, men det gick vägen. Utgången visar på det stora värde som ligger i att verket identifierar viktiga rättsfrågor och för en öppen diskussion om rättstillämpningen. Medvetna satsningar och resursallokering från Konkurrensverkets sida var en viktig förklaring till framgången, liksom den ekonomiska analysen av inrikesflyget. Konkurrensverket lyckades också renodla de viktiga frågorna i målet, främst genom att verkets åläggande begränsades till Eurobonusprogrammets tillämpning i Sverige och inte, trots omfattande argumentation från klagandena, kom att omfatta SAS rabattpolicy gentemot företagskunder och resebyråer.

Eurobonusärendet illustrerar svårigheterna med att bryta ny mark inom konkurrensrätten. Avgörandet är av utpräglad in casu-karaktär. Omständigheterna var så speciella att det är svårt att dra några mer långtgående slutsatser om avgörandets principiella räckvidd för konkurrensrätten i stort. I doktrinen har framhållits att det inte går att säga om flygbonusprogram generellt ska betraktas som missbruk.⁴³ Jag menar dock att Marknadsdomstolens domskäl kan tjäna till ledning för företag som tillämpar eller överväger att införa

---

⁴³ Lars Henriksson, Rätten till priskonkurrens – i marknadsdominans, Stockholm 2003, s 732 ff.

liknande program i Sverige, vare sig det är i flygbranschen eller i andra branscher. Dessutom är flygmarknaden (oavsett hur den ska definieras) av stor ekonomisk betydelse för både företag och konsumenter vilket innebär att även ett mycket "nischat" avgörande kan ha stor betydelse för konkurrensövervakningen.

3.3 AGA Gas II MD 2002:2

I april 1999 ansökte Konkurrensverket om stämning och yrkade att AGA Gas AB (AGA) skulle förpliktas att betala konkurrensskadeavgift med tre miljoner kronor. Konkurrensverket gjorde gällande att AGA hade missbrukat sin dominerande ställning genom att i åtta kundavtal om försäljning av industriella gaser på flaskor och industriella flytande gaser tillämpa exklusiva inköpsåtaganden och/eller villkor med liknande effekt. Det påstådda missbruket hade enligt Konkurrensverket pågått under perioden 1 januari 1994 till 31 december 1997 och inneburit att kunderna hindrats från att köpa konkurrerande produkter under avtalstiden.

Tingsrätten fann att AGA hade missbrukat sin dominerande ställning genom att sex av avtalen innebar de facto-exklusivitet, och förpliktade AGA att betala 600 000 kronor i konkurrensskadeavgift. Marknadsdomstolen ändrade tingsrättens dom, ogillade Konkurrensverkets talan och tillerkände AGA ersättning med allmänna medel med 526 170 kronor.

3.3.1 Handläggningen

Konkurrensverket företrädde i stämningsansökan av rättschefen och en föredragande. Såvitt kan utläsas av de inlagor som följde efter stämningsansökan övertogs Konkurrensverkets handläggning av en byråchef, gemensamt med rättschefen. Från och med september 1999 är Konkurrensverkets inlagor upprättade gemensamt av rättschefen

och byråchefen. Kompletterande utredning i målet har handlagts av en föredragande och ställföreträdande avdelningschefen på dåvarande konkurrensavdelning 2. Vid huvudförhandlingen i tingsrätten har Konkurrensverket företrätts av byråchefen och föredraganden. Efter AGA:s överklagande till Marknadsdomstolen har Konkurrensverket företrätts av två byråchefer gemensamt.

3.3.2 Marknadsdominans; rättsfrågor och bevisfrågor

Parterna hade olika uppfattning om hur produktmarknaderna skulle definieras. Konkurrensverket menade att det var fråga om marknaden för försäljning av industriella gaser på flaska och marknaden för försäljning av flytande industriella gaser. AGA åberopade såväl EG-rättslig praxis som Konkurrensverkets egna tidigare beslut till stöd för snävare marknadsdefinitioner, nämligen varje gassort för sig. Under målets handläggning i tingsrätten tog kommissionen ställning till Lindes förvärv av AGA och godkände efter en fördjupad undersökning koncentrationen. Vid sin prövning fann kommissionen bl.a. att olika gastyper utgjorde skilda produktmarknader.⁴⁴ AGA åberopade beslutet i sin rättsliga argumentation, liksom även kommissionens prövning av Air Liquides förvärv av BOC.⁴⁵ AGA framhöll även att gaser användes i en mängd helt olika industriella applikationer och att Konkurrensverket inte presenterat utredning om utbytbarhet i de olika avseendena. Ifråga om utbytbarhet på tillverkningsidan presenterade AGA information om olika produktionstekniker för de olika gaserna. Domstolarna fann att produktmarknaderna skulle avgränsas som AGA gjort gällande, alltså varje gassort för sig.

---

⁴⁴ Pressrelease IP/00/134 där kommissionen bl.a. skriver "Industrigas utgör en viktig beståndsdel i produktionsprocessen inom många branscher, t.ex. i järn-, stål-, raffinering-, kemikalie-, glas-, elektronik-, pappers- och massaindustrierna. Gaserna levereras antingen i små volymer i flaskor (flaskmarknad) eller i stora volymer i flytande form i tankbilar (bulkmarknaden) eller tillhandahålls i mycket stora volymer direkt vid kundernas anläggningar i produktionsenheter på platsen eller genom rörledningar (tonnagemarknaden). Varje gas och respektive leveranstyp utgör en separat produktmarknad."

⁴⁵ COMP/M.1630.

AGA:s rättsliga argumentation verkar ha varit avgörande för domstolarnas ställningstagande såvitt gällde produktmarknaderna.

Vad gällde den geografiska marknaden hade parterna också olika uppfattningar. Konkurrensverket menade att Sverige var den relevanta marknaden medan AGA åberopade EG-rättslig praxis och menade att det var fråga om lokala marknader mot bakgrund av de höga transportkostnaderna. Konkurrensverket invände att de lokala marknaderna överlappade varandra så att en s.k. substitutionskedja uppstod, vilket innebar en rikstäckande avgränsning av den geografiska marknaden. AGA gjorde i sin tur gällande att priserna varierade geografiskt, vilket talade mot att en s.k. substitutionskedja skulle föreligga. Tingsrätten godtog Konkurrensverkets resonemang om en substitutionskedja och ansåg att den relevanta geografiska marknaden var hela Sverige. Marknadsdomstolen kom till motsatt slutsats och påtalade att Konkurrensverket, i en situation där varje försäljningsställe endast täckte ett begränsat område, måste presentera utredning till stöd för en vidare avgränsning. Den enda utredning som fanns var AGA:s uppgifter om att både AGA och Air Liquide tillämpade olika prislistor i olika delar av landet. Det var enligt Marknadsdomstolen inte utrett att den relevanta geografiska marknaden borde bestämmas till hela Sverige. AGA:s marknadsställning skulle därför prövas på respektive lokal eller regional marknad där varje avtal hade effekt. Konkurrensverkets utredning ansågs otillräcklig avseende såväl marknadsavgränsningen som AGA:s ställning på marknaden.

3.3.3 Missbruk; rättsfrågor och bevisfrågor

Det påstådda missbruket gällde åtta (efter att Konkurrensverket frånfallit en del av sin talan; sju) avtal som AGA tecknat med industrikunder. I stämningsansökan presenterade Konkurrensverket ingen utredning om hur stor del av den svenska marknaden som bundits upp genom avtalen. AGA hänvisade till att de försäljningsvoly-

mer som avtalen omfattade endast utgjorde cirka 0,35 procent av marknaden. Vidare gjorde AGA gällande att utredningen inte visade vilka volymer kunderna hade köpt från andra leverantörer, främst Air Liquide. Konkurrensverket tvingades komplettera sin utredning under processens gång för att visa hur mycket som kunderna köpt av Air Liquide eller andra leverantörer. AGA:s uppgift att endast 0,35 procent av marknaden hade bundits upp stod oemotsagd under processen.

Tingsrätten godtog Konkurrensverkets utredning och fann att sex av avtalen var att se som exklusivavtal, vilket enligt tingsrättens mening innebar missbruk. Marknadsdomstolen gjorde motsatt bedömning avseende två av avtalen mot bakgrund av att de endast rörde inköp av gas till en specifik anläggning respektive vissa verkstäder hos kunderna och inte kundföretagens totala inköp. Utredningsmaterialet var otillräckligt för att avgöra om det vara fråga om exklusivitetsavtal eller avtal med liknande effekt.

AGA gjorde även gällande att betydande investeringar gjorts i s.k. gasstationer, vilket kunde motivera volymavtal med längre bindningstider. Konkurrensverket presterade inte någon utredning om motsatsen. Marknadsdomstolen konstaterade att treåriga avtalstider vid flera tillfällen ansetts godtagbara vid kommissionens och svenska myndigheters prövningar av gasavtal. Detta var enligt Marknadsdomstolen inte orimligt med hänsyn till bl.a. de investeringar som var nödvändiga. Av samma skäl kunde avtal om viss minimivolymer vara motiverade. Marknadsdomstolen påtalade att Konkurrensverket inte hade lagt fram någon utredning om eventuella investeringar och fann i sin sammanfattning att utredningen var otillräcklig ifråga om underlaget för att kunna bedöma de aktuella avtalen.

3.3.4 AGA Gas II – Sammanfattande slutsatser

AGA Gas II visar på vikten av att Konkurrensverket redan i sin utredning av sakomständigheter och marknadsförhållanden tar höjd för olika tänkbara scenarion i en kommande process. För att nå framgång i AGA Gas II skulle Konkurrensverket ha behövt genomföra marknadsutredningar avseende de i målet aktuella lokala eller regionala gasmarknaderna i Sverige, med utgångspunkt från varje gassort för sig. Vidare skulle Konkurrensverket ha behövt ta fram utredning om vilka investeringar som AGA gjort inom ramen för de olika kundavtalen, för att påvisa att eventuella investeringar inte var så omfattande att de motiverade långa avtalstider eller minimivolymer av aktuellt slag. Slutligen skulle Konkurrensverket ha behövt ta fram fullständig information om varje kunds totala gasinköp. Konkurrensverket fick bakläxa på marknadsdefinitionerna i målet, men det hade inte behövt bli avgörande för utgången om Konkurrensverket hade utformat sin talan på ett annat sätt. Konkurrensverket hade kunnat ha alternativa grunder för talan och t.ex. som andrahandsgrund göra gällande att AGA var dominerande även med utgångspunkt från snävare marknadsdefinitioner. En sådan utformning av talan skulle dock kräva att det fanns täckning i den bakomliggande utredningen. Otillräcklig utredning var alltså den grundläggande problematiken för Konkurrensverket. Saken kan även uttryckas som att Marknadsdomstolen uppställde högre beviskrav än vad Konkurrensverket hade förväntat sig.

3.4 Plaströrkartellen MD 2003:2

I augusti 1999 stämde Konkurrensverket KWH Pipe Sverige AB (KWH), Uponor AB (Uponor) och AB Svenska Wavin (Wavin) och yrkade att bolagen skulle förpliktas betala konkurrensskadeavgift med sammanlagt 17,5 miljoner kronor. Konkurrensverket gjorde gällande att bolagen hade samverkat i en kartell på plaströrsmarknaden från konkurrenslagens ikraftträdande 1993 till slutet av 1995

genom att dela upp marknadsandelar, fördela projekt i samband med anbudsgivning, utbyta information och fattat gemensamma beslut om priser. Vidare påstods bolagen ha beslutat om begränsning eller förbud för KWH att sälja PVC-rör i Sverige.

Tingsrätten förpliktade bolagen att betala konkurrenskadeavgift med sammanlagt 10,6 miljoner kronor. Marknadsdomstolen fastställde tingsrättens domslut efter att Uponor hade överklagat.

3.4.1 Handläggningen

I stämningsansökan företrädde Konkurrensverket av rättschefen och en föredragande. I de följande inlagorna företrädde Konkurrensverket av den nye rättschefen och en byråchef. Vid den muntliga förberedelsen var Konkurrensverket närvarande genom byråchefen, en konkurrensakkunnig, ett konkurrensråd och samma föredragande som i stämningsansökan. Kompletterande utredning har under processens gång genomförts av föredraganden. Efter Uponors överklagande till Marknadsdomstolen övertogs handläggningen av två byråchefer tillsammans med den konkurrensakkunnige som tidigare medverkat.

3.4.2 Det första stora kartellmålet i svensk domstol

Plaströrskartellen får betraktas som det första stora kartellmålet som prövats i svensk domstol. Det var fråga om en komplex överträdelse som pågått i åtminstone två år och omfattat en mängd olika konkurrensbegränsande företeelser som marknadsdelningar, prisöverenskommelser, institutionaliserat informationsutbyte, kvotering och anbudsfordelning, allt mellan tre deltagande företag som haft möten regelbundet.

3.4.3 Ostrukturerad processföring

Målet är extremt svårtillgängligt, även vid en djupstudie. Den grundläggande orsaken är ostrukturerad processföring från såväl Konkurrensverkets som företagens sida.

Konkurrensverkets stämningsansökan är utomordentligt svår att följa och förstå. Av tingsrättens domskäl får jag intrycket att Konkurrensverket hade en mycket väl underbyggd talan. Konkurrensverket kunde genom reseräkningar visa att företrädare för de olika inblandade företagen varit på samma plats och ibland även på samma hotell vid de tidpunkter som Konkurrensverket påstått, utom vid ett par tillfällen. Konkurrensverket hade även två vittnen, tidigare anställda hos Uponor respektive KWH, vilkas uppgifter om marknadsuppdelningar, informationsutbyte, prisöverenskommelser och anbudsuppdelningar var av avgörande betydelse för utredningen. Vittnesuppgifterna kompletterades med ytterligare vittnesbevisning samt skriftlig bevisning i form av anteckningar från mötena. Det som hade kunnat förringa värdet av Konkurrensverkets bevisning i målet var främst att vittnesuppgifterna var osäkra ifråga om olika faktorer som tidpunkterna för olika möten, vad som avhandlades vid ett enskilt möte, olika objekt m.m (tingsrättens domskäl s 48). Huvudförhandlingen i tingsrätten hölls år 2001 och de påstådda överträdelserna ägde rum åren 1993-95. Den långa tid som förflutit kan förstås vara en nackdel i och med att Konkurrensverket har bevisbördan för påstådda överträdelser. Vidare fanns viss motbevisning som främst tog sikte på konkurrenssituationen på marknaden.

Allt detta hade säkerligen kunnat redovisas på ett preciserat sätt redan i Konkurrensverkets stämningsansökan. Konkurrensverket hade kunnat, som grund för talan, hävda förekomst av konkurrensbegränsande avtal eller samordnat förfarande och som bevisfakta åberopa all den detaljerade eller övergripande information som verket konkret hade tillgång till. Verket hade kunnat redovisa vilka slutsatser verket ansåg att domstolen borde dra av tillgänglig bevisning och

även bygga upp olika alternativa grunder. Resonemanget hade kunnat kompletteras med en teoribildning kring hur bevisvärdering borde ske i situationer där det inte med säkerhet kan fastställas vilka som deltagit och vad som skett vid vare enskilt kartellmöte.⁴⁶ I den mån verket saknade detaljerade uppgifter och tvingades förlita sig på slutledning hade även detta kunnat redovisas öppet och tydligt.

Istället presenterade Konkurrensverket sin talan på ett sätt som antydde att verket gjorde anspråk på att veta vad som faktiskt ägt rum vid olika möten och kontakter mellan företagen, dock utan att närmare kunna precisera händelseförloppen. Verket skriver t.ex. i stämningensansökan p 35:

”Vid mötet på Landvetter utbytte KWH, Uponor och Wavin uppgifter om försäljningsvolym för PE-tryckrör för att kunna beräkna samt komma överens om en fördelning av marknadsandelar för respektive företag. Vidare träffades en överenskommelse om de priser som skulle gälla för PE-tryckrör i dimension [ ] 110 mm från och med den 1 juli 1993. Företagen bestämde också vid mötet att man skulle träffas igen för att redovisa försäljningsvolym.”

Redogörelsen väcker en rad frågor vilka inte alla besvaras i de följande delarna av stämningensansökan. Vilka uppgifter om försälj-

---

⁴⁶ För ett systematiskt sätt att angripa problematiken med bevisvärdering i kartellmål, se t.ex. Förstainstansrättens domskäl i förenade målen T-305/94 m.fl., PVC II, REG 1999 s II-931. Målet gällde en påstådd kartell med ett dussin deltagare. Det var i många avseenden oklart när mötena ägt rum, vilka som deltagit vid olika tillfällen och vad som avhandlats vid respektive möte. I punkterna 674-687 konstaterar Förstainstansrätten mot bakgrund av tillgängliga uppgifter att det var visat att PVC-producenterna hållit möten med konkurrensbegränsande syfte under åren 1980-84. I punkt 719 finner Förstainstansrätten genom slutledning förekomsten av ett avtal i strid med artikel 81 EG "[m]ot den bakgrunden kan sökandena inte med framgång hävda att utarbetandet, under möten mellan producenterna, och det gemensamma genomförandet av kvot- och kompensationsystem, prisinitiativ och utbyte av information om faktisk försäljning under flera år inte är uttryck för en gemensam vilja att agera på marknaden på ett bestämt sätt". Efter dessa mer övergripande konstateranden övergår Förstainstansrätten i punkterna 781-941 till att bedöma om bevisningen är tillräcklig i förhållande till varje enskilt företag.

ningsvolymerna lämnades och av vilket företag och vilken bevisning åberopas till stöd för det påstådda informationsutbytet? Menar Konkurrensverket att det fanns ett gemensamt syfte att beräkna samt komma överens om marknadsandelar, och hur avsåg Konkurrensverket att bevisa detta? Vad innebar den påstådda prisöverenskommelsen avseende PE-tryckrör, vilka priser kom företagen överens om och hur avsåg Konkurrensverket att bevisa detta?

I stämningsansökan p 39 anges att det fanns en "allmän överenskommelse om rabattnivåer som tillämpades mot grossister. Överenskommelsen omfattade en grundrabatt, som var olika för olika produktgrupper, en lagerrabatt och en bonus". Konkurrensverket utvecklade inte på minsta sätt vari rabattöverenskommelsen bestod, vilka grundrabatter som gällde, vilka de olika produktgrupperna var, vilken den överenskomna lagerrabatten var eller bonusen, än mindre hur man avsåg att styrka påståendena.

Hela redogörelsen för den påstådda överträdelsen (p 35-58 stämningsansökan) är i själva verket utformad enligt den nu beskrivna metoden, där Konkurrensverket till synes drivs av en ambition att kronologiskt kunna redogöra för ett komplext händelseförlopp. Såvitt kan utläsas hade företagen träffat ett dussintal separata överenskommelser eller tagit gemensamma beslut i olika frågor såsom marknadsdelning, priser, rabatter och anbudsuppdelningar, samt därutöver ägnat sig åt åtminstone ett halvdussin informationsutbyten, men det framstår som helt oklart hur allt detta gått till. För att endast ge ett ytterligare belysande exempel kan nämnas att i stämningsansökan p 50 skriver Konkurrensverket:

"Fortlöpande fram till årsskiftet 1995/96 diskuterade och beslutade företagen om prisnivåer för PE-tryckrör. De har även utbytt information om genomsnittliga prisnivåer för sådana rör för att följa upp träffade överenskommelser."

Återigen väcker redogörelsen fler frågor än den besvarar. Vid vilka tillfällen förekom diskussioner och beslut? Mellan vilka företrädare för företagen? Vilka prisnivåer beslutades? Vilka uppgifter om genomsnittliga prisnivåer tillhandahölls och av vilket eller vilka företag? Vilken bevisning åberopade Konkurrensverket till stöd för sina påståenden?

Hela upplägget från Konkurrensverkets sida framstår som motsägelsefullt. Trodde verket att det skulle krävas exakta beskrivningar om vad som hänt vid en mängd tillfällen i det förflutna för att verket skulle kunna nå framgång med sin talan? Om så är fallet, varför preciserade inte verket sin talan ännu mer istället för att utelämna uppgifter som, utifrån den i och för sig tvivelaktiga utgångspunkten att ett mycket precist händelseförlopp måste styrkas, borde vara centrala i sammanhanget? Grundproblematiken ligger i att Konkurrensverket inte redovisade i vilka avseenden verket förlitade sig på bevisfakta som verket avsåg att åberopa i processen och i vilka avseenden verket drog egna slutledningar av tillgängliga uppgifter. Fakta och antaganden blandades utan tydlig åtskillnad.

Mitt intryck är att Konkurrensverket, efter genomgång av svaromålen, insåg problematiken och försökte precisera sin talan. Omfattande kompletterande bevisning åberopades i Konkurrensverkets yttrande 1999-12-22 till vilket bilades ett fyrtiotal dokument. Ytterligare bevisning åberopades i yttrande 2000-06-05 vilket åtföljdes av sjutton bilagor. Här framgår också att Konkurrensverket kompletterat sin utredning genom förhör med f.d. marknadschefen och f.d. verkställande direktören i Uponor, som hörts hos Konkurrensverket några månader efter att stämningsansökan getts in.

Verket kom kanske att överväga vad som kunde hända om domstolarna i stort fann samma bevisfakta som Konkurrensverket men drog andra slutsatser av dessa, eller om vissa sakomständigheter inte alls kunde styrkas. Om Konkurrensverkets egen framställning i stämningsansökan ska tolkas som rättsfakta som verket avsåg att styrka i

processen borde den självklara slutsatsen bli en processförlust för Konkurrensverket om inte varenda länk i kedjan höll. Vid en genomgång av tingsrättens dom är det också ganska uppenbart att rätten inte alls har kunnat finna ett preciserat händelseförlopp med sekvenser av konkurrensbegränsande överenskommelser eller informationsutbyten på det sätt som Konkurrensverket från början gjorde gällande. Tack vare Konkurrensverkets justeringar och preciseringar av talan samt en välvillig tolkning från domstolens sida av de grunder som Konkurrensverket åberopat vann Konkurrensverket ändå målet. Av avgörande betydelse får anses vara att konkurrens- mål är indispositiva tvistemål. Konkurrensverkets processföring hade kanske varit otillräcklig om det hade varit fråga om ett dispositiv tvistemål.

Svaromålen har, möjligen som en följd av bristande precision från Konkurrensverkets sida, kommit att bli än mer oprecisa än stämningensansökan. Efter den inledande skriftväxlingen var det i stor utsträckning oklart vilka uppgifter i stämningensansökan som bestreds respektive vitsordades av svarandena. Uponor har till exempel underlåtit att redovisa sin inställning till Konkurrensverkets påståenden om ett femtontal kartellmöten, för att istället i allmänna ordalag ange att Konkurrensverkets påståenden bestrids. Wavin uppger att det förekommit tre till fyra möten (med annat innehåll än vad Konkurrensverket påstått) men utan att precisera vid vilka tillfällen. KWH hänvisar till svårigheter att med företagsintern utredning fastställa vad som skett men vitsordar deltagande i fem möten vid preciserade datum. Domstolens materiella processledning verkar ha varit ganska obetydlig. Vare sig oklarheterna i stämningensansökan eller i svarandenas inställning har utretts under handläggningen utan återspeglas på ett tydligt sätt i domen under rubriken "Utvecklande av talan". Konkurrensverket hade i målet redogjort för ett tjugotal påstådda kartellmöten. Uponors inställning redovisas endast som att bolaget medger att vissa möten förevarit mellan Uponor, Wavin och KWH mellan åren 1993 och 1995, dock inte i den omfattning som Konkurrensverket gjort gällande. KWH anger att "[v]issa möten –

oklart hur många – hölls de facto under åren 1993 – 1995 mellan de i målet aktuella bolagen. Reijo Areva har uppgett att han varit på cirka fem möten under den perioden.” Wavins inställning är att ”[d]et har inte förekommit möten mellan Wavin, Uponor och KWH i den utsträckning och med den systematik som Konkurrensverket påstår”. ”Det vitsordas att det förekom kontakter mellan Wavin, KWH och Uponor under en begränsad tid, nämligen från sommaren 1993 till sommaren 1994. Wavin kan dock inte närmare specificera när dessa möten ägt rum eller hur många de varit”. Sammanfattningsvis ger dokumentationen uttryck för viss vanda hos alla inblandade och en osäkerhet om hur en process egentligen ska föras i ett kartellmål. En tydligare teoribildning kring bevisvärdering och beviskrav från Konkurrensverkets sida hade kanske bidragit till att pressa företagen att precisera sig.

3.4.4 Plaströrskartellen – sammanfattande slutsatser

Konkurrensverket var framgångsrikt i plaströrskartellmålet, som får betraktas som det första stora kartellmålet i svensk domstol. Framgången kan sannolikt tillskrivas en god utredning vilken säkerställt ett gott bevisläge. Däremot framstår Konkurrensverkets upplägg av sin talan, som den kom till uttryck i stämningsansökan, som mindre ändamålsenlig. Bristerna har i viss mån kunnat kompenseras under målets handläggning. Dessvärre verkar upplägget ha blivit stilbildande för Konkurrensverkets stämningsansökningar i kartellmål och nackdelarna med det redovisas i det följande (3.5 nedan).

3.5 Genomgång av stämningsansökningar

Utredningen omfattar endast processer som avgjorts i domstol. Eftersom det ofta tar flera år innan en process är slutligt avgjord bör någon form av kontroll göras avseende mål som anhängiggjorts nyligen. Annars finns en risk att utredningsresultatet helt eller delvis

identifierar inaktuella frågor. Om Konkurrensverket t.ex. skulle ha ändrat eller förbättrat sina arbetsmetoder dröjer det två till fem år innan det ger fullt utslag i form av ändrad framgångsfrekvens i processerna. I kontrollsyfte har jag därför översiktligt gått igenom fem stämningsansökningar i mål som Konkurrensverket anhängiggjort under åren 2003-2004; ventilationsföretag⁴⁷, bilåterförsäljare⁴⁸, bilbärgning⁴⁹, taxiföretag⁵⁰ och bitumenföretag⁵¹. Samtliga mål rör påstådda kartellsamarbeten.

En genomgång av stämningsansökningarna i dessa kartellmål visar att utredningsresultatet i allt väsentligt framstår som relevant för Konkurrensverkets nuvarande processföring. Den metod att upprätta stämningsansökningar som jag funnit anledning att kritisera ovan i 3.4.3 tillämpas allttjämt av Konkurrensverket, om än i något varierande utsträckning. Konkurrensverket försöker tidvis i sina stämningsansökningar presentera en förhållandevis klar kronologisk redogörelse för påstådda kartellsamarbeten, men utan full faktatäckning. Nackdelen med upplägget är att det kan bli svårt för domstolarna och motparterna att förstå, på ett mer detaljerat sätt, vilka av företagens agerande som enligt Konkurrensverkets mening innebär att konkurrenslagstiftningen överträtts. Upplägget saknar också den flexibilitet i talan som skulle uppnås om verket, istället för att måla upp ett händelseförlopp som kan vara svårt att fullt ut bevisa, skulle åberopa all den detaljerade eller övergripande information som verket konkret hade tillgång till, redovisa vilka slutsatser verket ansåg att domstolen borde dra av tillgänglig bevisning och även bygga upp olika alternativa grunder. Ett sådant mer transparent upplägg medger också en tydligare teoribildning kring bevisvärdering och beviskrav. I den mån verket saknar detaljerade uppgifter och tvingas förlä-

---

⁴⁷ Dnr 635/2003.

⁴⁸ Dnr 331/2004.

⁴⁹ Dnr 895/2004.

⁵⁰ Dnr 1097/2004.

⁵¹ Dnr 1112/2004.

ta sig på slutledning bör det redovisas öppet och tydligt. Min uppfattning är att Konkurrensverket måste inse att bevisning i kartellmål med nödvändighet måste bli fragmentarisk och att det inte exakt går att bevisa allt som hänt. En sådan utgångspunkt har uttryckligen anvisats av EG-domstolen i Cementmålet:⁵²

”Eftersom förbudet mot att delta i konkurrensbegränsande förfaranden och avtal, samt de sanktioner som kan påföras dem som bryter mot förbudet är väl kända, är det vanligt att den verksamhet som dessa förfaranden och avtal medför bedrivs i hemlighet, att mötena äger rum i hemlighet, oftast i tredje land och att därtill hörande dokumentation begränsas till ett minimum.

[ ] Även om kommissionen upptäcker handlingar som uttryckligen bekräftar att aktörer har haft otillåten kontakt med varandra, exempelvis i form av protokoll från ett möte, är dessa vanligtvis fragmentariska och spridda, varför det ofta visar sig vara nödvändigt att rekonstruera vissa detaljer med hjälp av slutledning.

[ ] I de flesta fall måste förekomsten av ett konkurrensbegränsande förfarande eller avtal härledas ur ett antal sammanträffanden och indicier som när de beaktas tillsammans kan utgöra bevis för att en överträdelse av konkurrensreglerna har skett, och när annan hållbar förklaring saknas.”

För att företagen ska kunna bemöta Konkurrensverkets talan, liksom för att domstolarna ska anse att målet är färdigt för avgörande, krävs en mycket hög grad av precision och spårbarhet, liksom även en öppen redovisning av vilka uppgifter som Konkurrensverket inte kunnat få fram och där verket begär att domstolarna ska använda sin slutledningsförmåga. Här uppstår ibland glapp i stämningsansök-

---

⁵² Förenade målen C-204/00 P mf.fl., Aalborg Portland A/S m.fl. mot kommissionen, ännu ej publicerad, grunderna 55-57.

ningarna när sakomständigheter ska kopplas ihop med bevisuppgifter. Det kan vara svårt att utläsa ur stämningsansökningarna vilken bevisning Konkurrensverket åberopar för att styrka olika delar av händelseförloppen. Konkurrensverket har vid tidpunkten för upprättande av stämningsansökan arbetat med ärendet i allt från flera månader till flera år och har rimligtvis en god överblick. Svårigheten ligger i att kunna förmedla denna överblick till domstolen som ser målet för första gången liksom till företagen som under utredningstiden endast sett sina respektive delar av den påstådda överträdelserna. Möjligen har Konkurrensverket underskattat svårigheten för domstolar och motparter att förstå Konkurrensverkets talan.

Utformning av stämningsansökningar avseende komplexa överträdelser av konkurrenslagstiftningen kräver alltså hög precision och en hög medvetenhet från verkets sida om komplexiteten i att ha flera parter på svarandesidan. Det förekommer dessvärre (liksom i Plast-rörskartellmålet) att verket i sina redogörelser för vad som hänt undviker att klargöra t.ex.

- *vilka* företag som deltagit vid respektive kartellmöte,
- *vilka* personer som företrädde respektive företag vid varje möte,
- *var* mötena ägde rum (här kan verket t.ex. skriva "Göteborg" utan att ange var i staden),
- *vem* som informerade *vilka*,
- *vilken* information som överfördes och det närmare *innehållet* i olika överenskommelser.

Konkurrensverket skriver t.ex. i stämningsansökan mot bilåterförsäljare (p 47) att "Vid mötet överenskoms också att vissa angivna bilmärken och modeller skulle justeras med överenskomna procentsat-

ser i förhållande till den s.k. Autodatalistan". Både svarandeparterna och domstolarna har anledning att fråga sig vilka bilmärken och modeller som avses, vilka procentsatser som överenskomms och kanske hur diskussionerna mer allmänt gick vid mötet. I den mån Konkurrensverket inte kan fylla luckorna finns det alternativa och bättre sätt att bygga upp en talan.

I samma stämningsansökan (p 50) skriver verket att "Vid möte i Skånegruppen den 30 november 1999 i Laholm, där representanter för samtliga återförsäljare i Skånegruppen närvarade, var gruppen enig [ ]". Redogörelsen väcker fråga om vilken eller vilka personer som representerade vilket företag, information som kan vara nödvändig för att varje svarande genom intervjuer med den egna personalen ska kunna bilda sig en uppfattning om Konkurrensverkets påståenden är riktiga. Sådana internutredningar är helt avgörande för att företagen ska kunna besluta vilka omständigheter som ska bestridas och vilka som ska vitsordas.⁵³

Vid genomgång av stämningsansökningarna har jag identifierat ett flertal motsvarande exempel på hur precisering och konkretisering avsevärt skulle kunna förbättras,⁵⁴ eller där det kanske skulle vara bättre att lägga upp talan utifrån mer öppna utgångspunkter genom att istället redovisa vilka bevisfakta som Konkurrensverket faktiskt åberopar och avstå från egna försök till utfyllnad. I och för sig klar görs säkert det mesta när vittnen hörs och skriftlig bevisning presenteras. För domstolar och motparter kan det dock innan huvudförhandlingen framstå som oklart om Konkurrensverket innehåller eller saknar information i aktuella avseenden, vilket kunde undvikas ge-

---

⁵³ I plaströrskartellmålet noterar KWH i svaromålet, tingsrättens aktbilaga 59 s 13: "Då de detaljerade anklagelserna i stämningsansökan är ganska luddiga och det inte framgår vilka bevis konkurrensverket avser att styrka olika påståenden med är det svårt att ställa konkreta frågor om enskilda händelser. Vi hoppas därför att konkurrensverket under målets handläggning på ett tydligare sätt ska precisera sin beskrivning av företagens agerande och ange vilka konkreta bevis som åberopas för olika påståenden."

⁵⁴ Ventilationsföretag, dnr 635/2003, stämningsansökan p 59 och Bilåterförsäljare, dnr 331/2004 stämningsansökan pp 44-62.

nom en tydligare utformning av stämningens ansökan. Det är också utomordentligt viktigt att Konkurrensverket fullt ut har gjort klart för sig hur verket ser på det de överträdelser som verket har att bevisa. Någon kollektivt ansvar för överträdelser av konkurrenslagstiftningen existerar inte utan Konkurrensverket måste bevisa att varje svarande begått de överträdelser som verket gör gällande. En arbetsmetod av det slag som kommer till uttryck i verkets stämningens ansökningar kan i värsta fall leda till att verket allvarligt missbedömer bevisläget i förhållande till en eller flera av svarandena. Otillräcklig precision, både ifråga om vad verket anser sig kunna visa och i vilka avseenden man saknar information, leder också till att varje enskild svarande får svårigheter att förstå vad som läggs just denna till last. Svarandena måste, var och en för sig, upprätta svaromål och bemöta Konkurrensverkets påståenden såvitt gäller företagets eget agerande, vilket kräver att det går att urskilja vad de ska gå i svaromål mot. Minsta oklarhet i dessa avseenden kan leda till behov av omfattande kompletterande skriftväxling och långa muntliga förberedelser.⁵⁵ Företagen kan även se sig föranledda att gardera sig mot eventuella oklarheter genom att åberopa omfattande bevisning som kanske skulle ha varit onödig om Konkurrensverkets talan varit mer preciserad.

Som utredare efterlyser jag därför en högre medvetenhet från Konkurrensverkets sida om vilka synsätt och metoder en domstol skulle kunna tillämpa ifråga om bevisvärdering och beviskrav i kartellmål. En utvecklad teoribildning kring detta skulle kunna hjälpa Konkurrensverket att nå framgång i kartellmålen. Det finns ett stort utbud av kartellavgöranden inom EG-rätten och detaljstudier av dessa borde kunna vara en källa till inspiration.

---

⁵⁵ I bensinkartellmålet som gällde en enda överträdelse av 6 § konkurrenslagen pågick den muntliga förberedelsen i femton dagar och huvudförhandlingen i trettiofyra dagar. Som jämförelse kan nämnas att asfaltkartellmålet gäller ett trettiofem påstådda överträdelser av förbudet mot konkurrensbegränsande avtal och kan förväntas ta åtskilligt längre tid i anspråk.

4 Styrkor och svagheter i verkets processföring

4.1 Blygsam kartellbekämpning under perioden 1993-1999

En utvärdering av de mål där Konkurrensverket varit part under åren 1993-1999 ger i viss mån en skev bild, eftersom verket under denna tid uppenbarligen valt att satsa sina resurser på annat än kartellbekämpning i vanlig mening.⁵⁶ År 1997 genomförde Konkurrensverket två gryningsrader avseende misstänkta karteller.⁵⁷ Några ytterligare gryningsrader mot misstänkta kartellsamarbeten genomfördes inte under perioden 1993 till december 1999. Under perioden 1993 till och med 1999 inleddes endast fyra processer mot påstått regelrätt kartellsamarbete; Byggplast och Båtprylar,⁵⁸ Industrislang,⁵⁹ Trafikskolorna⁶⁰ och Plaströrskartellen.⁶¹ Under perioden 1993-2004 avslöjade och lagförde kommissionen åtminstone nio svenska företag som deltagare i karteller vilka pågått efter 1993 då konkurrenslagen trädde ikraft.⁶² Det står alltså klart att det har förekommit att

---

⁵⁶ SOU 2004:131 s 252.

⁵⁷ Byggplast och Båtprylar, Stockholms tingsrätts beslut 1997-02-06, Å 8-17-97, Plaströr, Stockholms tingsrätts beslut 1997-06-06, Å 8-78-97.

⁵⁸ Stockholms tingsrätts dom 1998-06-04 i mål T 8-370-98.

⁵⁹ Stockholms tingsrätts dom 1999-09-30 i mål T 8267-99.

⁶⁰ Stockholms tingsrätts dom 2000-05-16 och deldom 1999-10-27 i mål T 19576-98.

⁶¹ MD 2003:2.

⁶² Avesta Sheffield AB bötfölls med 2,8 miljoner euro för deltagande i en kartell för rostfritt stål, den s.k. Alloy surcharge, OT L 100 1.4.98, ABB Asea Brown Boveri Ltd bötfölls med 70 miljoner euro för att ha lett fjärrvärmerörkartellen, där även Oy KWH Tech AB fick böta 700000 euro, OT L 24, 30.1.1999, Atlantic Container Line AB deltog i TACA, OT L 95, 9.4.1999 (böterna nedsatta av Förstainstansrätten, förenade målen T-191/98 m fl), SAS bötfölls med 39 miljoner euro för marknadsdelning med Maersk, OT L 265, 5.10.2001, AGA AB bötfölls med 4.15 miljoner euro för deltagande i Industrial and medical gases, OT L 84, 1.4.2003, Bergsala AB bötfölls med 1,25 miljoner euro för deltagande i Nintendo-överträdelsen, OT L 255, 8.10.2003, Yamaha Scandinavia AB bötfölls med 2,6 miljoner euro för deltagande i en överträdelse avseende försäljning av musikinstrument, kommissionens beslut 16.7.2003,

svenska företag deltagit i omfattande internationellt kartellsamarbete under den tid som utredningen avser. En utvärdering av resultatet i domstolsprocesser måste enligt min uppfattning ta Konkurrensverkets blygsamma kartellbekämpning i beaktande. Om verket under en följd av år väljer att i huvudsak avstå från att utreda och föra talan avseende en viss typ av överträdelser kan verkets resultat i processer ge bättre intryck än vad som egentligen är motiverat, samtidigt som konkurrensövervakningen i realiteten varit snedfördelad. Iakttagelsen att kartellbekämpningen varit blygsam fram till slutet av år 1999 är relevant även för att visa på verkets begränsade erfarenheter av den typen av processer, och kan förklara de bakslag som verket lidit i kartellmålen. Kartellbekämpning är sannolikt den största utmaningen för en konkurrensmyndighet.⁶³ Det är inte bara utredningsfasen som är krävande utan även domstolsprocessen. Att ha flera motparter ställer höga krav på att löpande kunna hålla ordning på vad man lägger varje svarande till last och vilken motbevisning och rättslig argumentation varje svarande anfört. Verket kan i kartellmålen behöva presentera bevisning för komplexa händelsekedjor, förklara svåra rättsfrågor och lägga fram och förklara avancerade ekonomiska analyser. Eftersom de flesta svenska kartellmål anhängiggjorts år 2000 eller senare är underlaget för att bedöma Konkurrensverkets framgångsfrekvens i kartellmål egentligen otillräckligt vid tidpunkten för färdigställandet av denna rapport.

COMP/37.975 PO, Boliden AB bötfälldes tillsammans med Boliden Fabrication AB och Boliden Cuivre & Zinc SA med 32,6 miljoner euro för deltagande i kopparrörskartellen, IP/04/1065.

⁶³ För en sammanfattning av problematiken med att upptäcka och lagföra karteller, se OECD, *Hard Core Cartels, Recent Progress and Challenges Ahead*, OECD 2003, s 19 ff.

4.2 Cirka hälften av processerna präglas av noggrannhet och god avvägning från Konkurrensverkets sida

Cirka hälften av de avgöranden som omfattas av utredningen ger uttryck för att Konkurrensverket gjort vad som krävs för framgång; tillräckligt noggrann utredning, korrekta bedömningar av rättsfrågorna och en ändamålsenlig processföring i den meningen att den är anpassad efter processens karaktär. I och med de ökade krav som ställs på Konkurrensverkets processföring, se kapitel 1, går det inte att förlita sig på befintliga eller historiska arbetsmetoder ens om de lett till framgångar, utan Konkurrensverket måste löpande arbeta med utveckling och anpassning.

4.3 Framgångar inom ett femtontal områden

Under perioden 1993-2004 har Konkurrensverkets processer resulterat i framgångar i form av vägledande avgöranden inom ett femtontal för konkurrensrätten centrala områden. Konkurrensövervakningen har alltså varit framgångsrik i många avseenden.

*Boråstapeter AB*⁶⁴ gällde ett selektivt återförsäljar- och bonussystem. Tapeter ansågs inte ha sådana speciella egenskaper som innebar att ett selektivt distributionssystem skulle anses vara icke konkurrensbegränsande och falla utanför 6 § konkurrenslagen.

I *Byggförsäkring*⁶⁵ nekade Konkurrensverket icke-ingripandebesked och undantag för konsortium mellan försäkringsbolagen Skandia, Folksam, Trygg-Hansa och Länsförsäkringsbolagen avseende byggnadsgarantiförsäkring för nyproduktion och ombyggnad, dvs. ett

---

⁶⁴ Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1998-01-19, Ä 8-92-97.

⁶⁵ Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1995-10-12, Ä 8-58-94.

horisontellt produktionssamarbete. Tingsrätten gjorde ingen ändring i Konkurrensverkets beslut.

Konkurrensverket vann en partiell framgång beträffande horisontellt inköpssamarbete i *Sydvedmålet*.⁶⁶

I *Svenska Däckföreningen*⁶⁷ klargjordes att en gemensam prislista avseende offertgivning vid servicearbeten med fordonsdäck var konkurrensbegränsande och inte kvalificerade sig för undantag.

Konkurrensklausuler vid företagsöverlåtelser prövades i Alcatel *IKO Kabel*⁶⁸ och *Norsk Hydro Olje AB*⁶⁹, med framgång för Konkurrensverket.

Frågan om gränsdragning mellan arbetstagare respektive företagsbegreppet i konkurrenslagen prövades i *Petroleumhandelns Riksförbund (PRF)*⁷⁰, där Marknadsdomstolen fann att förhandlingarna mellan PRF:s medlemmar och oljebolagen inte var ett direkt och nödvändigt utflöde av regleringen av anställningsvillkor eller en ofrånkomlig följd därav. Konkurrenslagen tillämpades därför på hela samarbetet, som ansågs konkurrensbegränsande och inte kvalificerade sig för undantag.

Dominerande företags distributionssystem prövades då Konkurrensverket meddelade icke-ingripandebesked för *SL:s ombudsavtal* för onlineförsäljning av färdbiljetter. Tingsrätten fastställde Konkur-

---

⁶⁶ MD 1998:21.

⁶⁷ MD 2003:23.

⁶⁸ Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1995-09-06, Ä 8-106-94.

⁶⁹ MD 1996:33.

⁷⁰ MD 1997:8.

rensvverket beslut efter att Stockholms Tobakshandlareförening hade överklagat.⁷¹

Missbruk av dominerande ställning genom aggregerade rabatter prövades då Konkurrensverket ålade *Telia Mobitel AB* (Telia) att inte erbjuda rabatter beräknade på sammanlagda antalet NMT- och GSM-abonnemang. Liksom Konkurrensverket ansåg tingsrätten att Telia utnyttjade sin dominerande ställning på NMT-marknaden för att stärka sin ställning på GSM-marknaden, vilket utgjorde missbruk.⁷²

Målet *Posten mot Konkurrensverket och CityMail* är ett av de intressantare svenska konkurrensrättsliga avgörandena och det har en EG-rättslig parallell i *Compagnie Maritime Belge*⁷³ som avgjordes av EG-domstolen två år senare. Frågan gällde missbruk av dominerande ställning genom superdominerande företags selektiva prissänkningar. Posten ansökte om icke-ingripandebesked för ett förfarande med differentierade porton. I stort innebar det lägre priser i de områden där Posten mötte konkurrens från CityMail. Konkurrensverket bedömde att förfarandet innebar missbruk av dominerande ställning, i syfte att försvåra för konkurrenter. Konkurrensverket nekade Posten icke-ingripandebesked och meddelade ålägganden för Posten att inte tillämpa s.k. zonindelad prissättning och zonrabatt. Tingsrätten fastställde Konkurrensverkets beslut om differentierad prissättning och beslutet om zonindelad prissättning. Beslutet avseende zonrabatt upphävdes däremot. Posten befanns dominerande och tingsrätten fann att särskilt stränga krav måste ställas på ett f.d. monopolföretag på en nyligen avreglerad marknad. Selektiva prissänkningar som inte var kostnadsmotiverade skulle därför anses utgöra missbruk, även om det inte var fråga om underprissättning. Vid bedömningen av de zonpriser som Posten ville tillämpa fann tingsrätten att Postens

---

⁷¹ Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1998-05-08, Ä 8-38-96.

⁷² Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1998-06-11, Ä 8-94-96.

⁷³ Målen C-395/95 och 396/95 P, REG 2000 I-1365.

kalkyler hade vissa svagheter och att det inte exakt gick att fastställa kostnaderna. Trots detta ansågs Posten ha gjort tillräckligt för att visa att den s.k. 2-zonlistan var kostnadsmotiverad. Däremot ansågs inte 4-zonlistan i tillräcklig grad kostnadsmotiverad. Marknadsdomstolen fastställde tingsrättens domslut.⁷⁴ Liksom tingsrätten fann Marknadsdomstolen att höga krav måste ställas på Postens marknadsupp-trädande. Posten fick vidta rimliga åtgärder för att möta konkurrens. I ärendet fanns dock omständigheter som tydde på att åtgärderna haft till syfte att undanröja eller i vart fall begränsa konkurrensen från CityMail. Bl.a. noterade Marknadsdomstolen att Posten hade aviserat zonprissänkningar utan att ha klart underbyggd kunskap om sina kostnader för distribution i olika områden. Postens handlande under det aktuella skedet ansågs utgöra missbruk.

Missbruk av dominerande ställning genom exkluderande agerande prövades i målet *SAS Interlining*.⁷⁵ Konkurrensverket anförde att SAS hade vägrat att teckna s.k. interlineavtal med konkurrenten Nea. Konkurrensverket gjorde gällande att vägran att teckna avtal utgjorde missbruk av dominerande ställning. Tingsrätten förpliktade SAS att betala konkurrensskadeavgift med en miljon kronor. Det blev ingen ändring i Marknadsdomstolen.

Underprissättning har bedömts i *Konkurrensverket och BK Tåg AB mot Statens Järnvägar (SJ)*.⁷⁶ Överträdelsen gällde upphandling av tågtrafik på länsjärnvägarna i Småland (Smålandstrafiken) år 1993. Konkurrensverket menade i första hand att SJ uppsåtligen tillämpat en prissättning som understeg SJ:s genomsnittliga rörliga kostnad i syfte att eliminera konkurrenten BK Tåg från marknaden eller allvarligt försvaga BK Tåg och/eller hindra nya företag att komma in på marknaden. I andra hand hävdade Konkurrensverket att SJ missbrukat sin monopolmakt genom att subventionera Smålandstrafiken med

---

⁷⁴ MD 1998:15.

⁷⁵ MD 1999:22.

⁷⁶ MD 2000:2.

pengar från monopolmarknaden. Konkurrensverket gjorde primärt gällande att den relevanta marknaden var drift av persontrafik på järnväg på entreprenad i Sverige. Bakgrunden var partiell avreglering där persontrafik på länsjärnvägarna liksom olönsam trafik på stornätet upphandlades av länen eller staten medan lönsam trafik drevs av SJ. Tingsrätten förpliktade SJ att betala konkurrensskadeavgift med 8 miljoner kronor. BK Tåg deltog som intervenient. Konkurrensverkets marknadsdefinition accepterades av tingsrätten, som fann att SJ var dominerande, bl.a. i kraft av sin tidigare monopolställning och sin kontroll över infrastruktur såsom trafikledning, tidtabeller, biljettsystem och tillgång till verkstäder, i kombination med företagets finansiella styrka. Beträffande underprissättningen hade Konkurrensverket gjort en kostnadsanalys i tio poster och menade att skillnaden mellan anbudspriset och SJ:s kostnader översteg tio miljoner kronor. SJ menade att anbudet täckte rörliga kostnader och gav bidrag till de fasta kostnaderna. Tingsrätten fann att SJ:s anbud ej inkluderat kostnad för försäkring, tågtelefoner samt visst fordonsunderhåll och att SJ hade underskattat kostnader för energi, fordonsunderhåll och lokförare. SJ:s anbud innebar underprissättning och tingsrätten presumerade att det skett för att eliminera eller försvaga konkurrenterna. Konkurrensskadeavgiftens storlek, som enligt tingsrätten var hög, motiverades bl.a. av att BK Tåg inte helt slogs ut. Marknadsdomstolen lämnade SJ:s överklagande utan bifall och framhöll att det kunde krävas att SJ vid sin beräkning av kostnaderna gjort en rimligt noggrann och realistisk kalkyl. Marknadsdomstolens bedömning av entreprenadkostnaderna följde i huvudsak tingsrättens.

Möjligheten att genomföra en gryningsråd hos en branschorganisation prövades i *SPI gryningsråd*.⁷⁷ Eftersom SPI var en branschorganisation för de företag som var misstänkta för överträdelse av konkurrenslagen och forum för regelbundna möten och kontakter mellan

---

⁷⁷ MD 2000:3.

dessas företag fann Marknadsdomstolen att det fanns särskild anledning att anta att SPI kunde ha tillgång till bevis.

Moderbolags ansvar för dotterbolags överträdelser prövades i *Telia Handel*⁷⁸. Tvisteföremålet var om Telia kunde hållas ansvarigt för dotterbolaget Telia Handels överträdelser av konkurrenslagen. Tingsrätten förpliktade Telia att betala 950000 kr i konkurrensskadeavgift i enlighet med Konkurrensverkets yrkande. Marknadsdomstolen fastställde tingsrättens domslut. Marknadsdomstolen framhöll bl.a. att Telia Handel inte kunde anses bestämma självständigt över sitt handlande på marknaden eftersom bolagets verksamhet förutsatte tillgång till tjänster från andra bolag i koncernen. Telia hade inte heller bestritt att man haft möjlighet att styra Telia Handel. Att Telia Handel agerat i strid med moderbolagets instruktioner saknade betydelse, liksom om koncernledningen kände till agerandet eller inte.

Ansvar vid blandad horisontell och vertikal överträdelse kom att prövas i *asfaltsmålet*.⁷⁹ Grunden för Konkurrensverkets talan var att omfattande kartellverksamhet förekommit, bl.a. vid Vägverkets upphandlingar. Omständigheterna var särpräglade då Vägverket agerade dels i egenskap av köpare, dels som leverantör genom Vägverket produktion, som också påstods ha deltagit i kartellen. Svarandena (utom Vägverket) yrkade att tingsrätten skulle fastställa i mellandom att ett avtal eller samordnat förfarande inte kan ha till syfte att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen på ett märkbart sätt när förutom säljarna även köparen (Vägverket) medverkar i avtalet eller det samordnade förfarandet. Ej heller kunde sådant avtal eller samordnat förfarande ha konkurrensbegränsande resultat. Bolagen menade att Vägverket tillsammans med flera potentiella leverantörer kommit överens om vem som skulle få leverera och till vilket pris, vilket kunde karaktäriseras som ett auktionsförfarande eller kollektiva förhandlingar. Vägverket menade att Vägverket inte

---

⁷⁸ MD 2001:30.

⁷⁹ MD 2004:21.

kunde delta i en kartell mot sig självt och yrkade att tingsrätten skulle fastställa att Vägverket inte skulle utge konkurrensskadeavgift för de förfaranden som avsåg verkets egna upphandlingar. Tingsrätten lämnade yrkandena om mellandom utan bifall och konstaterade att vare sig auktionsförfarande eller kollektiva förhandlingar uteslöt kartellsamarbete. Vad som förevarit vid de i målet aktuella avtalen (förutsatt att Konkurrensverket lyckas styrka sin talan) kunde knappast anses vara ett sedvanligt auktionsförfarande eller en kollektiv förhandling. Istället gick Konkurrensverkets talan ut på att det träffats överenskommelser om vem som skulle få viss upphandling och hur de övriga skulle hantera situationen och kompenseras för uteblivet köp. Kompensation kunde ske genom att de som avstod från att konkurrera erbjöds underentreprenadarbeten, att tjänster mellan bolagen utfördes utan ersättning eller genom fakturor betalades utan att något arbete hade utförts, s.k. p-pengar. Tingsrätten framhöll att förbudet mot konkurrensbegränsande avtal inte har till syfte att skydda enskilda köpare, konsumenter eller leverantörer utan att skydda konkurrensen i samhället och verka för en väl fungerande marknad. Marknadsdomstolen fastställde tingsrättens mellandom. Marknadsdomstolen fann att Vägverket hade olika uppgifter och agerade såväl som myndighet som producent. I målet ansågs Vägverket ha agerat i en producent- och leverantörsroll dvs. som företag i konkurrenslagen mening. Det kunde inte uteslutas att förfarandena var konkurrensbegränsande. Beträffande Vägverkets yrkande om förhandsavgörande fann Marknadsdomstolen att artikel 81 EG var tillämplig, men att det stod klart att Marknadsdomstolens rättstillämpning inte ledde till annan bedömning enligt artikel 81.1 EG än enligt konkurrenslagen. Utan motivering fann Marknadsdomstolen att det inte förelåg skäl att inhämta förhandsavgörande från EG-domstolen.

4.4 Marknadsdefinitioner och ekonomisk analys fungerar huvudsakligen bra

Ett halvdussin mål har inneburit att Konkurrensverket fått bakläxa på sina marknadsdefinitioner eller marknadsandelsberäkningar.⁸⁰ I flera fall är det dock inte de rättsliga bedömningarna som underkänts av domstolarna utan istället faktaunderlaget för bedömningen. Det har även förekommit att domstolen gjort en annan bedömning av den relevanta marknaden än Konkurrensverket, men utan att det verkar ha påverkat utgången i målet.⁸¹ Helhetsintrycket av utredningen är att Konkurrensverkets marknadsdefinitioner är korrekta i den helt överväganden andelen processer.

Konkurrensverkets ekonomiska analyser verkar ha bidragit till flera framgångar. Med ett par undantag⁸² är det svårt att finna exempel på att bristfälliga ekonomiska analyser direkt skulle ha orsakat processförluster. Däremot kan utgången i bensinkartellmålet delvis förklaras med att verket valde att inte med ekonomisk analys söka påvisa några kartellvinster för bensinbolagen eller motsvarande förluster för konsumentkollektivet.⁸³

4.5 Vanligt att domstolarna underkänner Konkurrensverkets utredningar

Otillräcklig utredning av sakförhållanden och marknadsförhållanden har orsakat förluster i ett trettontal och partiella motgångar i åtmin-

---

⁸⁰ Taxisamordning i Skellefteå I, MD 1996:15, Swelab, Stockholms tingsrätts dom 1996-12-18, T 8-669-96, Selecta AB, Stockholms tingsrätts dom 1997-11-18, T 8-537-97, AB Svensk Filmindustri I, Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1999-04-19, Å 8-72-96, Optiroc, NCC och Stråbruken, MD 1998:10 samt AGA Gas II, MD 2002:21.

⁸¹ Swelab, Stockholms tingsrätts dom 1996-12-18, T 8-669-96, Optiroc, NCC och Stråbruken, MD 1998:10.

⁸² Posten Sverige AB B-posttidningar, Stockholms tingsrätts beslut 1997-06-18, Å 8-4-96 samt CEKAB, MD 1999:12.

⁸³ MD 2005:7 s 47.

stone en process. Utredningsfaktorn förklarar alltså drygt en tredjedel av Konkurrensverkets processförluster. Som framgår av redogörelsen nedan är det ett återkommande problem under hela den tidsperiod som omfattas av utredningen.

Ett av de första målen som Konkurrensverket förlorade på grund av att domstolarna underkände dess utredning var *Allemanssparkonton*.⁸⁴ Konkurrensverket avslog ansökan om icke-ingripandebesked för bankernas gemensamma förhandlingar med Riksgäldskontoret om ersättning för allemanssparkonton. Marknadsdomstolen lämnade däremot icke-ingripandebesked. Till skillnad från Konkurrensverket och tingsrätten, som antagit att bankerna samordnade sig inför förhandlingar med Riksgälden, godtog Marknadsdomstolen bankernas förklaring att de endast på kallelse infann sig hos Riksgälden, utan inbördes samordning. Genom åläggande för bankerna att inkomma med uppgifter eller inställa sig till förhör hade Konkurrensverket antagligen kunnat utreda sakförhållandena bättre (min anm).

I *Taxisamordning i Skellefteå*⁸⁵ undanröjdes Konkurrensverkets undantagsbeslut av domstolarna. Konkurrensverket hade tillämpat en schabloniserad marknadsavgränsning där varje län ansågs utgöra en geografisk marknad. Schablonen hade även kommit till uttryck i föreskrifter publicerade av Konkurrensverket. Någon undersökning av förhållandena på taximarknaden i Skellefteå hade däremot inte genomförts inom ramen för Konkurrensverkets undantagsprövning. Efter hemställan av tingsrätten gjorde Konkurrensverket en kompletterande utredning som bl.a. utvisade hur körningarna fördelade sig över länet och hur anbudsupphandlingen i länet gick till. Av uppgifterna från denna utredning drog domstolarna slutsatsen att det var fråga om en lokal marknad i Skellefteå istället för en länsomfattande marknad.

---

⁸⁴ MD 1995:17.

⁸⁵ MD 1996:15.

I *Flygbränsledepå*⁸⁶ nekade Konkurrensverket Statoil m.fl. bolag icke-ingripandebesked och undantag för avtal om gemensam lagring av flygbränsle m.m. Efter att ha gjort en kompletterande utredning medgav Konkurrensverket talan i tingsrätten.

I *Västerbottens Taxi AB*⁸⁷ nekade Konkurrensverket icke-ingripandebesked och undantag för samordnad anbudsgivning på budtransporter, flygtaxi och sjukresor. Tingsrätten upphävde Konkurrensverkets beslut i den del det gällde samarbete om flygtaxi och budtaxi och meddelade icke-ingripandebesked. Konkurrensverket hade medgett ändring av beslutet i den delen efter en ytterligare undersökning av marknaden.

*Selecta AB*⁸⁸ gällde ett företagsförvärv. Selecta, liksom Servess, bedrev verksamhet med tillhandahållande av mat och dryck via automater. Konkurrensverket väckte talan om förbud för Selecta att förvärva rörelser bedrivna av Servess. Förhandlingar med Selecta ledde till att bolaget i december 1996 gjorde åtaganden gentemot Konkurrensverket om att låta konkurrenter lämna anbud avseende fullserviceavtal med Servess' kunder. Några månader senare begärde Selecta omprövning av domen och återopade att bolaget förlorat kunder till företag som enligt Konkurrensverkets tidigare bedömning inte hade kunnat utgöra konkurrenter. Tingsrätten inhiberade domen. Konkurrensverket medgav så småningom käromålet.

*AB Svensk Filmindustri F*⁸⁹ rörde marknadsdefinitioner på hyr- och köpvideomarknaderna. Konkurrensverket gjorde gällande att det fanns en separat produktmarknad för Astrid Lindgrenfilmer på köpvideokassett, där SF var dominerande. Tingsrätten upphävde Konkurrensverkets beslut och meddelade icke-ingripandebesked. SF

---

⁸⁶ Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1998-10-29, Ä 8-84-95, 8-85-95 och 8-86-95.

⁸⁷ MD 2000:26.

⁸⁸ Stockholms tingsrätts dom 1997-11-18, T 8-537-97.

⁸⁹ Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1999-04-19, Ä 8-72-96.

framhöll bl.a. att Konkurrensverkets utredning om marknadsförhållandena bestod i en begränsad och tämligen bristfällig undersökning i form av telefonintervjuer. Tingsrätten fann att marknaderna för hyr- respektive köpvideo kunde delas upp i marknader för barnfilm respektive vuxenfilm. Att på grundval av den utredning Konkurrensverket gjort dra slutsatsen att Astrid Lindgrenfilmer endast i begränsad omfattning var utbytbara mot andra barnfilmer fann tingsrätten alltför långtgående. SF ansågs inte vara dominerande på någon av de relevanta marknaderna.

I *Dorma Sverige AB*⁹⁰ hade Konkurrensverket meddelat ett åläggande att inte tillämpa årsbonussystem och prislista då detta ansågs utgöra missbruk av dominerande ställning. Dessutom hade Konkurrensverket nekat icke-ingripandebesked för årsbonussystem och försäljningsvillkor. Sedan Dorma Sverige AB (Dorma) överklagat genomförde Konkurrensverket en kompletterande utredning och fann att det saknades grund för fortsatt åläggande, såvitt framgår då Dorma inte kunde anses dominerande. Konkurrensverket upphävde åläggandet, biträdde Dormas ändringsyrkande och menade att ärendet borde återförvisas för prövning om årsbonussystemet och övriga försäljningsvillkor kvalificerade sig för undantag. Frågorna hade inte prövats eftersom verket bedömt att Dorma var dominerande och förfarandena utgjorde missbruk. Marknadsdomstolen undanröjde beslutet i aktuell del och återförvisade ärendet till Konkurrensverket.

I *Taxi Linköping*⁹¹ nekade Konkurrensverket Taxi Beställningscentral i Linköping AB m.fl. (TaxiBil) förnyat undantag för samordnad taxi-verksamhet. Konkurrensverket fann att TaxiBil hade en marknadsandel på 53 procent. Marknadsdomstolen ändrade beslutet och meddelade ett undantag på sju och ett halvt år. Konkurrensverket hade efter överklagandet på nytt undersökt marknaden och funnit

---

⁹⁰ MD 1999:7.

⁹¹ MD 2000:23.

att TaxiBils marknadsandel minskat till 28-30 procent. Konkurrensverket medgav förnyat undantag.

*Centralen för Elektroniska Korttransaktioner (CEKAB)*⁹² rörde fyra bankers samarbete om betalningsförmedlingstjänster. Konkurrensverket hade nekat icke-ingripandebesked eftersom man ansåg att CEKAB:s prissättning skulle diskriminera mindre kunder i strid med 6 § konkurrenslagen (KL). Marknadsdomstolen ändrade beslutet och meddelade icke-ingripandebesked. Bankerna gjorde gällande att CEKAB:s pris- och rabattsystem tillämpades lika och på samma sätt för alla kunder samt att även banker som inte var ägare i CEKAB kunde få tillgång till tjänsterna på samma villkor som ägarbankerna. Marknadsdomstolen godtog den utredning som bankerna presenterade om vilka kostnader som lagts till grund för avgifterna. Avgifterna ansågs kostnadsmotiverade och ickediskriminerande. Även volymrabatterna ansågs godtagbara. Processförlusten får antas bero på otillräcklig utredning från Konkurrensverkets sida av de ekonomiska aspekterna av samarbetet.

*ABF, Medborgarskolan och Vuxenskolan*⁹³ rörde ett konsortiesamarbete mellan tre skolor, vilka gav ett gemensamt anbud på utbildning i svenska för invandrare. Konkurrensverket ålade skolorna vid vite att inte samarbeta vid anbudsgivning. Efter att skolorna överklagat gjorde verket en kompletterande utredning och fann att samarbetet inte var konkurrensbegränsande. Konkurrensverket upphävde sitt åläggande och Marknadsdomstolen avskrev överklagandet.

*Trafikskolorna*⁹⁴ var ett av de första kartellmålen i Sverige. Konkurrensverket förlorade målet på grund av otillräcklig bevisning. Verkets enda bevisning för att trafikskolorna hade prissamarbetat var vittnesförhör med en företrädare för en av skolorna. Värdet av den-

---

⁹² MD 1999:12.

⁹³ MD:s beslut 1999-05-05 i ärende A 22/98.

⁹⁴ Stockholms tingsrätts dom 2000-05-16 och deldom 1999-10-27 i mål T 19576-98.

nes vittnesuppgifter förringades av att det fanns konflikter mellan skolorna. Trafikskolorna hörde sina företrädare under sanningsförsäkran och de hade andra uppgifter att komma med. Tingsrätten ansåg bevisningen för prissamarbete otillräcklig. Däremot var det styrkt att avtal om rabatter träffats, men tingsrätten ansåg överträdelsen ringa.

I *Interflora AB*⁹⁵ gjorde Konkurrensverket en felaktig bedömning av den sammanlagda marknadsandelen för Interfloras handlare. Dessa svarade enligt verket för cirka 25 procent av blomsterdetaljhandeln. Marknadsdomstolen fann att det var fråga om 10 till 20 procent.

I *AGA Gas AB IP*⁹⁶ uttalade Marknadsdomstolen skarp kritik mot Konkurrensverkets utredning. Marknadsdomstolen påtalade att utredningen om marknadsförhållanden utgick från Sverige i dess helhet och inte från lokala eller regionala förhållanden. Konkurrensverket hade inte heller utrett skiftande marknadsförhållanden för olika gastyper. AGA:s ställning var därför svår att bedöma pga otillräcklig utredning. Vidare menade Marknadsdomstolen liksom tingsrätten att det var oklart om två av AGA:s kundavtal kunde anses som exklusiva då utredningen inte beaktat kundens totala inköp utan endast inköp till viss anläggning.

*Bensinkartellmålet*⁹⁷ innebar en partiell förlust för Konkurrensverket som inte lyckades visa överträdelser i form av avtal mellan bensinbolagen om rabattkategorier och nivåer annat än för en kundkategori. Den s.k. vapenvilan mellan bolagen som Konkurrensverket gjort gällande ansågs inte styrkt, ej heller att bolagen skulle ha avtalat eller samordnat om höjda marginaler liksom om högre pris i september och oktober 1999.

---

⁹⁵ MD 2001:3.

⁹⁶ MD 2002:21.

⁹⁷ MD 2005:7.

4.6 Konkurrensverket har svårt att få gehör i rena rättsfrågor

Konkurrensverket har förlorat cirka tjugo processer och erfarit partiella motgångar i åtminstone två processer på grund av att domstolarna gjort väsentligen andra bedömningar av rättsläget än Konkurrensverket. Mer än hälften av Konkurrensverkets processförluster beror alltså på att verkets rättsliga bedömningar inte har hållit för domstolsprövning. I vilka processer har då Konkurrensverket misslyckats med att få gehör för sin syn på rättsläget? Nedan följer en redogörelse, som visar att svårigheterna återkommer i vitt skilda rättsfrågor och regelbundet över tiden. Som framgår beror processförlusterna i några fall på att domstolarna underlåtit att följa EG-rättslig praxis, trots att denna ska vara vägledande vid tolkningen av konkurrenslagen. I de allra flesta fallen verkar domstolarnas bedömningar ändå överensstämna med EG-rättslig praxis, vilket leder till frågan varför Konkurrensverket väljer att processa. Djupstudier av dessa processer liknande de i avsnitt 3 ovan skulle krävas för att kunna avgöra vad som egentligen har hänt. Slutligen finns ett antal fall där både rättsfrågorna och sakomständigheterna är mycket komplicerade och det framstår som svårt att på förhand sja om utgången.⁹⁸ I Södra Skogsägarna var Konkurrensverkets agerande enligt min mening väl motiverat mot bakgrund av den stora ekonomiska betydelse som jordbruk och skogsbruk har i Sverige och de oklarheter som rådde om tolkningen av konkurrenslagens särreglering för den sektorn. Motsvarande bedömning kan göras i Svenska Petroleum Institutet, som också gällde en sektor av stor betydelse för samhällsekonomin och där samarbetet ifråga dessutom omfattade hela branschen. Motiven till att Konkurrensverket tog strid i Telia Betalsamtal, Svenska Travsportens Centralförbund, Nitro Nobel och AB Svensk Filmindustri II framstår däremot som mer oklara, då om-

---

⁹⁸ T.ex. Svenska Petroleum Institutet, Sydsvensk Färskpotatis, ADA AB, Dagengruppen AB, Telia Betalsamtal, Södra Skogsägarna, Svenska Travsportens Centralförbund, Nitro Nobel och AB Svensk Filmindustri II, se referat nedan.

ständigheterna i de processerna var mycket specifika. Konkurrensövervakningen hade kanske bättre tillgodosetts genom att förfördelade parter hänvisats till att använda sin subsidiära talerätt eller kräva skadestånd i de fallen. Om så hade skett skulle Konkurrensverket ha fått resurser över till mer angelägna frågor, t.ex. kartellbekämpning. Jag återkommer till behovet av tydligare prioriteringsgrunder i det avslutande avsnittet om behovsinventering, särskilt 6.1.1.

4.6.1 Företagskoncentrationer

De bakslag som Konkurrensverket lidit vid talan om förbud mot företagskoncentrationer kan i huvudsak förklaras med att domstolarna gjort andra rättsliga bedömningar än Konkurrensverket. Under den tid som föregick lagändringen år 2000, då de svenska reglerna om företagsförvärv ersattes med regler om företagskoncentrationer vilka i stort motsvarar de EG-rättsliga,⁹⁹ följde svenska domstolars bedömningar inte den modell som kommissionen tillämpade utan innehöll ett inte obetydligt skönsmässigt moment. I *Swelab*¹⁰⁰ fann tingsrätten att sammanslagningen av Swelab och Filmteknik skulle leda till en dominerande ställning på den svenska marknaden för teknisk bearbetning av audiovisuella inspelningar. Den logiska konsekvensen av detta borde ha varit ett förbud mot företagskoncentrationen. Tingsrätten ansåg däremot att konkurrenstrycket från utländska aktörer var tillräckligt högt för att upprätthålla en effektiv konkurrens. Resonemanget är något motsägelsefullt eftersom det indikerar att det egentligen inte skulle uppkomma någon dominans.

I *Optiroc*, *NCC och Stråbruken*¹⁰¹ fann tingsrätten och Marknadsdomstolen att förvärvet skulle skapa eller förstärka en dominerande

---

⁹⁹ SOU 1998:98 Konkurrenslagens regler om företagskoncentration, prop. 1998/99:144 Regler om företagskoncentration, SFS 2000:88.

¹⁰⁰ Stockholms tingsrätts dom 1996-12-18, T 8-669-96.

¹⁰¹ MD 1998:10.

ställning på delar av byggmarknaden. Liksom i Swelab blev utgången att förvärvet ändå godtogs då det inte ansågs skadligt från allmän synpunkt. Domstolarna beaktade möjligheterna till nyetablering, priskontroll från den starka köparkretsen och behovet av strukturrationalisering på den svenska byggmarknaden. Den sistnämnda faktorn, ett effektivitetsresonemang, har aldrig godtagits inom EG-rättslig koncentrationskontroll.¹⁰²

*Preem Petroleum AB*¹⁰³ gällde en konkurrensklausul i ett avtal om företagsöverlåtelse. Preem hade förvärvat en bensinstationskedja från TexTrad och parterna avtalade att TexTrad under sex år skulle avstå från verksamhet som konkurrerade med den överlåtna rörelsen. Konkurrensverket nekade undantag och menade att eftersom förvärvet endast innefattade goodwill och ingen know-how var det inte nödvändigt med en konkurrensklausul med längre varaktighet än två år. Marknadsdomstolen lämnade Preems överklagande utan bifall men skrev i domskälen att konkurrensklausulen ”med något år” gick utöver vad som var nödvändigt, alltså att en femårig konkurrensklausul skulle vara godtagbar. Marknadsdomstolens resonemang avviker kraftigt från den utveckling som skett inom EG-rättslig konkurrenspolicy.¹⁰⁴

4.6.2 Horisontell prissamverkan

I *Vivo Stockholm*¹⁰⁵ var det fråga om en horisontell prissamverkan mellan dagligvaruhandlare i form av ett gemensamt kalkylsystem. Kalkylsystemet innebar bl.a. att det centralt sattes in specifika värden utan hänsyn till den enskilde handlarens situation. Kalkylen utmyn-

---

¹⁰² Whish, Competition law, 5th ed, s 844.

¹⁰³ MD 1998:22.

¹⁰⁴ Kommissionens tillkännagivande om begränsningar som har direkt samband med och är nödvändiga för genomförandet av en koncentration, OT C 188, 4.7.2001.

¹⁰⁵ MD 1997:11.

nade i två olika prislistor som föreslog färdiga försäljningspriser. Konkurrensverket fick gehör för sin avgränsning av den relevanta marknaden. Vivo ansågs ha en marknadsandel på cirka tio procent. Tingsrätten fann att kalkylsystemet innebar en samordnad prissättning med risk för prisstelhet och att prissättningen blev förutserbar handlarna emellan. Liksom Konkurrensverket bedömde tingsrätten att förutsättningar saknades för icke-ingripande och undantag. I ett utomordentligt motsägelsefullt beslut fann Marknadsdomstolen att det var fråga om en sådan horisontell prissamverkan som kan hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen, men att icke-ingripandebesked ändå kunde meddelas på grund av handlarnas låga sammanlagda marknadsandel. Marknadsdomstolen tillämpade således ett märkbarhetsresonemang på en horisontell prissamverkan som måste anses ha ett konkurrensbegränsande syfte. Dessutom lade Marknadsdomstolen en utredningsbörda på Konkurrensverket att motbevisa Vivos påstående att konkurrensen från andra kedjor var synnerligen hård. Den frågan borde sakna relevans eftersom företag inte kan berättiga svartlistade förfaranden genom att hänvisa till det hårda konkurrenstrycket på marknaden.

4.6.3 Informationsutbyte

*Svenska Petroleum Institutet*¹⁰⁶ gällde ett statistiksamarbete mellan petroleumföretag. Den statistik som omfattades av samarbetet var företagsspecifik och gällde försäljningsvolymmer och marknadsandelar på petroleumprodukter. Målet kom att handla om tolkning av det s.k. Traktormålet.¹⁰⁷ Liksom Konkurrensverket fann Marknadsdomstolen att petroleummarknaden var oligopolistisk med hög koncentration, stabila marknadsandelar, inträdeshinder, homogena produkter och avsaknad av närliggande substitut. Den statistik som utbyttes var dock avsevärt mindre detaljerad än i Traktormålet. Statistiken

---

¹⁰⁶ MD 1999:20.

¹⁰⁷ Mål C-75/95 John Deere Ltd mot kommissionen, REG 1998 s. I-3111.

var aggregerad på riksnivå medan den faktiska konkurrensen ofta var regional. Sammantaget bedömde Marknadsdomstolen att statistiksamarbetet inte påverkade konkurrensen märkbart.

I *Sydsvensk Färskpotatis*¹⁰⁸ gjorde domstolarna, liksom i ärendet Svenska Petroleum Institutet, en annan bedömning än Konkurrensverket av vilken slags informationsutbyte som är tillåtet. Sydsvensk Färskpotatis tillhandahöll medlemmarna information om framtida utbud av färskpotatis. Konkurrensverket ålade föreningen att upphöra med informationen. Tingsrätten och Marknadsdomstolen menade att översikterna om framtida utbud inte var märkbart konkurrenspåverkande, bl.a. då odlarna inte kunde påverka mognadshastigheten och då potatisen inte kunde lagras någon längre tid.

4.6.4 Byggekonsortier och produktionssamarbeten

*Cementa/ Aalborg Portland*¹⁰⁹ gällde ett konsortiesamarbete för cementleveranser till Öresundsprojektet. Konkurrenterna Cementa och Aalborg Portland menade att de behövde samarbeta för att kunna leverera de mängder som krävdes. Konkurrensverket var av motsatt uppfattning och nekade icke-ingripandebesked och undantag. Enligt verkets mening skulle prövningen göras enbart utifrån en beräkning av om projektet rymdes inom Cementas totala leveranskapacitet, utan hänsyn till vilka konsekvenser leveranserna fick i övrigt, t.ex. ifråga om leveranskapacitet gentemot ordinarie kunder. Ett sådant resonemang var enligt tingsrätten affärsmässigt huvudlöst eftersom Cementa då inte hade kunnat leverera till ordinarie svenska kunder annat än genom underleverantörer. Motsvarande gällde för Aalborg Portland. Tingsrätten meddelade icke-ingripandebesked. Tingsrättens bedömning delades av Marknadsdomstolen som även framhöll de speciella förutsättningar som gällde för Öresundsprojektet. Dom-

---

¹⁰⁸ MD 1997:5.

¹⁰⁹ MD 1997:15.

stolarnas bedömning överensstämmer med den policy som kommissionen på senare år gett uttryck för.¹¹⁰

*Swerock AB*¹¹¹ gällde, liksom *Cementa/Aalborg Portland*, frågan om ett produktionssamarbete kunde anses godtagbart på den grunden att företagen saknade resurser att var och en för sig bedriva den aktuella verksamheten. I *Swerock* var det fråga om en gemensamt ägd bergtäkt där *Skanska Sverige AB* och *Swerock AB* utvann naturgrus och bergkross. *Swerocks* uppgift att bolaget inte på egen hand skulle kunna driva bergtäkten godtogs av Marknadsdomstolen, som fann att inga konkurrensbegränsande effekter hade påvisats.

I *Livförsäkringar*¹¹² var det fråga om ett slags produktionssamarbete mellan två livförsäkringsbolag för livförsäkringar riktade till läkare och deras familjer. Tingsrätten ändrade Konkurrensverkets beslut och meddelade icke-ingripandebesked. Tingsrättens beslut fastställdes av Marknadsdomstolen. Domstolarna fann att det var fråga om förvaltning av ett visst bestånd av livförsäkringar och inte tillhållande av nya försäkringar. Institutionaliserat informationsutbyte hade upphört. Beståndet av livförsäkringar uppgick till cirka tre procent av parternas totala bestånd. Samarbetet ansågs inte påverka konkurrensen märkbart.

4.6.5 Inköpsarbeten

*Returpapper*¹¹³ gällde ett samarbete mellan sju skogsindustri- och pappersföretag om inköp av returpapper. Konkurrensverket hade nekat icke-ingripandebesked och meddelat ett tidsbegränsat undantag. Marknadsdomstolen framhöll att delägarna i *Returpapper* var

---

¹¹⁰ Kommissionens riktlinjer om horisontella samarbeten p 87, EGT C 3 6.1.2001.

¹¹¹ MD 2001:11.

¹¹² MD 1997:12.

¹¹³ MD 1999:11.

producenter som hade ett lagstadgat ansvar att ta hand om och hantera avfall från förpackningar eller varor som härrörde från deras verksamheter. Samverkan bedömdes mot den bakgrunden och ansågs väl motiverad från miljösynpunkt. Returpapper ansågs vara en betydande aktör, men det rådde å andra sidan ett betydande konkurrenstryck på marknaden. Det stod delägarna fritt att köpa returpapper från andra leverantörer och Returpapper kunde leverera till andra köpare. Marknadsdomstolen fann att samarbetet vid en helhetsbedömning inte uppfyllde märkbarhetskriteriet.

4.6.6 Konkurrenslagens tillämpningsområde

I ärendet *ADA AB*¹⁴ ålade Konkurrensverket företaget ADA AB vid vite av fem miljoner kronor att leverera ett läkemedel till en parallelexportör. ADA:s leveransvägran utgjorde enligt Konkurrensverket missbruk av dominerande ställning. Tingsrätten upphävde åläggandet. Leveransvägran ansågs sakna ens en potentiell effekt på den svenska marknaden och konkurrenslagens tillämpningsområde är begränsat till Sverige. Konkurrensverket fick inte gehör för sin uppfattning att leveransvägran indirekt kunde få verkningar på den svenska marknaden. I ärendet gjorde inte Konkurrensverket gällande någon överträdelse av Artikel 82 EG.

*Dagengruppen AB*¹⁵ gällde gränsdragningen mellan tryckfrihetsförordningen och konkurrenslagen. Konkurrensverket gjorde gällande att vägran att införa en annons i en periodisk skrift utgjorde missbruk av dominerande ställning. Med hänvisning till sin tidigare praxis underkände Marknadsdomstolen denna bedömning och fann att utgivarens befogenhet enligt tryckfrihetsförordningen att bestämma över innehållet i en periodisk skrift innefattade även annon-

---

¹⁴ Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1996-09-25, Å 8-95-95.

¹⁵ MD 1998:18.

ser. Annonsvägran kunde därför inte angripas med konkurrenslagstiftningen.

4.6.7 Missbruk av dominerande ställning

I ärendet *Telia Betalsamtal*¹¹⁶ ålade Konkurrensverket Telia att upphöra med vissa avtalsvillkor för betalsamtal. Telia hade slutat lämna anropsnummer till servicebyråer för vidareöverlåtelse till slutkunder och krävde att agentavtal tecknades direkt med Telia. Tingsrätten bedömde att syftet med Telias agerande endast var att utestänga oönskade tjänster med inslag av sex eller våld, vilket inte utgjorde missbruk av dominerande ställning. Tingsrätten upphävde åläggandet. Konkurrensverket får i målet anses ha gjort en felbedömning av vad som kan anses utgöra objektivt godtagbara skäl, något som utsluter missbruk.

*Posten Sverige AB B-posttidningar*¹¹⁷ gällde närmast frågan hur kostnadsberäkning ska ske vid talan om missbruk av dominerande ställning genom underprissättning, s.k. prisdumpning. Vidare var fråga om bevisbörda och beviskrav för påstådd underprissättning. Ärendet gällde Postens agerande för att möta konkurrens från CityMail på marknaden för distribution av B-posttidningar. Tingsrätten fann att Postens kostnader skulle beräknas som rörlig kostnad jämte den fasta särkostnaden för distribution av tidskrifterna. Rätten ansåg det osäkert om priserna låg under en nivå som var kostnadstäckande. Postens rutiner för kostnadskalkyler var i och för sig bristfälliga. Även om Posten var den part som hade lättast att säkerställa och förebringa bevisning innebar det inte en undantagslös skyldighet för Posten att bevisa att underprissättning inte skett. Kraven kunde inte ställas högre än att Posten i görligaste mån besvarade Konkurrensverkets frågor och inte sökte undanhålla något material från gransk-

---

¹¹⁶ Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1996-10-18, Ä 8-118-95.

¹¹⁷ Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1997-06-18, Ä 8-4-96.

ning. Konkurrensverket ansågs inte ha visat att det var fråga om underprissättning.

*AGA Gas I*¹¹⁸ gällde flera rättsfrågor. Den första frågan var om AGA:s avtal med sina försäljningsagenter kunde anses vara slutna inom en enda ekonomisk enhet, dvs. falla utanför 6 § konkurrenslagen. Frågan i den delen var om agenterna kunde anses osjälvständiga eftersom de inte tog någon ekonomisk risk. Tingsrätten fann till skillnad från Konkurrensverket att agenterna var osjälvständiga, men Marknadsdomstolen tog fasta på att agenterna bedrev omfattande annan verksamhet vid sidan av gasförsäljningen vilket innebar att de skulle anses självständiga. Den andra frågan var om AGA skulle anses dominerande och den tredje om AGA:s standardavtal med sina agenter innebar missbruk av dominerande ställning. Avtalen innehöll konkurrensförbud, bestämmelse om visst informationsutbyte och förbud för agenten att byta affärsställe utan AGA:s tillstånd. Marknadsdomstolen fann liksom Konkurrensverket att AGA var dominerande. Konkurrensklausulen utgjorde dock enligt Marknadsdomstolen inte missbruk, eftersom det inte ansågs förenat med större svårigheter för konkurrenter att ordna sin distribution och agera genom andra försäljningskanaler och eftersom det fanns ett berättigat intresse att skydda de investeringar AGA gjorde hos återförsäljarna. Informationsklausulen ansågs inte gå längre än vad som följde av lagen om handelsagentur. Klausulen om byte av affärsställe utgjorde inte heller missbruk förutsatt att den tillämpades objektivt och ickediskriminerande. Marknadsdomstolen återförvisade ärendet till Konkurrensverket eftersom verket inte hade gjort någon prövning enligt 6 och 8 §§ konkurrenslagen.

*Svenska Travsportens Centralförbund*¹¹⁹ rörde frågan om det kunde utgöra missbruk av dominerande ställning att belägga travhästar tillhöriga ett konkursbo med startförbud. Startförbudet vidmakthölls

---

¹¹⁸ MD 2000:6.

¹¹⁹ MD 1999:10.

även gentemot köpare av hästarna. Marknadsdomstolen fann att Svenska Travsportens Centralförbund (STC) var dominerande. Till skillnad från Konkurrensverket fann Marknadsdomstolen att startförbudet inte i sig kunde utgöra missbruk. Att vidmakthålla ett startförbud efter att hästägaren försatts i konkurs kunde inte heller anses utgöra missbruk. Marknadsdomstolen nyanserade dock bedömningen genom att ange att rätten att meddela startförbud skulle kunna utgöra missbruk, t.ex. om den utövades för att tvinga fram betalning med åsidosättande av förmånslagens bestämmelser.

Målet *Nitro Nobel*¹²⁰ gällde (i den del som Konkurrensverket förlorade) frågan om det utgjorde missbruk av dominerande ställning att ta över personal från en konkurrent och med hjälp av dessa bilda ett nytt återförsäljarbolag. Nitro Nobel hade medverkat till bildandet av företaget SweBlast, som tog över personal från Nitro Nobels konkurrent Allmex. Tingsrätten och Marknadsdomstolen fann att tillkomsten av SweBlast hade sin grund i ekonomiska svårigheter och motsättningar hos Allmex. Att Nitro Nobel utnyttjat affärsläget för att skapa sig en ny återförsäljare i SweBlast utgjorde inte missbruk.

I målet *AB Svensk Filmindustri II* lyckades Konkurrensverket i huvudsak visa att AB Svensk Filmindustri (SF) var dominerande och hade missbrukat sin dominerande ställning genom åtgärder riktade mot utländska filmdistributörer. Bakgrunden var konflikter om avtalstolkning mellan SF och distributörerna, då SF ansåg sig utsatt för avtalsbrott och tog till motåtgärder genom att ställa krav och ultimatum. Tingsrätten fann att konkurrensen inte påverkats eftersom de amerikanska filmdistributörerna inte gått med på SF:s krav. Tingsrätten beaktade även att SF:s agerande föranletts av att filmdistributörer ändrat villkoren efter att parterna ingått avtal om visningsrätt. Tingsrätten fann att missbruket varit ringa och dömde inte ut någon konkurrensskadeavgift. Konkurrensverket förpliktades ersätta SF:s rättegångskostnader med 413 000 kronor. Avgörandet är märkligt

---

¹²⁰ MD 1999:17.

eftersom det inte är nödvändigt att fastställa att konkreta konkurrensbegränsande effekter har inträffat för att ett agerande ska utgöra missbruk¹²¹, något som rimligtvis borde ha inverkan även på påföljderna.

4.6.8 Jordbruks- och skogsbrukssektorn

*Södra Skogsägarna*¹²² gällde frågan om jordbrukare och andra råvaruproducenter som sammanslutit sig i ekonomiska föreningar kunde fastställa försäljningspriser för varor som de producerade och som Södra Skogsägarna förädlade. Målet var mycket speciellt då det gällde särregleringen i 18 c § konkurrenslagen för jordbruk och skogsbruk m.m. Trots att det var fråga om avtal om fastställande av försäljningspriser ansåg domstolarna att samarbetet var tillåtet, bl.a. på grund av parternas sammanlagda marknadsandel på 25 procent och de oklarheter som rådde om tolkningen av 18 c § konkurrenslagen.

4.6.9 Konkurrensprocess

*Pergo AB advokatsekretess*¹²³ gällde frågan om en promemoria upprättad av Pergo AB:s advokatombud, samt kopior av brev i samma ärende som behandlades i promemorian kunde bli föremål för åtgärder enligt 51 § konkurrenslagen i samband med en gryningsråd. Tingsrätten fann att handlingarna omfattades av advokatsekretess enligt 54 § konkurrenslagen vilket innebar att Konkurrensverket saknade möjlighet att bl.a. granska och ta med sig kopior av handlingarna.

---

¹²¹ Wetter m fl Konkurrensrätt 5 uppl s 580 med hänvisningar till EG-rättslig praxis.

¹²² MD 1999:1.

¹²³ Stockholms tingsrätts beslut 2000-05-10, Å 6490-00.

*Statoi*¹²⁴ gällde möjligheten för Konkurrensverket att ålägga ett företag att inkomma med uppgifter enligt 45 § konkurrenslagen angående frågor som är föremål för process. I ärendet var fråga om uppgifter som Konkurrensverket begärde angående den s.k. bensinkartellen. Eftersom Konkurrensverket redan hade ansökt om stämning var verket enligt Marknadsdomstolen hänvisat till rättegångsbalkens regler med uteslutande av undersökningsbestämmelserna i konkurrenslagen.

*PEAB telefonlistor*¹²⁵ gällde möjligheten för Konkurrensverket att få ut telefonlistor från företag innehållande uppgifter om mobilsamtal för företagets anställda. Peab hade anfört att företaget inte hade tillgång till uppgifterna utan, för att efterkomma Konkurrensverkets beslut, måste begära ut telefonlistor från teleoperatören. Enligt Marknadsdomstolen innebar beslutet att den som åläggandet riktas till måste agera för att få ut uppgifter från tredje man. Varken lagtexten eller dess förarbeten gav stöd för att utsträcka 45 § konkurrenslagen till en sådan situation.

4.7 Exempel på vikten av att identifiera och lyfta fram viktiga rättsfrågor

Att viktiga rättsfrågor inte alltid identifieras och lyfts fram i domstolsprocesserna framgår av djupstudien av Interflora, se 3.1 ovan. Nedan redovisar jag exempel på hur Konkurrensverket skulle kunna använda sina resurser effektivare genom att fokusera utredning och rättslig argumentation i enlighet med utvecklingen inom EG-rätten.

Artikel 81 EG förbjuder avtal och samordnade förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstater och som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen. Motsva-

---

¹²⁴ MD 2001:7.

¹²⁵ MD 2003:9

rande bestämmelse finns i 6 § konkurrenslagen som förbjuder avtal mellan företag om de har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen eller om de ger ett sådant resultat. Enligt 3 § tredje stycket konkurrenslagen ska vad som sägs om avtal tillämpas också på samordnade förfaranden. Frågan om ett avtal eller samordnat förfarande har ett konkurrensbegränsande syfte eller resultat är en av grundfrågorna vid rättsliga analyser enligt artikel 81 EG och 6 § konkurrenslagen.

Enligt gemenskapsrättslig praxis om tolkningen av artikel 81 EG ska ett avtal bedömas mot bakgrund av det konkreta sammanhang i vilket avtalet har sin verkan, och särskilt det ekonomiska och rättsliga sammanhang i vilket de berörda företagen är verksamma, de tjänster som avses samt strukturen av och de faktiska villkoren på den berörda marknaden. Det gäller däremot inte om det rör sig om ett avtal som innehåller uppenbara konkurrensbegränsningar som till exempel fastställande av priser, uppdelning av marknader eller kontroll över marknader.¹²⁶ Vissa slags avtal eller förfaranden anses alltså ha ett konkurrensbegränsande syfte, t.ex. prisöverenskommelser, marknadsdelningar och exportförbud, och då är det inte nödvändigt att påvisa något konkurrensbegränsande resultat.

Stämningsansökningarna i kartellmålen utvisar att verket lägger ned förhållandevis stora resurser på att förklara vilken den relevanta marknaden är och varför t.ex. ett kartellsamarbete märkbart påverkar konkurrensen.¹²⁷ Av senare års EG-rättslig praxis framgår dock

---

¹²⁶ Förenade målen T-374/94 m fl European Night Services m fl mot kommissionen, REG 1998 s. II-3141 p 136.

¹²⁷ I plaströrskartellmålet ägnar t.ex. Konkurrensverket cirka fyra sidor i stämningsansökan åt att beskriva produkterna och marknaden samt närmare tre sidor att beskriva varför märkbarhetskriteriet är uppfyllt. I Konkurrensverkets sakframställan i bensinkartellmålet s 3 anges att bensinbolagens samarbete haft till syfte att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen på marknaden. Därefter anges att åtgärderna påverkar konkurrensen på marknaden på ett märkbart sätt, särskilt då företagen tillsammans har cirka 80 procent av marknaden. I stämningsansökan mot ventilationsföretag, dnr 635/2003, gör Konkurrensverket stora ansträngningar för att förklara varför märkbarhetskriteriet är uppfyllt, trots att det är fråga om en påstådd anbuds-

att i mål som gäller avtal och samordnade förfaranden med konkurrensbegränsande syfte är det sällan nödvändigt att avgränsa relevant marknad.¹²⁸ Däremot kan det efter Marknadsdomstolens avgörande i bensinkartellmålet bli nödvändigt att avgränsa marknaden för att kunna beräkna konkurrensskadeavgifter (se 4.9 nedan).

På motsvarande sätt uppfyller kartellsamarbeten i princip alltid märkbarhetskriteriet.¹²⁹ Det kan innebära ett minskat behov att lägga ned resurser på att redogöra för marknadsdefinitioner, förklara marketens allmänna funktionssätt, företagens marknadsandelar och hur företagen är organiserade i många av de mål som grundas på 6 § konkurrenslagen och/eller artikel 81 EG. Kraften kan då istäl-

---

kartell. Detsamma gäller i bilbärgningsmålet, dnr 895/2004, som gäller en påstådd priskartell, samt taxiföretagen, dnr 1097/2004, som gäller gemensamt exkluderande förfarande. I stämningensansökan mot bitumenföretag, dnr 1112/2004, har Konkurrensverket däremot uppmärksammat EG-rättslig praxis kring märkbarhet (p 147 stämningensansökan).

¹²⁸ Mål T-175/95 BASF mot kommissionen, REG 1999 s II-1581, p 135-136, se även mål T-213/00 Aalborg Portland m fl mot kommissionen, ännu ej publicerad, p 206: "Kommissionen är följaktligen skyldig att avgränsa marknaden i ett beslut enligt artikel 81 EG endast när det utan en sådan avgränsning inte är möjligt att avgöra huruvida avtalet, beslutet av en företagsammanslutning eller det samordnade förfarandet i fråga kan påverka handeln mellan medlemsstater och har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen inom den gemensamma marknaden [ ]". Mål T-44/00 Mannesmannröhren-Werke AG mot kommissionen, ännu ej publicerad, p 132: "Härav följer att Mannesmanns argument, enligt vilka kommissionen inte med precision har avgränsat den berörda marknaden, saknar relevans. När ett beslut antas på grundval av artikel 81 EG föreligger det nämligen en skyldighet att göra en sådan avgränsning av marknaden endast om kommissionen utan en sådan avgränsning inte har möjlighet att avgöra huruvida det berörda avtalet kan påverka handeln mellan medlemsstater och har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen inom den gemensamma marknaden [ ]. Om avtalets syfte som sådant är att begränsa konkurrensen genom en "uppdelning av marknader", är det i princip inte nödvändigt att exakt definiera de berörda geografiska marknaderna eftersom den befintliga eller potentiella konkurrensen på de berörda territorierna med nödvändighet har begränsats, oavsett om dessa territorier utgör "marknader" i strikt mening eller inte."

¹²⁹ Mål T-44/00 Mannesmannröhren-Werke AG mot kommissionen, ännu ej publicerad, p 130: "Företag som ingår ett avtal i syfte att begränsa konkurrensen kan i detta hänseende i princip inte undgå tillämpningen av artikel 81.1 EG genom att göra gällande att deras avtal inte har haft en märkbar inverkan på konkurrensen." Se även kommissionens tillkännagivande om avtal av mindre betydelse, EGT C 368/13, 22.12.2001, p 11, där kartellsamarbeten m.m. alltid är svartlistade oavsett marknadsandelar,

let läggas på att precisera påstådda överträdelser i förhållande till varje enskild svarande. Det är uppenbart att svenska domstolar i vissa fall har utgått från att märkbarhetskravet måste uppfyllas även i mål som gäller svartlistade förfaranden som karteller.¹³⁰ Det sagda utgör ett exempel på hur Konkurrensverket genom att noga följa utvecklingen av EG-rättslig praxis kan förbättra och effektivisera sina arbetsmetoder.

4.8 Stor förbättringspotential i processföring

Djupstudien av Interflora och Plaströrskartellen liksom genomgången av stämningsansökningar har visat på förbättringspotential i Konkurrensverkets processföring.

- Utredningen visar på vikten av att verket på ett pedagogiskt och tydligt sätt presenterar de överträdelser verket anser att företagen gjort sig skyldiga till.
- Komplexa händelseförlopp måste preciseras i förhållande till varje enskild svarande, och svarandena kan inte behandlas som ett kollektiv.
- Domstolarna ställer uppenbarligen höga krav på verkets förmåga att koppla samman påstådda händelseförlopp med rättsregler och klargöra på vilket sätt det som påstås ha hänt utgör överträdelser.
- Det är viktigt att verket löpande i stämningsansökningar och processinlagor kopplar ihop påstådda händelseförlopp med den bevisning som verket avser att åberopa, t.ex. genom tydliga hänvisningar och bilagesystem.

---

¹³⁰ se t.ex. Industrislangmålet, Stockholms tingsrätts dom 1999-09-30 i mål T 8267-99 s 3, Plaströrskartellen, Stockholms tingsrätts dom 2001-12-18 i mål 10594-99 s 51 samt Marknadsdomstolens domskäl i Plaströrskartellen, MD 2003:2 s 5.

- Det är också viktigt att Konkurrensverket öppet redovisar i vilka avseenden verket saknar detaljerad information och således begär att domstolarna ska använda sin slutledningsförmåga. I dagsläget förekommer det att fakta blandas med slutledningar utan att skillnaden klargörs.
- Konkurrensverket bör utveckla sin processföring såvitt avser teoribildning kring bevisvärdering och beviskrav vid konkurrensöverträdelser.
- Verket bör överväga i vad mån det är nödvändigt med omfattande redogörelser för marknadsförhållanden, företagets organisationsstruktur, den relevanta marknaden och bakgrunden till de påstådda överträdelserna.
- Hänvisningarna till EG-rättslig praxis kan förbättras. Det förekommer att verket hänvisar t.ex. till kartellavgörande från någon av gemenskapsdomstolarna utan att ange vilka grunder i domskälen som avses.

Stockholms tingsrätt har i bensinkartellmålet skrivit (domen s 30):

”Konkurrensverkets påståenden i denna del består i ett osorterat framläggande av omständigheter utan att verket gör någon tydlig åtskillnad mellan omständigheter som är rättsfakta, dvs. moment i påstådda avtal eller informationsutbyten, och sådana som är bevisfakta. Detta försvårar bedömningen av Konkurrensverkets talan. En särskild svårighet är att Konkurrensverket genomgående i sina ”gärningsbeskrivningar” om mötena använder orden ”diskutera” och ”diskussion” när verket som framgår bland annat av dess bevisuppgifter avser ”utbyta information om” och liknande, det vill säga något som är ett relevant led i en överträdelse [ ].”

Det är mycket ovanligt att svenska domstolar i domskäl riktar kritik mot parts processföring. Det finns därför all anledning att ta situa-

tionen på allvar. Utredningen i stort, vilken presenteras i denna rapport, djupstudierna av Interflora och plaströrskartellen, studien av stämmingsansökningar liksom utgången och tingsrättens domskäl i bensinkartellmålet, visar på ett stort behov för Konkurrensverket att höja sin kompetens som processförare.

4.9 lakttagelser angående nivån på svenska konkurrensskadeavgifter

Konkurrensverket yrkade i bensinkartellmålet sammanlagt 651 miljoner kronor i konkurrensskadeavgifter (initialt i processen yrkade verket t.o.m. 740 miljoner kronor). Tingsrätten dömde företagen att betala 52 miljoner kronor i konkurrensskadeavgift varefter Marknadsdomstolen höjde till 112 miljoner. De högsta sammanlagda avgifter som utdömts före bensinkartellmålet var 10,6 miljoner kronor i plaströrskartellmålet. I asfaltkartellmålet har Konkurrensverket yrkat konkurrensskadeavgifter med cirka 1,6 miljarder kronor. I målet mot bilåterförsäljare har verket yrkat närmare 160 miljoner kronor och i målet mot ventilationsföretag närmare 24 miljoner. I december 2004 yrkade Konkurrensverket närmare 400 miljoner kronor i konkurrensskadeavgift i det s.k. bitumenmålet.

Konkurrensverket har, först i bensinkartellmålet och därefter i andra mål, valt att yrka konkurrensskadeavgifter som är dramatiskt högre än vad som tidigare dömts ut av svenska domstolar. En effektiv konkurrensövervakning kan förutsätta att den konkurrensvårdande myndigheten kräver generellt höjda sanktionsnivåer.¹³¹ Kommissionen har höjt sina sanktionsnivåer på senare år.¹³² Intuitivt kan man ifrågasätta om de konkurrensskadeavgifter som historiskt dömts ut

---

¹³¹ Mål T-44/00 Mannesmannröhren-Werke AG mot kommissionen, ännu ej publicerad, punkt 217.

¹³² Kerse and Khan, EC Antitrust Procedure, 5th ed, Sweet & Maxwell 2005 s 384-385.

av svenska domstolar¹³³ håller en nivå som är avskräckande. Konkurrensverkets policy i det aktuella avseendet inleddes år 2000. Mot bakgrund av vunna erfarenheter finns anledning att kritiskt utvärdera resultatet. Konkurrensverket har primärt sökt bygga sin policy på en analog tillämpning av kommissionens riktlinjer för beräkning av böter. Svenska domstolar har inte funnit någon anledning att i sin rättstillämpning ta ledning av dessa riktlinjer.¹³⁴ Det finns inga EG-rättsliga skyldigheter eller ens rekommendationer att tillämpa riktlinjerna i nationell domstol, vilket i och för sig inte hindrar att de tillerkänns vägledande status i nationell process. Ett ytterligare problem är dock avsaknaden av stöd i konkurrenslagens förarbeten för analog tillämpning av kommissionens riktlinjer.¹³⁵ På senare tid har det dessutom framkommit att kommissionens bötespraxis framstår som oförutserbar, riktlinjerna till trots.¹³⁶ Enligt konkurrenslagens förarbeten ska de konkurrensskadliga effekternas omfattning vara avgörande för hur allvarlig en överträdelse ska anses vara. Det kan gälla att bedöma såväl den på längre sikt prishöjande effekten av ett visst handlande som mer direkta ekonomiska skador som åsamkas andra företag.¹³⁷ Förarbetena ger alltså klara anvisningar om behovet av ekonomisk analys som grund för beräkning av konkurrensskadeavgift. Innebörden av Marknadsdomstolens avgörande i bensinkartellmålet¹³⁸ är att en policy där Konkurrensverket yrkar höjda sank-

---

¹³³ För en sammanställning se Wetter m fl Konkurrensrätt 3 uppl s 810 ff.

¹³⁴ MD 2005:7 s 44.

¹³⁵ Prop 1992/93:56 s 92-92, prop 2001/02:167 s 16-17.

¹³⁶ Joshua and Camesasca, EC fining policy against cartels after the Lysine rulings: the subtle secrets of x, *The European Antitrust Review* 2004 pages 5-10.

¹³⁷ Prop 1992/93:56 Ny konkurrenslagstiftning s 92-92, prop 2001/02:167 Ändringar i konkurrenslagen för effektivare kartellbekämpning, m.m. s 16-17.

¹³⁸ MD 2005:7.

tionsnivåer i stor utsträckning måste bygga på ekonomiska analyser.¹³⁹

I bensinkartellmålet sökte Konkurrensverket motivera höga konkurrensskadeavgifter med beräkningar om effekter på konkurrensen.¹⁴⁰ Så småningom tog verket i huvudsak tillbaka dessa grunder och gjorde inte gällande några ekonomiska effekter för bolagen eller deras kunder efter den 16 december 1999 (tingsrättens dom s 13). Tingsrätten fann att det inte var visat att svarandebolagens samarbete haft några prishöjande effekter, ens under perioden från överträdelsens början till den 16 december 1999 (domen s 153-154). Marknadsdomstolen noterade detta och fann även att Konkurrensverket inte lyckats styrka sitt påstående att bolagens s.k. marginaler varit återställda visst datum.¹⁴¹

Det omedelbara resultatet i bensinkartellmålet var en utgång där Konkurrensverket endast fick bifall för en sjundedel av sitt ursprungliga yrkande. Dessutom förpliktades staten att betala rättegångskostnader med cirka 17 miljoner kronor. Utöver det finns en risk att skillnaden mellan Konkurrensverkets yrkanden om mycket höga konkurrensskadeavgifter och de belopp som domstolarna faktiskt dömer ut även har medfört skadeverkningar på konkurrensövervakningen i stort. Det kan inte uteslutas att företagens incitament att informera om egna och andras överträdelser i syfte att er hålla lägre konkurrensskadeavgifter har undergrävt. Räknat i kronor kan bensinkartellmålet tolkas som att det lönar sig långt bättre för ett företag att lämna ut så lite information som möjligt och bestri- da Konkurrensverkets påståenden än att satsa på reducerade kon-

---

¹³⁹ Ekonomisk teori, se t.ex. Sanksjonering – er det verdt prisen?, Skrifter fra Konkurransetilsynet 1/2001.

¹⁴⁰ I Konkurrensverkets pressmeddelande den 29 juni 2000 "Bensinkartell stäms på 740 miljoner kronor" hänvisas till en utredning som innefattar en ekonomisk analys vilken visar att kunderna gått miste om betydande belopp; enligt generaldirektören hade konsumenterna förlorat en halv miljard på kartellen.

¹⁴¹ MD 2005:7 s 47.

kurrensskadeavgifter genom samarbete och medgivanden. T.ex. yrkade Konkurrensverket i tingsrätten 222 miljoner kronor i konkurrensskadeavgift från Statoil som ansågs vara ledande i överträdelsen och fick slutligen i Marknadsdomstolen 50 miljoner. Av Preem och Hydro, som hade samarbetat i utredningen, yrkade Konkurrensverket 48 respektive 81 miljoner kronor i tingsrätten och fick slutligen 7 respektive 10 miljoner i Marknadsdomstolen. Marknadsdomstolen klargör i och för sig inte ur stor nedsättning Preem och Hydro erhållit för sin medverkan i utredningen, men betydelsen av medverkan som förmildrande faktor och orsak till nedsättning framstår som marginell jämfört med den vinst som får anses förknippad med att ta strid om Konkurrensverkets yrkanden och grunder. Konkurrensverket bör överväga om det är befogat att överhuvudtaget stämma alla inblandade och yrka konkurrensskadeavgifter från var och en, eller om det är lämpligare att avstå från att lagföra företag som aktivt medverkat i utredningen.

Marknadsdomstolen bedömde i bensinkartellmålet att någon samhandelseffekt inte förelåg. Principerna för konkurrensskadeavgifter är dock desamma när artiklarna 81-82 EG tillämpas. Artikel 5 i förordning 1 ger medlemsstaternas konkurrensmyndigheter behörighet att ålägga böter eller andra påföljder *som föreskrivs i den nationella lagstiftningen*. Förordningen reglerar inte alls nationella myndigheters och domstolars sanktioner vid överträdelser av artiklarna 81-82 EG. Enligt allmänna EG-rättsliga principer ska medlemsstaterna säkerställa att påföljderna är effektiva, står i rimlig proportion till överträdelsen samt är avskräckande.¹⁴²

Vidare innebär yrkanden i storleksordningen hundratals miljoner per företag att dessa motiveras att lägga ned i stort sett obegränsade resurser på att försvara sig. Sammanfattningsvis står det klart att Konkurrensverkets policy att yrka högre konkurrensskadeavgifter

---

¹⁴² Mål 68/88 kommissionen mot Grekland, REG 1989 s. 2965, p 24, svensk specialutgåva X s. 153.

har fått dåligt gehör i domstolarna. Framför allt har Marknadsdomstolen klargjort att kommissionens riktlinjer för böter inte ska tillämpas när konkurrensskadeavgifter döms ut samt att sanktionerna måste bygga på företagets omsättning på den relevanta marknaden och inte deras totala omsättning.¹⁴³ Konkurrensverket bör i ljuset av utvecklingen utvärdera sin policy i förhållande till befintliga och framtida processer och överväga vad som går att göra för att skapa en långsiktigt hållbar linje, minska sin egen riskexponering och ge företagen verkliga incitament att informera om egna och andras överträdelser.

---

¹⁴³ MD 2005:7 s 44.

5 Vad utgör framgångsrikt processande i offentlighetsrättsliga konkurrensfall?

I enlighet med vad som redovisats i kapitel 2 når Konkurrensverket fullständig eller partiell framgång i 54-59 procent och förlorar 41-46 procent av sina processer, beroende på om resultatet i rena processrättsliga frågor beaktas eller inte.

Som jämförelse kan frågan ställas hur ofta kommissionen når framgång i de konkurrensprocesser som grundas på artiklarna 81 och 82 EG. Flera reservationer måste genast göras.

- (i) Kommissionen är första beslutsinstans i samtliga konkurrensprocesser som kommissionen driver, till skillnad från Konkurrensverket som endast har behörighet att meddela ålägganden och vissa utredningsbeslut. Konkurrensverket måste ge in stämningsansökan för att yrka konkurrensskadeavgift eller förbud mot företagskoncentrationer. Min utredning av Konkurrensverkets processer i allmän domstol baseras enbart på de ärenden och mål som blivit föremål för domstolsprocess. En jämförelse med kommissionens resultat skulle, för att vara representativ, behöva begränsas till enbart de kommissionsbeslut som överklagas.
- (ii) Den svenska konkurrensprocessen bygger på en fullständig prövning av såväl sakförhållanden som rättsfrågor och det finns inga absoluta hinder mot att Konkurrensverket ändrar sin talan eller ger in ny bevisning under processen.¹⁴⁴ Systemet skiljer sig från det gemenskaps-

---

¹⁴⁴ I konkurrensärendena gäller ärendelagen i Marknadsdomstolen och det föreligger i princip inga hinder mot att Konkurrensverket kompletterar utredningen och åberopar ny bevisning,

rättsliga. Det sker inte någon fullständig omprövning av kommissionens beslut i gemenskapsdomstolarna, utan istället en överprövning vars omfattning begränsas av gällande processregler. Kommissionen kan inte återropa ny bevisning eller komplettera sin talan i Förstainstansrätten eller EG-domstolen. Varje jämförelse mellan kommissionens och Konkurrensverkets processframgångar riskerar att i viss mån snedvridas av de processuella skillnaderna. Svårigheten ligger i att bedöma hur denna snedvridning slår, det vill säga om processreglerna gör det lättare eller svårare för konkurrensmyndigheten att nå framgång i det ena eller andra systemet. Begränsningar av omfattningen av domstolsprövningen, som i den gemenskapsrättsliga konkurrensprocessen, gör det rimligtvis svårare för både kommissionen och företagen att få till ändringar genom överklagande.

- (iii) Kommissionen får anses ha haft hårdare processuella krav på sig genom principerna om rätten till försvar som utvecklats och tillämpats av gemenskapsdomstolarna.

Med dessa reservationer kan ändå konstateras att kommissionen har uppnått påtagligt bättre resultat i sina konkurrensprocesser än Konkurrensverket. En oberoende genomgång av resultatet vid överklagande av kommissionens beslut under åren 1964 till 2001 visar att gemenskapsdomstolarna ändrar kommissionens beslut i cirka 50 procent av fallen.¹⁴⁵ Ändringsfrekvensen inkluderar då varje form av ändring, även varje nedsättning av de böter som kommissionen ålagt företagen. Under perioden 1964-2001 undanröjde (ogiltigförklarade) gemenskapsdomstolarna 26 av 147, eller 18 procent, av kommissio-

---

något som ägde rum i Interflora, MD 2001:3, se Marknadsdomstolens protokollsbeslut 2000-06-20, A 15/99.

¹⁴⁵ Schinkel, Carree and Günster, *An Empirical Analysis of Commission Decisions and their Appeals Histories, 1964-2001*, Preliminary version for EARIE 2004, Berlin, s 15.

nens beslut enligt artiklarna 81 och 82 EG.¹⁴⁶ Jag drar slutsatsen att kommissionen nådde fullständig eller partiell framgång i 82 procent av fallen. Utfallet i större kartellprocesser verkar ha varit något sämre, i vart fall under perioden 1979-2000, då kommissionen förlorade 3 av 13 kartellprocesser i gemenskapsdomstolarna och fick se antingen nedsättning av böter eller partiella ogiltigförklaringar i övriga 10 fall.¹⁴⁷ Kommissionen betraktar utfallet som framgångsrikt i 77 procent av dessa processer eftersom besluten i huvudsak upprätthölls trots nedsättning av böterna. Andelen fullständiga framgångar i kartellmål under den aktuella tiden var 65 procent, med utgångspunkt från de kommissionsbeslut som inte alls överklagats och de mål där gemenskapsdomstolarna inte gjort några ändringar.¹⁴⁸

Ändringsfrekvensen när svenska myndigheter processar i länsrätt verkar vanligen understiga 25 procent.¹⁴⁹ Varje slags ändring innefattas, vilket innebär att även partiella framgångar för myndigheterna ryms inom ändringskvoten. Då det ofta är fråga om masshantering av hundratals mål av varierande komplexitetsgrad är materialet inte helt relevant som jämförelseobjekt, men det ger ändå en indikation om vad som kan anses normalt.

En ytterligare jämförelse kan göras gentemot US Department of Justice, Antitrust Division, som redovisat sitt resultat i civilprocesser i

---

¹⁴⁶ Schinkel, Carree and Günster, *An Empirical Analysis of Commission Decisions and their Appeals Histories, 1964-2001*, Preliminary version for EARIE 2004, Berlin, s 17.

¹⁴⁷ Olivier Guersent, *The Fight Against Secret Horizontal Agreement in the EC Competition Policy*, Fordham International Antitrust 2003 s 43ff, Appendix 7-8.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Enligt statistik från Domstolsverket var ändringsfrekvensen i länsrätt 11 procent för inkomstskatt, 17 procent för moms, 16 procent för arbetsgivaravgifter, 10 procent i folkbokföringsmål, 11-14 procent i fastighetstaxeringsmål, 24 procent vid överklagande av skattebetalning och uppbörd, 20 procent i arvs- och gåvoskattmål, allt för 2004. Högre ändringsfrekvenser noterades för tvångsåtgärder i beskattningsförfarande m.m. (75 procent) och vid överklagande av punktskatter (53 procent).

första instans (District Court) för tioårsperioden 1994-2003 enligt följande¹⁵⁰:

TOTAL CIVIL CASES	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03
Filed	21	26	27	21	23	29	23	10	7	14
Terminated	10	25	21	25	27	21	12	23	14	11
- Won	9	23	21	24	25	21	12	23	13	11
- Lost	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-
- Dismissed	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Pending	22	23	29	25	21	29	40	27	20	23

¹⁵⁰ <http://www.usdoj.gov/atr/public/12848.htm>. Redovisningen är förhållandevis omfattande och innefattar bl.a. även utgången i högre instans, vilket av utrymmesskäl inte återges här.

Redovisningen ger vid handen att US Department of Justice, Anti-trust Division, under en tioårsperiod har vunnit 182 mål och förlorat tre i första instans. Enligt samma rapport var resultatet i högre instans (Court of Appeal) framgångar i 62 mål och förluster i 12 mål.

Konkurrensverket har långtgående undersökningsbefogenheter genom 45 § och 47-48 §§ konkurrenslagen, väljer vilka ärenden och mål som ska bli föremål för process och kan stödja sig på den omfattande praxis som utvecklats inom EG:s konkurrensrätt. Verket driver endast ett fåtal mål och ärenden per år. Verkets handläggare har möjlighet att helt specialisera sig på konkurrensrätt och konkurrensprocess. Mot den bakgrunden bedömer jag att Konkurrensverkets framgångsfrekvens borde ligga åtminstone i nivå med kommissionens, vilket skulle innebära fullständig eller partiell framgång i 75-85 procent av processerna. En sådan nivå skulle också bättre motsvara den normala framgångsfrekvensen för svenska myndigheter. Under åren 1993-2004 har Konkurrensverket nått fullständig eller partiell framgång i endast 59 procent av processerna, eller om man ser till den slutliga utgången i sak 54 procent. Slutsatsen är att Konkurrensverket måste förbättra sitt resultat i konkurrensprocesser. En förbättring är möjlig redan på väg i och med att Konkurrensverkets processresultat har stärkts under åren 2002-2004.

Framgångsfrekvens uttryckt i procentandelar kan kritiseras för att den ger ett förhållandevis ytligt mått på vad som i det större perspektivet utgör framgångsrikt processande utifrån konkurrenspolitiska målsättningar. Konkurrensmyndighetens förmåga att bedriva en tydlig konkurrensövervakning genom att lyfta fram och vinna framgång i vägledande rättsfrågor kan sägas vara viktigare. Rättsläget har i många fall varit (eller är fortfarande) oklart och det måste t.ex. ses som en framgång att Konkurrensverket satt stopp för prislistor från branschorganisationer (MD 2005:5). Genom att åstadkomma en tydligare och i vissa fall skärpt praxis i konkurrensfrågor minskar Konkurrensverket osäkerheten hos företagen om vad som är tillåtet respektive otillåtet. Detta kan förväntas reducera mängden lagöver-

trädelsor, eftersom välinformerade marknadsaktörer kan välja att avstå från agerande som är otillåtna. Vidare blir senare processer i motsvarande frågor avsevärt lättare då ett prejudicerande avgörande minskar resursbehovet och innebär att verket kan fokusera på andra typer av överträdelsor. Någon egentlig motsättning mellan prejudikatbildning och hög framgångsfrekvens för Konkurrensverket borde dock inte finnas. Tvärtom borde de båda företeelserna gå hand i hand.

6 Behovsinventering inför framtiden

Som framgått bör Konkurrensverket förbättra sin framgångsfrekvens, från genomsnittet 54-59 procent fullständiga eller partiella framgångar under åren 1993-2004, till 75-85 procent, för att nå upp till den nivå som kommissionen håller och den nivå som svenska myndigheter normalt håller.

Konkurrensprocesserna har som grupp ändrat karaktär vilket dels beror på ändringar i svensk och EG-rättslig konkurrenslagstiftning, dels på Konkurrensverkets policy att yrka dramatiskt högre konkurrensskadeavgifter. Kartellmålen torde nu tillsammans med ekobrottsmål och större skatteprocesser höra till de mest komplexa och omfattande mål som överhuvudtaget förekommer i svenska domstolar. Missbruksmålen liksom talan om förbud mot företagskoncentrationer kommer att präglas av omfattande ekonomisk analys och svåra avvägningar. Konkurrensverkets policy (som inleddes med bensinkartellmålet) att yrka högre konkurrensskadeavgifter har påtagligt ökat företagets incitament att lägga ned i stort sett obegränsade resurser på att försvara sig. Konkurrensprocesserna kommer att vara förhållandevis tungrodda med omfattande vittnes- och sakkunnigbevisning liksom ekonomiska analyser. Skyldigheten att tillämpa EG-rätten kan förväntas bidra till ökad komplexitet, med fler rättsfrågor och emellanåt behov att begära förhandsavgöranden från EG-domstolen.

Vidare finns efter tingsrättens mellandom i det skadeståndsmål som gäller asfaltkartellen fler skadeståndsberättigade som kan ha intresse av att intervensera i processerna (se ovan 1.2). Indirekt kan en utökad krets skadeståndsberättigade (SOU 2004:10) och institutet grupptalan öka komplexiteten. Man bör hålla i minnet att utgången i de offentlighetsrättsliga mål som Konkurrensverket driver får bevisverkan för skadeståndsprocesser vilket i sig ger företagen motiv att lägga ned omfattande resurser att försvara sig, oavsett nivån på konkur-

rensskadeavgifterna. Överklagandefrekvensen kan förväntas öka kraftigt när insatserna i form av sanktioner, rättegångskostnader och eventuella skadeståndsanspråk höjs. Frågan är hur Konkurrensverket genom egna åtgärder kan bidra till att processerna får en rimlig omfattning och förblir hanterliga. Konkurrensverket har begränsade resurser till sitt förfogande och måste ständigt väga behovet av att lagföra en enskild överträdelse mot behovet att bibehålla utrednings- och processkapacitet gentemot andra lagöverträdare. Nedan lämnar jag förslag till åtgärder som jag finner motiverade mot bakgrund av utredningsresultatet.

6.1 Förslag till åtgärder

6.1.1 En processpolicy

Studien av de processer där Konkurrensverket varit part under åren 1993-2004 ger inte någon tydlig bild av verkets processpolicy över tiden. Under 1990-talet har insatser gjorts i de avreglerade sektorerna (post, flyg och tåg). Kartellbekämpning har kommit i fokus sedan slutet av 1999. I övrigt är det svårt att se klara linjer. Detta illustreras av referaten i avsnitt 7, där processerna presenteras i kronologisk ordning med utgångspunkt från datum för Konkurrensverkets eget beslut eller ingivande av stämningsansökan. Det finns ett outnyttjat utrymme för policyskapande åtgärder.

Konkurrensverket har under åren 1994-2004 lagt ned flera initiativ-ärenden där man trots gryningsräder eller annan utredning inte ansett sig kunna styrka överträdelser.¹⁵¹ Vidare fattar verket årligen ett mycket stort antal beslut i anledning av klagomål ingivna från privatpersoner, företag och organisationer, där man avstår från att inle-

---

¹⁵¹ Golvbranschen, dnr 431/2000, Diesel, dnr 926/1999, Busslinjetrafik, dnr 402/2003, Byggentreprenader, dnr 807/2003, Värme och Sanitet, dnr 622/2004 samt Naturgas, dnr 838/2004.

da åtgärder. Ändå ger utredningen vid handen att verket under perioden 1993-2004 i många fall har drivit processer i situationer där utsikterna till framgång varit osäkra. Här uppstår svåra avvägningsfrågor eftersom det kan vara av utomordentligt stor vikt att Konkurrensverket agerar för att bringa klarhet i ett osäkert rättsläge. Om verket väljer att agera blir konkurrensövervakningen, såvitt gäller den principiella fråga som är föremål för prövning, beroende av att verket faktiskt når framgång. Om verket väljer att driva viktiga principfrågor i situationer där sakomständigheterna är oklara, atypiska eller svåra att överföra på andra konkurrenssituationer uteblir den önskade prejudikatbildningen. Den direkta följderna är att konkurrensövervakningen blir lidande. Vidare kan omständigheterna i det enskilda fallet vara så specifika att utgången i målet får begränsad betydelse för konkurrensövervakningen i stort, även om verket når fullständig framgång med sin talan. Ur rättssäkerhetssynpunkt bör även beaktas de resurser som motparten måste lägga ned för att försvara sig och den affärsmässiga osäkerhet en process skapar.

I sammanhanget bör framhållas möjligheten för företag och privatpersoner att självständigt agera mot konkurrensbegränsande företeelser. Konkurrensövervakning genom att enskilda parter utnyttjar sin subsidiära talerätt enligt 23 § konkurrenslagen¹⁵² eller sin möjlighet att väcka och driva tvistemålsprocesser, s.k. private enforcement, kan antas få ökad betydelse. Den naturliga utvecklingen är att Konkurrensverket tillämpar en hög grad av selektivitet och, i fall där det inte är fråga om att klarlägga rättsläget i frågor som är viktiga ur allmän synpunkt, avstå från att processa, särskilt när utgången framstår som osäker. Mitt intryck är att verket sedan år 2000 har arbetat på det sättet, se avsnitt 2.7 ovan, och aktivt har valt att driva färre processer. Ett sådant urval öppnar också för satsningar på de mer resurskrävande kartellmålen.

---

¹⁵² se t.ex. MD 2002:11 Saint-Gobain Isover AB ./ Nordvästra Skåne Södra Halland Energi AB och MD 2002:5 Svenska Bokhandlareföreningen ./ Månadens Bok m fl.

Processer i svensk domstol om överträdelser av 6 och 19 §§ konkurrenslagen och artiklarna 81 och 82 EG där Konkurrensverket är part inleds antingen med att Konkurrensverket meddelar ett åläggande eller genom att verket ger in en stämningsansökan. Konkurrensverket har den unika möjligheten att genom sin utformning av yrkanden, grunder och åberopad bevisning bestämma processens omfattning och skepnad i konkurrensmålen. Även i konkurrensärenden, dvs. när verket fattar beslut om ålägganden, kan verket genom utredning och utformning av besluten i hög grad styra hur en process ser ut om åläggandet överklagas. I och med att verket inte längre meddelar icke-ingripandebesked eller undantag är det rimligt att anta att många av verkets ålägganden kommer att överklagas. Konkurrensprocesser kommer, i vart fall i mål som avser stora ekonomiska värden, kännetecknas av hög komplexitetsgrad. Det är då av särskild betydelse att inte verkets eget agerande bidrar till att göra processerna ännu mer svårarbetade än nödvändigt. För det fall verket önskar lagföra så mycket som möjligt och undvika att varje lagöverträdelse preskriberas bör det finnas en hög medvetenhet om att baksidan av detta tillvägagångssätt; att målen blir extremt omfattningrika och komplexa och att domstolarna tvingas fokusera hårt på bevisvärdering.

En ökad selektivitet inom ramen för de processer som verket väljer att driva innebär att verket avgränsar sin talan med avseende på (i) möjligheten att nå framgång i processernas olika delar och (ii) möjligheten att lyfta fram viktiga rättsfrågor och erhålla prejudicerande avgöranden. Konkurrensverket kan således välja att avstå från att processa delar av en misstänkt överträdelse där bevisningen är svag och fokusera på de delar där man har goda förutsättningar att nå framgång. En sådan avgränsning framstår även som motiverad för att undvika förluster och ansvar för rättegångskostnader. Vidare kan Konkurrensverket välja bort delar av en misstänkt överträdelse där allmänintresset inte motiverar att verket driver frågan.

Om Konkurrensverket ska driva rättsfrågor, som t.ex. att konkurrensskadeavgifterna generellt måste bli högre eller att bevisvärdering ska ske på det ena eller andra viset, bör detta ske i relativt rena fall där utsikterna till framgång i sak kan bedömas som goda.

Konkurrensverket bör även söka begränsa antalet viktiga rättsfrågor som drivs i varje process. Rättsfrågor leder inte bara till ökad skriftväxling, sakkunnigutlåtanden och eventuella amicus curia-uttalanden från kommissionen, utan kan även föranleda behov av mellandomar liksom förhandsbesked från EG-domstolen. För att undvika att processerna blir alltför tidskrävande med deldomar, mellandomar, intervention och begäran om förhandsbesked bör fokus från Konkurrensverkets sida ligga på ett fåtal viktiga rättsfrågor i varje process. En sådan strategi ger även domstolarna reella möjligheter att ta itu med rättsbildningen.

En konkurrensövervakande myndighets val att processa måste föregås av noggranna och kritiska överväganden för att klargöra om man agerar för att skydda konkurrensen, konkurrenter eller konsumenter. Den sistnämnda frågan är av central betydelse för en konkurrensmyndighet.¹⁵³ Jag förordar att Konkurrensverket tar fram en processpolicy där målsättningar och metoder läggs fast och tydligt kopplas till den övergripande konkurrenspolitiken. Frågor som skulle kunna adresseras i en sådan policy är främst prioriteringsgrunder och urvalskriterier beträffande vilken typ av processer som överhuvudtaget ska drivas, samt hur processerna kan kvalificeras och avgränsas på lämpligt sätt. Vilken slags överträdelser ska verket fokusera på? Ska verket lägga ned särskilda resurser inom ramen för processer i domstol på att övervaka vissa branscher eller sektorer? Finns det rättsfrågor som verket bedömer är särskilt viktiga att driva (som t.ex. branschprislistor), varför särskilda resurser ska avsättas för att

---

¹⁵³ För en diskussion se Rex Adhar, Consumers, Redistribution of Income and the Purpose of Competition Law, ECLR 2002, 23(7), 341-353, Eleanor M. Fox, We Protect Competition, You Protect Competitors, World Competition 26(2): 149-165, 2003.

identifiera och driva pilotfall? När bör verket avstå från att processa trots att man anser sig kunna bevisa överträdelser och istället förlita sig på att förfördelade parter utnyttjar sin subsidiära talerätt eller driver skadeståndstalan? Hur kan processerna avgränsas på lämpligt sätt?

En processpolicy bidrar till transparens och ger Konkurrensverket bättre möjlighet att utvärdera resultatet från år till år. Policyn bör innefatta en tydlig och väl underbyggd inriktning om hur yrkanden, grunder och utredning bör utformas ifråga om konkurrensskadeavgifter (se ovan 3.5).

6.1.2 Professionella insatser i utredningsstadiet

Konkurrensverket har lidit förluster eller partiella bakslag i ett antal processer, varav några av stor principiell vikt, på grund av otillräcklig utredning, se ovan avsnitt 4.5. Konkurrensverket bör utvärdera sina utredningsmetoder och överväga hur de kan förbättras.

De utredningsbefogenheter som Konkurrensverket har enligt konkurrenslagen (att begära information, genomföra gryningsräder och kalla fysiska personer till intervjuer) gäller bara under själva utredningsskedet och upphör så snart som Konkurrensverket inlett process genom stämningsansökan. Därefter är verket i konkurrensmålen hänvisat till reglerna om editionsföreläggande i rättegångsbalken.¹⁵⁴ Under utredningen råder s.k. utredningssekretess enligt 4 kap 4 § sekretesslagen, men denna upphör så snart som Konkurrensverket inleder process, varvid parterna har rätt att efter sekretessprövning få ut utredningsmaterial, i de delar som materialet som utgör allmänna offentliga handlingar. Om Konkurrensverket under domstolsprocessen skulle identifiera behov av kompletterande utredning går det inte att backa tillbaka till utredningsstadiet. Slutsatsen är att

---

¹⁵⁴ MD 2001:7 och MD 2001:23.

Konkurrensverket i princip bör avvakta med att inge stämningssökna till dess utredningen är så fullständig som den rimligtvis kan bli. Behovet att bibehålla utredningsbefogenheter och sekretess måste förstås vägas mot önskemålet om snabb lagföring och undvikande av preskription. Annorlunda uttryckt är kostnaden för snabb lagföring och eventuellt preskriptionsavbrott att verket avskär sig självt från att med stöd av konkurrenslagen fortsätta med utredningen.

6.1.3 Förstärkt kompetens i materiell konkurrensrätt

I enlighet med vad som redovisats ovan i avsnitt 4.6 beror drygt hälften av processförlusterna på att Konkurrensverket haft svårt att få gehör för sina bedömningar i rättsfrågor. Detta, liksom djupstudierna av Interflora och Plaströrskartellen samt genomgången av stämningssökningar, visar att Konkurrensverket måste höja sin kompetens i materiell konkurrensrätt, främst avseende EG-rättslig praxis.

6.1.4 Förstärkt processkompetens

Utredningen (se avsnitt 4.8 med hänvisningar) visar på ett påtagligt behov för Konkurrensverket att förstärka sin kompetens som processförare. Om detta bör ske genom utbildning, rekrytering eller upphandling är en fråga som ligger utanför mitt uppdrag. Konkurrensverket skulle behöva genomföra en fullständig revision och förändring av sina metoder för upprättande av stämningssökningar och inlagor, se 3.5 ovan.

6.1.5 Nyckelpersoner; att ha samma processhandläggare hela processen

De medarbetare hos Konkurrensverket som utreder misstänkta överträdelser av konkurrenslagen tillägnar sig stor insikt i sakhöllan-

dena och upparbetar rimligtvis en god känsla för målen och deras förutsättningar. Det sagda gäller i än högre grad dem som ansvarar för att utarbeta arbetsmaterial, stämningsansökningar och processinlagor. På denna nivå krävs inte bara god detaljkännedom utan även mycket god insikt i rättsfrågorna. Det är mot denna bakgrund ytterst förvånande att Konkurrensverket byter ut sina processhandläggare under processens gång, något som kan iakttas i Interflora, AGA Gas II samt Plaströrskartellen. Det är också slående att Konkurrensverket nådde framgång i SAS Eurobonus där verket bibehöll samma bemanning genom processen. För Konkurrensverkets motparter skulle det vara i det närmaste omöjligt att byta ut sina advokatombud. Kostnaderna för att låta nya ombud läsa in sig i en konkurrensprocess skulle vara så höga att redan det skulle verka avhållande. Tiden som krävs för inläsning skulle vara en kritisk faktor eftersom domstolarna troligen är obenägna att meddela anstånd och försena processen. Vidare går det knappast att undvika att viss kunskap helt går förlorad när den som är insatt i ärendet övergår till andra arbetsuppgifter. Om ett företag bytte advokatombud under en process skulle det ge ett dåligt intryck eftersom det skulle kunna tolkas som att det förekom motsättningar mellan parten och ombuden om hur processen ska skötas, eller som kritik av det föregående ombudets arbete. Även med beaktande av personalomsättning och myndighetens behov att omprioritera resurser gör sig liknande överväganden gällande för Konkurrensverket. Processhandläggarna måste enligt min mening betraktas som nyckelpersoner. Det är av stor vikt att den som arbetat med ett mål får fullfölja processen och därigenom se resultatet av sina ansträngningar och få erkännande för sina prestationer. På motsvarande sätt bör eventuella misstag i handläggningen gå ut över dem som gjort fel och inte över deras ersättare. Processhandläggarna bör av de skäl som nu anförts synliggöras bättre. Konkurrensverket skulle i stämningsansökningar och andra processinlagor kunna tydligt ange vilka som representerar verket. I vissa fall får jag intrycket att t.ex. generaldirektören eller rättschefen skriver under stämningsansökningar eller inlagor, trots att det är någon annan som egentligen är processhandläggare, ett förfarande som både mot-

verkar personligt ansvarstagande och möjlighet till erkännande för handläggarens insatser.

6.1.6 Ökad betydelse av ekonomisk analys

Marknadsdomstolens avgörande i det s.k. bensinkartellmålet, MD 2005:7, har visat på betydelsen av ekonomisk analys för att motivera höga sanktionsnivåer, något som också påtalas i konkurrenslagens förarbeten. Kvalificerad ekonomisk analys framstår som den enda vägen framåt om Konkurrensverket vill motivera höga konkurrens-skadeavgifter.

Vidare måste Konkurrensverket räkna med att avancerade ekonomiska analyser blir den huvudsakliga bevisningen i mål om förbud mot företagskoncentrationer. Konkurrensverket måste vara ledande på området och får räkna med att de företag som är Konkurrensverkets motparter i domstolsprocesser anlitar svensk och utländsk ekonomisk expertis.

6.1.7 Löpande utvärdering och kunskapsöverföring

Mitt uppdrag omfattar inte någon utvärdering av Konkurrensverkets interna organisation och arbetsmetoder i konkurrensprocesser. Utredningen visar att verket i över ett decennium haft svårigheter att nå framgång i sina processer. Även med beaktande av möjligheten att resultatet är på väg att stärkas (2.7 ovan) sedan år 2002 ser jag det motiverat att framhålla behovet av löpande intern utvärdering och kunskapsöverföring. Konkurrensverket har nått framgångar i ett flertal processer genom åren och har också brutit ny mark inom konkurrensrätten, som i målet Posten mot Konkurrensverket och City-Mail, men framgångarna verkar inte fullt ut ha tillvaratagits.

6.2 Åtgärder för att säkerställa utvecklingen

Som framgått måste en förbättring av Konkurrensverkets framgångsfrekvens bygga på en lång rad åtgärder vilka var och en för sig är förhållandevis komplexa. För det fall Konkurrensverket skulle välja att genomföra en eller flera av förslagen framstår det som nödvändigt att överväga övergripande strukturella åtgärder för att säkerställa att åtgärderna får effekt. Mitt förslag är att en strukturerad form av dubbelkontroll införs hos Konkurrensverket. Förslag till formerna för sådan kontroll utvecklas nedan.

6.2.1 Externa ombud?

En tänkbar modell skulle vara att Konkurrensverket anlidade externa advokatombud för sina processer. Dubbelkontrollen skulle då bestå i att ombuden kritiskt granskade och utvärderade underlaget för processen. Eventuella brister i faktaunderlaget eller rättsutredningen skulle sannolikt upptäckas när ombuden upprättade stämningssökningar och andra processinlagor.

Utvärderingen av de processer där Konkurrensverket haft stöd av intervenienter eller medparter tyder på att anlitage av advokatombud skulle förbättra Konkurrensverkets resultat i processer avsevärt. Det kan nämnas att det förekommer att kommissionens Legal Service anlitar externa ombud just i konkurrensprocesser.¹⁵⁵ Jag är ändå tveksam till om anlitage av externa ombud skulle kunna utgöra någon mer systematisk lösning för att förbättra resultatet i Konkurrensverkets processer. Kostnadsaspekten är en avskräckande faktor, även om verket genom upphandling skulle kunna säkerställa marknadsmässiga villkor. Kostnader för anlitage av ombud bör i och för sig vägas mot kostnaden för processförluster; det allmänna har tvingats ersätta cirka 22 miljoner kronor i rättegångskostnader för

---

¹⁵⁵ Kerse and Khan, *EC Antitrust Procedure*, 5th ed, Sweet & Maxwell 2005, s 449.

Konkurrensverkets motparter (avsnitt 2.1), en riskexponering som skulle minska om anlitan­de av externa ombud höjde framgångs­frekvensen. En invändning som däremot väger tyngre är att de advoka­ter och byråer som upparbetat spetskompetens på konkurrensområ­det sedan konkurrenslagens ikraftträdande i stor utsträckning gjort detta i egenskap av ombud för företag när dessa processar mot Kon­kurrensverket. Advokatsamfundets jävsregler förhindrar många högt kvalificerade ombud att ta uppdrag från Konkurrensverket ef­tersom ombuden redan skulle vara engagerade som ombud för ver­kets motparter. Det stora flertalet av de advokatbyråer som kunde vara intressanta som uppdragstagare skulle sannolikt se sig förhind­rade att bistå Konkurrensverket mot bakgrund av jävsproblemati­ken. Det skulle därför kunna uppstå svårigheter att säkerställa den nödvändiga konkurrensrättsliga kompetensen genom upphandling av tjänster. En upphandling skulle i och för sig kunna förändra marknadssituationen och kanske bidra till att sprida kompetensen. Det kan inte heller uteslutas att utländska byråer skulle vara intres­serade, dock bör noteras att svenska jurister verksamma vid ut­ländska advokatbyråer i normalfallet söker sig till Sveriges Advokat­samfund och därmed omfattas av dess etiska regler. Jag ser en pro­blematik i den begränsning av utbudet som skulle finnas. Vidare finns en risk att kompetens som upparbetas hos advokater som får företräda Konkurrensverket stannar hos dessa och inte fullt ut över­förs till verket. Konkurrensverket skulle kunna hamna i en situation där man permanent blev beroende av externa ombud för att kunna processa framgångsrikt, istället för att bygga upp intern kompetens. Sammanfattningsvis har jag svårt att se att eventuella fördelar är så stora att de uppväger kostnadsaspekten och nackdelarna.

6.2.2 Rådgivande och granskande organ

För att säkerställa en högre framgångsfrekvens skulle Konkurrens­verket kunna inrätta en intern kontrollfunktion i form av ett rådgiv­ande organ som granskar utkast till stämning­sansökningar och be-

visning innan process inleds. Ett sådant råd bör bestå av personer med omfattande sakkunskap och praktisk erfarenhet inom konkurrensrätt, EG-rätt, processrätt och ekonomi. En grundförutsättning skulle vara att rådet, vars sammansättning kunde varieras från gång till annan, bestod av personer som inte arbetat med ärendet och därför kunde se frågorna ur ett domstols- eller partsperspektiv. Rådgivande organ är ingen nyhet utan utgör en etablerad företeelse inom den EG-rättsliga konkurrensprocessen, där kommissionen har skyldighet att samråda med en rådgivande kommitté innan beslut fattas om överträdelse av artiklarna 81 och 82 EG¹⁵⁶, liksom inför beslut i ärenden om företagskoncentrationer.¹⁵⁷ En nackdel jämfört med anlåtande av externa ombud är att kontrollen endast sker innan process inleds och inte löpande. Granskningen blir också med nödvändighet mindre djupgående än för ett ombud som måste upprätta stämningensansökningar eller andra processinlagor. Inte desto mindre tror jag att ett rådgivande organ skulle tjäna till att kontrollera och säkerställa kvaliteten i Konkurrensverkets arbete.

---

¹⁵⁶ Artikel 14 rådsförordning 1/2003 samt kommissionens tillkännagivande om samarbete inom nätverket av konkurrensmyndigheter, EGT C 101/43 27.4.2004 p 58 ff.

¹⁵⁷ Artikel 19.3 rådsförordning 139/2004, EGT L 24/1, 29.1.2004.

7 Konkurrensverkets processer i allmän domstol 1993-2004 – rättsfallsreferat

Syftet med att upprätta och inkludera referat i denna rapport är att ge en komprimerad sammanfattning av rättsfrågorna och utgången i Konkurrensverkets processer. Referaten fungerar som underlag för analysen. De är således inte heltäckande utan summariska, och ger uttryck för min egen analys av de viktigaste frågorna och utgången i respektive mål.

Konkurrensverkets (KKV) beslut / saken	Stockholms tingsrätt	Marknadsdomstolen
<p>Elleverantörer, 1993-11-26, Dnr 431/93</p> <p>KKV avslag ansökan om icke-ingripandebesked för avtal mellan elbolag om samarbete avseende kraftöverföring.</p>	<p>Beslut 1994-10-12, Ä 8-7-93</p> <p>Ingen ändring.</p>	<p>MD 1995:8</p> <p>Undanröjning och återförvisning till KKV då frågan inte prövats i den omfattning som bort ske, dessutom p g a överträdelse av 17§ förvaltningslagen då KKV underlåtit att kommunicera ett yttrande med sökandena.</p>
<p>Allemanssparkonton, 1993-12-28, Dnr 993/93</p> <p>KKV avslag ansökan om icke-ingripandebesked för bankernas gemensamma förhandlingar med Riksgäldskontoret om ersättning för allemanssparkonton.</p>	<p>Slutligt beslut 1994-12-15, Ä 8-3-94</p> <p>Ingen ändring.</p>	<p>MD 1995:17</p> <p>Med ändring av TR:ns beslut lämnade MD icke-ingripandebesked.</p> <p>Till skillnad från TR:n, som antagit att bankerna samordnade sig inför förhandlingar med Riksgälden, godtog MD bankernas förklaring att de endast på kallelse infann sig hos Riksgälden, utan inbördes samordning.</p>

<p>Vivo Stockholm, 1994-03-21, Dnr 250/94</p> <p>Samarbete mellan livsmedelshandlare avseende kalkylhjälp. KKV fann att kalkylsystemet utmynnade i två olika prislistor som föreslog försäljningspriser, vilket var konkurrensbegränsande. Samarbetet ansågs påverka konkurrensen märkbart. Undantag nekades pga avsaknad av positiva effekter enligt 8 § punkten 1 konkurrenslagen.</p>	<p>Beslut 1996-04-09, Ä 8-29-94</p> <p>Ingen ändring. TR:n delade KKV:s uppfattning att det rörde sig om horisontell prissamverkan.</p>	<p>MD 1997:11</p> <p>MD ändrade TR:ns beslut och meddelade icke-ingripandebesked för samarbetet. MD delade bedömningen att det var fråga om en konkurrensbegränsande horisontell prissamverkan. MD bedömde liksom KKV och TR att marknaden skulle avgränsas geografiskt till hela östra Svealand och Gotland och att VIVO hade cirka 10 procent marknadsandel. MD framhöll att Vivos medlemmar var små eller medelstora företag och att konkurrensen från ICA och KF var synnerligen hård. Vivo ansågs ha "ringa" möjlighet att påverka konkurrensen genom samarbetet.</p>
<p>Upplysningscentralen, 1994-04-15, Dnr 1124/93</p> <p>KKV meddelade undantag för nio svenska bankers samarbetsavtal om gemensamt ägt kreditupplysningsbolag.</p>	<p>Beslut 1994-11-16, Ä 8-36-94¹⁵⁸</p> <p>TR:n fann att konkurrenten Dun & Bradstreet Soliditet AB hade talerätt.</p>	<p>MD 1995:15</p> <p>MD fann liksom TR:n att talerätt förelåg och lämnade bankernas överkagande utan bifall.</p>
<p>Livbolag, 1994-06-15, Dnr 1177/93</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för två avtal om samförsäkring av grupplivs- och gruppsjukförsäkring.</p>	<p>Beslut 1995-03-02, Ä 8-67-94</p> <p>Ingen ändring.</p>	<p>MD 1995:22</p> <p>Undanröjande och återförvisning till KKV på grund av otillräcklig prövning / beslutsmotivering i KKV:s och TR:ns beslut.</p>

¹⁵⁸ Ärendet sedermera avskrivet genom beslut 1996-05-24.

<p>Små Taxiägare I, Dnr 1300/93</p> <p>KKV har förklarat att en anmälan för undantag var fullständig trots avsaknad av vissa uppgifter i anmälan samt avsaknad av fullmakt.</p>	<p>Beslut 1994-02-22, Ä 8-7-94</p> <p>Frågan om KKV:s beslut att anse en anmälan för undantag som fullständig kan överklagas särskilt. TR:n fann att överklagande endast kunde ske i samband med slutligt beslut i ärendet.</p>	<p>MD 1994:16</p> <p>Undanröjande av TR:ns beslut och återförvisning till TR:n. MD fann efter analys av beslutets rättsverkningar och mot bakgrund av bestämmelser i förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen att KKV:s beslut bör kunna överklagas särskilt.</p>
<p>Små Taxiägare II, Dnr 1300/93</p> <p>KKV har förklarat att en anmälan för undantag var fullständig, trots avsaknad av vissa uppgifter i anmälan samt avsaknad av fullmakt.</p>	<p>Beslut 1994-12-01, Ä 8-79-94</p> <p>Ingen ändring. Klaganden, Taxi Trafikförening upa, hävdade att anmälan var ofullständig. Efter genomgång av bl.a. EG-rättslig praxis fann TR att KKV hade viss frihet att avgöra vilka handlingar som krävs i en anmälan.</p>	<p>MD 1995:14</p> <p>Överklagandet lämnades utan bifall av MD som fann att KKV har "en inte obetydlig frihet att från fall till fall bedöma" om en anmälan är fullständig.</p>
<p>Små Taxiägare III, 1994-06-27, Dnr 1300/93</p> <p>KKV meddelade ett treårigt undantag för samarbete mellan taxiåkare, förenat med vissa villkor. Samarbetet innefattade bl.a. gemensam beställningscentral och prisättning. Åkarnas sammanlagda marknadsandel i Stockholms län ansågs uppgå till cirka 35 procent.</p>	<p>Slutligt beslut 1995-03-21, Ä 8--90-94</p> <p>TR:n ansåg att marknadsandelen 35 procent var för hög för att ett horisontellt avtal av aktuellt slag skulle kunna godtas och undanröjde KKV:s beslut om undantag.</p>	<p>MD 1996:4</p> <p>Upphävde TR:ns beslut och fastställde KKV:s beslut. MD fann att det rädde hård konkurrens på marknaden vilken inte hindrats av samverkan mellan åkarna.</p>

<p>Byggförsäkring, 1994-05-18, Dnr 1045/93</p> <p>Konkurrensverket nekade icke-ingripandebesked och undantag för konsortium mellan försäkringsbolag avseende byggnads-garantiförsäkring för nyproduktion och ombyggnad. Sökandena var Skandia, Folk-sam, Trygg-Hansa och Länsförsäkringsbola-gen. Företagen hävdade att de var och en för sig saknade finansiell möjlighet att meddela aktuell typ av försäkring, detta pga svårighe-ter att teckna återförsäkringsavtal. KKV som gjorde motsatt bedömning menade att sam-arbetet var konkurrensbegränsande och att det i vart fall inte krävdes samarbete mellan marknadens fyra största aktörer. Undantag kunde inte meddelas, bl.a. då samarbetet saknade positiva effekter enligt 8 § punkten 1 konkurrenslagen.</p>	<p>Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1995-10-12, Ä 8-58-94</p> <p>Ingen ändring.</p> <p>Försäkringsbolagen yrkade i första hand återförvisning och åberopade att de inte fått del av yttrande från Finansinspektionen (FI). I andra hand yrkades att TR:n skulle fastställa att konkurrenslagen inte var tillämplig och i tredje hand att icke-ingripandebesked eller undantag skulle meddelas. TR:n fann att yttrandet från FI saknat avgörande vikt varför den bristande kommunikationen inte föran-ledde återförvisning. Den lagstiftning som fanns för aktuella försäkringar innebar inte att konkurrenslagen var satt ur spel. Slutligen fann TR:n i likhet med KKV att samarbetet var konkurrensbegränsande och inte kunde åtnjuta undantag.</p>	
<p>HSB I, 1994-05-24, Dnr 1016/93</p> <p>KKV meddelade icke-ingripandebesked för nor-malstadgar för HSB:s bo-stadsrättsföreningar.</p>	<p>Beslut 1995-10-02, Ä 8-60-94</p> <p>Prövning av talerätsfråga.</p> <p>TR:n fann att HSB:s konkur-rent SBC hade talerätt.</p>	<p>MD 1996:16</p> <p>MD kom liksom TR:n fram till att SBC hade talerätt och lämnade HSB:s överklagande utan bifall.</p>
<p>HSB II, 1994-05-24, Dnr 1016/93</p> <p>KKV meddelade icke-ingripandebesked för normalstadgar för HSB:s bostadsrättsföre-ningar, vilka innebar skyldighet för bostads-rättsföreningar att köpa vissa förvaltnings-tjänster centralt från HSB. KKV fann att marknaderna rörde relativt okvalificerade tjänster och att föreningarna svarade för en mycket liten andel av inköpen. Avtalen på-verkade därför inte konkurrensen märkbart.</p>	<p>Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1997-12-30, Ä 8-60-94</p> <p>TR:n ogillade SBC:s talan och fastställde KKV:s beslut. Konkurrenten SBC hade över-klagat KKV:s beslut och hävdade dels att om-budet saknat behörighet att företräda både HSB och dess bostadsrättsföreningar, dels att stadgarna stred mot 6 och 19 §§konkurrenslagen.</p>	

<p>Dundermarknan, 1994-06-30, Dnr 1103/93</p> <p>Ensamrättsavtal mellan IFK Strömsund och Henrys Tivoli ansågs inte påverka konkurrensen märkbart varför icke-ingripandesbesked meddelades. Avtalet var tecknat för en treårsperiod och avsåg den årliga s.k. Dundermarknan vilken omsatte cirka 1 miljon kronor.</p>	<p>Stockholms tingsrätt beslut 1995-10-17, Ä 8-77-94</p> <p>Ingen ändring. Torg- och Marknadshandlarnas ekonomiska förening hävdade att förfarandet med ensamrätt var utbrett och tillämpades på 40 procent av landets marknader. TR:n begränsade dock sin bedömning till att omfatta endast avtalet mellan IFK Strömsund och Henrys Tivoli och fann liksom KKV att märkbarhetskriteriet inte var uppfyllt.¹⁵⁹</p>	
<p>Alcatel IKO Kabel, 1994-09-06, Dnr 470/94</p> <p>KKV ålade säljare och köpare i ett avtal om försäljning av en industrifastighet att inte tillämpa en konkurrensklauusul. Klausulen förhindrade köparen att under två år hyra ut eller sälja lokalen till någon som bedrev med säljaren konkurrerande verksamhet. KKV fann bl.a. att klausulen försvårade nyetablering.</p>	<p>Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1995-09-06, Ä 8-106-94</p> <p>TR:n fastställde KKV:s beslut.</p>	
<p>Taxisamordning i Skellefteå I, 1994-09-29, Dnr 1254/93</p> <p>KKV meddelade undantag för en gemensam beställningscentral för 56 taxibolag i Västerbottens län. Samarbetet omfattade bl.a. gemensam prisnivå. KKV angav att enligt av verket publicerade föreskrifter utgjordes relevant marknad av det län där taxibeställningscentralen har sin huvudsakliga verksamhet.</p>	<p>Slutligt beslut 1995-12-29, Ä 8-115-94</p> <p>Efter att Finnfors Taxi AB i Boliden överklagat, undanröjde TR:n undantagsbeslutet. TR:n fann till skillnad från KKV att den relevanta geografiska marknaden var Skellefteå kommun. Marknadsandelarna blev därmed högre än vid KKV:s marknadsavgränsning.</p>	<p>MD 1996:15</p> <p>Taxisamordnings överklagande lämnades utan bifall av MD som angav att en schabloniserad marknadsavgränsning inte får tillämpas om den står i strid med marknadsförhållanden och efterfrågestruktur.</p>

¹⁵⁹ Tingsrätten anger inga som helst skäl till varför man avstår från att göra en bedömning enligt den s.k. Delimitis-doktrinen, enligt vilken nätverkseffekter kan tas med i bedömning av om ett enskilt avtal är konkurrensbegränsande.

<p>AB Tipstjänst, 1995-01-17, Dnr 1592/93</p> <p>KKV meddelade icke-ingripandebesked för AB Tipstjänsts förfarande för val av onlineombud. Systemet påminde om ett selektivt distributionssystem och prövades i förhållande till 6 och 19 §§ konkurrenslagen.</p>	<p>Beslut 1996-03-22, Ä 8-14-95</p> <p>Efter att Sveriges Köpmannaförbund m.fl. överklagat fastställde TR:n beslutet. Prövningen kom att avse urvalskriteriet "butikens läge". TR:n framhöll att AB Tipstjänsts tillämpning av kriteriet måste vara objektivt och ickediskriminerande eftersom det annars kunde uppstå missbruk av dominerande ställning i det enskilda fallet.</p>	<p>MD 1996:27</p> <p>MD, som delade TR:ns bedömning, lämnade överklagandet utan bifall.</p>
<p>Svenska Petroleum Institutet SPI, 1995-03-07, dnr 1041/93</p> <p>SPI och dess medlemsföretag ansökte om icke-ingripandebesked för statistiksamarbete rörande försäljning av olika bränslen och smörjoljor. KKV meddelade icke-ingripandebesked avseende smörjoljorna men avsåg företagsspecifik statistik avseende försäljningsvolymerna och marknadsandelarna på petroleumprodukter.</p>	<p>Slutligt beslut 1998-12-08, Ä 8-38-95</p> <p>TR:n ändrade KKV:s beslut och meddelade icke-ingripandebesked för SPI:s företagsspecifika statistikformer. TR:n delade KKV:s uppfattning att statistiksamarbete kunde vara konkurrensbegränsande. Transparenzen på marknaden innebar dock att prissättningen kom konkurrera till del redan innan företagen fick den månatliga statistiken om volymer och marknadsandelar. Flygbränslestatistiken påverkade inte heller konkurrensen påtagligt (se Flygbränsledepå nedan).</p>	<p>MD 1999:20</p> <p>MD lämnade KKV:s överklagande utan bifall. Målet kom att handla om tolkning av det s.k. Traktormålet, C-7/95 John Deere. Liksom KKV fann MD att marknaden var oligopolistisk med hög koncentration, stabila marknadsandelar, inträdes hinder, homogena produkter och avsaknad av närliggande substitut. Den statistik som utbyttes var dock avsevärt mindre detaljerad än i Traktormålet. MD bedömde liksom TR:n att marknaden var transparent. Statistiken var aggregerad på riksnivå medan den faktiska konkurrensen ofta var regional. Sammantaget bedömde MD att samarbetet inte påverkade konkurrensen märkbart.</p>

<p>Norsk Hydro Olje AB, 1995-03-28, Dnr 1471/94</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för konkurrensklausul m.m. i överlåtelseavtal. Norsk Hydro förvärvade ett bolag som sålde bl.a. eldningsolja i Smålandsregionen. Säljarna åtog sig att inte ägna sig åt med Hydro konkurrerande verksamhet i fem år inom det geografiska område som bolaget bearbetat. Dessutom innebar avtalet tystnadsplikt under obegränsad tid.</p>	<p>Beslut 1996-04-03, Ä 8-48-95</p> <p>Ingen ändring. Prövning av företagsbegreppet då säljarna var privatpersoner. Detta hindrade inte tillämpning av 6 § KONKURRENSLAGEN. TR:n delade KKV:s bedömning att ett konkurrensförbud inte var nödvändigt under längre tid än två år. Detsamma gällde för tystnadsplikten.</p>	<p>MD 1996:33</p> <p>MD lämnade överklagandet utan bifall. Beträffande företagsbegreppet fann MD att säljarna skulle anses omfattas av detta, då de utgjort hela aktieägarkretsen, varit verk samma i bolaget, utgjort bolagets styrelse och haft rätt att teckna firma. Ifråga om konkurrensklausulen och tystnadsplikten ansåg MD att en treårig giltighetstid borde kunna accepteras.</p>
<p>Cemeta/ Aalborg Portland, 1995-05-12, Dnr 1280/94</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för konsortiesamarbete mellan ett svenskt och ett danskt företag avseende cementleveranser till bro- och tunnelprojektet över Öresund. KKV bedömde att företagen var och en för sig hade resurser och kapacitet att ensamma agera som anbudsgivare.</p>	<p>Slutligt beslut 1997-01-03, Ä 8-68-95</p> <p>TR:n upphävde KKV:s beslut och meddelade icke-ingripandebesked. TR:n fann att vid tidpunkten för samarbetets ingående ansågs cementåtgången till Öresundsprojektet så omfattande att Cemeta inte hade kunnat leverera inom ramen för sin tillverkningskapacitet. Enda lösningen hade varit att utnyttja företagets kapacitet till Öresundsprojektet och anlita underentreprenörer för leveranser till ordinarie svenska kunder vilket hade varit affärsmässigt huvudlöst. Motsvarande gällde för Aalborg Portland. En förutsättning för anbud var därför samarbete mellan bolagen.</p>	<p>MD 1997:15</p> <p>MD lämnade KKV:s överklagande utan bifall. KKV gjorde gällande att prövningen skulle göras enbart utifrån en beräkning av om projektet rymdes inom Cementas totala leveranskapacitet, utan hänsyn till vilka konsekvenser leveranserna fick i övrigt, t.ex. ifråga om leveranskapacitet gentemot andra kunder. MD framhöll att Öresundsprojektet hade helt speciella förutsättningar som avvek från det normala. Vidare delade MD TR:ns bedömning beträffande företagets leveranskapacitet.</p>

<p>Svenska Trädbränsleförningen ./. EFO AB och KKV, 1995-05-17, dnr 1546/94</p> <p>KKV meddelade undantag för EFO:s inköps-samarbete avseende trädbränslen. EFO ägdes av tolv kommunala energibolag och bedrev verksamhet med anskaffning av bränslen.</p>	<p>Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1998-02-17, Ä 8-157-95</p> <p>TR:n fastställde KKV:s undantagsbeslut.</p> <p>Svenska Trädbränsleförningen hade överklagat och hävdade att EFO:s marknadsandelar uppgick till mellan 50 och 70 procent varför inköps-samarbetet satte konkurrensen ur spel på en väsentlig del av marknaden och inte uppfyllde villkoret för undantag i 8 § punkten 4 konkurrenslagen. TR:n delade KKV:s bedömning av den geografiska avgränsningen av marknaderna och fann liksom KKV att EFO:s marknadsandelar uppgick till 4-20 procent på de olika delmarknaderna.</p>	
<p>Svenska Interpress AB, 1995-05-18, Dnr 1035/94</p> <p>KKV ålade Svenska Interpress vid vite av två miljoner kr att (i) upphöra att kräva exklusivitet som villkor för att åta sig att distribuera titlar och att (ii) upphöra med att utöva påtryckningar för att få utländska leverantörer att avstå från att anlita andra distributörer i Sverige. Förfarandena ansågs utgöra missbruk av dominerande ställning.</p>	<p>Slutligt beslut 1996-12-09, Ä 8-73-95</p> <p>TR:n meddelade den 11 juli 1995 inhibition så att åläggandet inte skulle vara gällande. I det slutliga beslutet ändrade TR:n KKV:s beslut i enlighet med vad parterna under handläggningen enats om, vilket ledde till att åläggandet begränsades till förbud mot otillbörliga påtryckningar.</p>	
<p>Petroleumhandels Riksförbundet (PRF), 1995-05-22, Dnr 1098/93</p> <p>PRF företrädde närmare 1700 bensinhandlare vid förhandlingar med åtta oljebolag om bl.a. handelsmarginaler. PRF menade bl.a. att handlarna var att jämställa med arbetstagare. KKV fann att konkurrenslagen var tillämplig och att samarbetet var konkurrensbegränsande. Undantag nekades pga avsaknad av positiva effekter enligt 8 § punkten 1 konkurrenslagen.</p>	<p>Beslut 1996-05-24, Ä 8-74-95</p> <p>TR:n meddelade med stöd av 2 § konkurrenslagen icke-ingripandebesked avseende de av PRF:s medlemmar som var fysiska personer och drev sin rörelse under enskild firma. Förhandlingarna låg i denna del utanför konkurrenslagen:s tillämpningsområde då de ansågs gälla lön m.m. I övrigt ansågs samverkan innebära en kombination av vertikal och horisontell prissamverkan som inte kvalificerade för undantag.</p>	<p>MD 1997:8</p> <p>PRF:s överklagande lämnades utan bifall av MD som även upphävde det icke-ingripandebesked som TR:n lämnat för vissa av PRF:s medlemmar. MD fann att förhandlingarna inte var ett direkt och nödvändigt utflöde av regleringen av anställningsvillkor eller en ofrånkomlig följd därav. Konkurrenslagen tillämpades därför på hela samarbetet, som ansågs konkurrensbegränsande och inte kvalificerade sig för undantag.</p>

<p>Flygbränsledepå, 1995-06-20, dnr 1612/93, 1871/93, 1611/93, 716/93 och 717/94</p> <p>KKV nekade Statoil m fl. bolag icke-ingripandebesked och undantag för avtal om gemensam lagring av flygbränsle, utnyttjande av ledning för flygbränsle och ägande och drift av påfyllningsanläggning. KKV fann att avtalen överensstämde med ett av verket utfärdat allmänt råd om samarbetsformer för bl.a. lagring. Avtalen innehöll dock bestämmelser om visst informationsutbyte vilket enligt KKV innebar att avtalen ändå var konkurrensbegränsande. Informationsutbytet ansågs leda till sådana negativa konkurrens-effekter att undantag inte kunde meddelas.</p>	<p>Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1998-10-29, Ä 8-84-95, 8-85-95 och 8-86-95</p> <p>TR:n upphävde KKV:s beslut och meddelade icke-ingripandebesked.</p> <p>KKV hade, efter att ha gjort en kompletterande utredning, medgivit Statoils talan. Den kompletterande utredningen visade att den egentliga konkurrenssituationen på flygbränslemarknaden uppkom vid den tidpunkt då flygbolagen upphandlade flygbränsle för längre perioder enligt leveranskontrakt. Informationsutbyte avseende levererade kvantiteter de senaste sex månaderna kunde därför inte påverka konkurrensen påtagligt.</p>	
<p>ADA AB, 1995-06-29, Dnr 1434/94</p> <p>KKV ålade ADA AB vid vite av fem miljoner kronor att leverera läkemedlet Tenormin till Recept Pharma AB. Distributören ADA ansågs dominerande och hade vägrat att leverera Tenormin till Recept Pharma, som avsåg att reexportera preparatet till andra länder inom EU.</p>	<p>Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1996-09-25, Ä 8-95-95</p> <p>TR:n upphävde KKV:s åläggande. TR:n bedömde att Recept Pharmas verksamhet endast bestod i export av läkemedel från Sverige. Det saknades enligt TR:n koppling mellan å ena sidan möjligheten att erhålla leveranser för export och å andra sidan parallellimport av läkemedel. Leveransvägran ansågs sakna en potentiell effekt på den svenska marknaden.</p>	
<p>Sydsvensk Färskpotatis, 1995-06-29, Dnr 1238/94</p> <p>KKV ålade Sydsvensk Färskpotatis ek. för. vid vite av 200000 kronor att upphöra med att ge sina medlemmar rekommendationer om försäljningspriser och bland medlemmarna sprida information om framtida utbud av färskpotatis. Informationen avsåg veckovisa översikter om vad som skördats och beräknades bli skördat.</p>	<p>Beslut 1996-03-29, Ä 8-97-95</p> <p>TR:n upphävde KKV:s beslut i den överklagade delen, som endast avsåg informations-spridningen om framtida utbud av färskpotatis, således inte försäljningspriserna. Översikterna ansågs inte märkbart påverka konkurrensen, bl.a. då odlarna inte kunde påverka mognadshastigheten och då potatisen inte kunde lagras någon längre tid.</p>	<p>MD 1997:5</p> <p>MD lämnade KKV:s överklagande utan bifall på grunder som i stort överensstämde med TR:ns.</p>

<p>Telia Betalsamtal, 1995-07-28, Dnr 958/94 och 982/94</p> <p>KKV ålade Telia vid vite av fem miljoner kronor att upphöra att tillämpa vissa avtalsvillkor för s.k. betalsamtal. Telia hade krävt som villkor för att tillhandahålla anropsnummer och betalningsförmedling åt servicebyråer på betaltelefonimarknaden att dessa blev agenter åt Telia. Byråerna hade tidigare fått anropsnummer som de kunnat "sälja" till sina kunder. Ändringen av avtalsvillkoren ansågs utgöra missbruk av dominerande ställning.</p>	<p>Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1996-10-18, Ä 8-118-95</p> <p>KKV:s åläggande upphävdes.</p> <p>Telia hade yrkat i första hand undanröjande pga felaktig handläggning och i andra hand ändring. TR:n fann att KKV underlåtit att kommunicera handlingar och att det utgjorde ett allvarligt handläggningsfel. Felet ansågs dock läkt genom TR:ns handläggning. I sak fann TR:n att Telias villkor endast tog sikte på att kunna träffa avtal med endera servicebyråer eller slutkunder för att kunna hålla dessa ansvariga för innehållet i betaltelefonitjänster. Syftet var att kunna utestänga oönskade tjänster med inslag och sex eller våld. Förfarandet ansågs inte utgöra missbruk.</p>	
<p>Livförsäkringar, 1995-08-29, Dnr 1428/94</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för avtal mellan Skandia och Trygg-Hansa om gemensam administration av livförsäkringar riktade till läkare och deras familjer. Samarbetet liksom ett informationsutbyte inom ramen för en gemensam kommitté ansågs konkurrensbegränsande och det saknades positiva effekter enligt 8 § punkterna 1 och 2 konkurrenslagen.</p>	<p>Beslut 1996-08-23, Ä 8-123-95</p> <p>TR:n ändrade KKV:s beslut och meddelade icke-ingripandebesked. TR:n framhöll att det endast var fråga om rationell förvaltning av ett visst bestånd av livförsäkringar och inte tillhandahållande av nya försäkringar. TR:n fann att något institutionaliserat informationsutbyte inte förekom längre. Beståndet av livförsäkringar uppgick till cirka tre procent av parternas totala bestånd. Samarbetet ansågs därför inte påverka konkurrensen märkbart.</p>	<p>MD 1997:12</p> <p>MD delade TR:ns bedömning och fastställde TR:ns beslut.</p>

<p>Nitro Nobel gryningsråd, Stockholms tingsrätts beslut 1995-09-12, Å8-107-95</p> <p>Tingsrätten beslutade om undersökning enligt 47 § konkurrenslagen hos Nitro Nobel AB.</p>	<p>MD 1995:31</p> <p>MD lämnade överklagandet utan bifall. Nitro Nobel AB yrkade att beslutet skulle undanröjas och att KKV skulle åläggas att lämna tillbaka kopior av de handlingar som verket tagit vid undersökningen samt att verket skulle förbjudas att utnyttja information som verket fått tillgång till genom undersökningen. Grunden för yrkandena var att TR:n i sitt beslut underlåtit att ange föremålet för och syftet med undersökningen. MD fann att det förelåg en skyldighet enligt konkurrenslagen att ange föremålet för och syftet med undersökningen och att TR:n inte närmare angett de misstänkta överträdelserna. KKV:s ansökan hade inte heller fogats till beslutet. Efter som Nitro Nobel hade fått tillgång till KKV:s ansökan några timmar efter att undersökningen påbörjats menade MD dock att bristerna i TR:ns beslut inte var så allvarliga att beslutet borde undanröjas.</p>
<p>Posten Sverige AB, B-posttidningar, 1995-12-22, dnr 682/95</p> <p>KKV ålade Posten vid vite av 50 miljoner kronor att inte erbjuda eller avtala om distribution av tidskrifter enligt viss prislista. Enligt KKV:s bedömning innebar priserna underprissättning (dumpning) i syfte att slå ut konkurrenten CityMail från marknaden. KKV menade att Postens priser var satta så att de inte täckte produktionskostnaderna, vilket utgjorde missbruk av dominerande ställning.</p>	<p>Stockholms tingsrätt slutligt beslut 1997-06-18, Å 8-4-96</p> <p>TR:n upphävde KKV:s beslut. TR:n fann att kostnaderna skulle beräknas som Stand Alone Cost vilket innebar rörlig kostnad jämte den fasta särkostnaden för distribution av tidskrifterna. TR:n ansåg det osäkert om priserna låg under en nivå som var kostnads-täckande. Postens rutiner för kostnads-kalkyler var i och för sig bristfälliga. Även om Posten var den part som hade lättast att säkerställa och förebringa bevisning innebar det inte en undantagslös skyldighet för Posten att bevisa att underprissättning inte skett. Kraven kunde inte ställas högre än att Posten i görligaste mån besvarade KKV:s frågor och inte sökte undanhålla något material från granskning. Det ansågs inte visat att det var fråga om underprissättning.</p>

<p>Telia samtrafikavgifter I, 1996-01-17 i Dnr 107/95</p> <p>KKV ålade Telia interimistiskt att inte debitera Tele2 en samtrafikavgift som översteg 20 öre per minut för enkelsegment.</p>	<p>Beslut 1996-04-15, Ä 8-13-96</p> <p>TR:n upphävde KKV:s beslut. TR:n delade KKV:s uppfattning att starka skäl talade för att Telias agerande utgjort missbruk av dominerande ställning, men ansåg att synnerliga skäl för ett åläggande inte förelåg. Jmf . MD 1996:34, annan utgång.</p>
---	--

<p>Västerbottens Taxi AB (VTAB), 1996-01-17, dnr 811/94</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för samordnad anbudsgivning på budtransporter, flygtaxi och sjukresor. Sökande var VTAB och dess delägare och transportörer, vilka ägde 385 fordon och enligt KV hade en marknadsandel på 70 procent. VTAB tecknade avtal om budtransporter m.m. och erbjöd delägare och transportörer att ingå avtal om utförande av tjänsterna. KKV fann att samarbetet var konkurrensbegränsande och inte kvalificerade för undantag, bl.a. då eventuella fördelar med samarbetet uppnåddes på bekostnad av priskonkurrens. VTAB:s marknadsmakt innebar även att 8 § punkten 4 konkurrenslagen inte var uppfylld.</p>	<p>Slutligt beslut 1999-05-12, Ä 8-19-96</p> <p>TR:n upphävde KKV:s beslut såvitt gällde samarbete om flygtaxi och budtaxi och meddelade icke-ingripandebesked. KKV hade medgett ändring av beslutet i den delen efter en undersökning av marknaden. Däremot fastställde TR:n beslutet avseende sjuktransporter. TR:n konstaterade att VTAB och dess delägare och transportörer inte utgjorde en ekonomisk enhet, vilket hävdats av klagandena. TR:n kritiserade underlaget för beräkning av marknadsandelar. Det saknades uppgifter om omsättning på marknaden och sökandenas omsättning. Beräkningarna hade skett endast utifrån antalet registrerade taxifordon i länet. I vart fall indikerade beräkningarna att dominerande ställning förelåg vilket uteslöt icke-ingripandebesked. Samverkan avseende sjuktransporter ansågs inte nödvändig eftersom landstinget inte i sina upphandlingar ställde några krav på minsta antal fordon och brukade teckna avtal med flera olika leverantörer. TR:n nekade undantag på skäl som i stort överensstämde med KKV:s.</p>	<p>MD 2000:26</p> <p>VTAB och dess delägare och transportörer överklagade. MD lämnade överklagandet utan bifall. Enligt MD var det godtagbart att beräkna marknadsandelar för taxiföretag med utgångspunkt från antal registrerade fordon. På samma grunder som TR:n nekade MD icke-ingripandebesked och undantag.</p>
--	---	--

<p>AB Storstockholms lokaltrafik, 1996-03-13, dnr 1247/94</p> <p>KKV meddelade icke-ingripandebesked för SL:s ombudsavtal för onlineförsäljning av färdbiljetter. Avtalen innebar bl.a. att ombuden åtog sig att sälja biljetter till de priser som fastställdes av SL. Återförsäljarna kunde dock dela sin provision med kunderna om de så ville och avtalen ansågs inte konkurrensbegränsande. SL:s förfarande vid val av ombud ansågs inte utgöra ett avtal utan ett ensidigt förfarande. KKV framhöll betydelsen av ett objektivt och icke-diskriminerande förfarande och att även dominerande leverantörer måste kunna förändra sina distributionssystem. Urvalskriterierna för ombud omfattade kreditvärdighet, F-skattebevis, försäkringar, godkänd butiksmiljö, exponering av reklammaterial och viss minsta omsättning på SL:s biljetter. Kriterierna ansågs inte utgöra missbruk av dominerande ställning. Det ansågs även godtagbart tillämpning av kriterierna ledde till att vissa befintliga ombud sades upp med tre månaders uppsägningstid.</p>	<p>Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1998-05-08, Ä 8-38-96</p> <p>TR:n fastställde KKV:s beslut efter att Stockholms Tobakshandlareförening hade överklagat. I beslutsskälens anges endast att TR:n delar den av KKV gjorda bedömningen.</p>
<p>Swelab</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att TR:n enligt 34 § konkurrenslagen skulle förbjuda Skandinaviska Filmlaboratoriers förvärv av samtliga aktier i FilmTeknik och Schibsted Films förvärv av en tredjedel av aktierna i Skandinaviska Filmlaboratorier. Syftet med förvärven var att företagen Swelab och FilmTeknik skulle utgöra en enhet.</p>	<p>Stockholms tingsrätt dom 1996-12-18, T 8-669-96</p> <p>Käromålet ogillades. TR:n fann att den relevanta marknaden skulle bestämmas till teknisk bearbetning av audiovisuella inspelningar. KKV:s hade angivit produktmarknaden snävare. Den geografiska marknaden bestämdes till Sverige och TR:n fann att sammanslagningen skulle leda till en dominerande ställning. Konkurrenstrycket från utländska aktörer ansågs dock vara tillräckligt högt för att upprätthålla en effektiv konkurrens. I målet hördes ett femtontal vittnen och TR:n fäste stort avseende vid den marknadsbild som dessa tecknade.</p>

<p>Yrkande om interimistiskt förbud för Selecta AB att förvärva rörelser bedrivna av Servess. Selecta, liksom Servess, bedrev verksamhet med tillhandahållande av mat och dryck via automater.</p> <p>KKV väckte talan om förbud enligt 34 § konkurrenslagen. Förhandlingar med Selecta ledde till att bolaget i december 1996 gjorde åtaganden om att låta konkurrenter lämna anbud avseende fullserviceavtal med Servess' kunder, dnr 689/96.</p>	<p>Stockholms tingsrätt meddelade interimistiskt förbud vid vite att fullfölja förvärvet, beslut 1996-06-28. Efter att Selecta yttrat sig beslutade TR:n att förbudet skulle bestå.</p> <p>Efter att Selecta gjort åtaganden ålade TR:n Selecta vid vite att fullgöra åtagandena, dom 1997-01-24, T 8-712-96.</p> <p>Några månader senare begärde Selecta omprövning av domen och återopade att bolaget förlorat kunder till företag som enligt KKV:s tidigare bedömning inte hade kunnat utgöra konkurrenter. TR:n inhiberade domen genom beslut 1997-05-22, T 8-537-97. KKV medgav så småningom käromålet. Genom dom 1997-11-18 i samma mål upphävde TR:n sin dom av den 24 januari där Selecta ålades att fullgöra åtaganden.</p>
<p>AB Svensk Filmindustri (SF) I, 1996-05-20, dnr 660/95</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked för SF:s förfarande att inte till envar upplåta licens/underlicens till videofilmer för vidareuthyrning/ försäljning. SF ansåg sig ha marknadsandelar på cirka 30 procent på hyrvideomarknaden och 15 procent på köpvideomarknaden. SF framhöll att företaget upplät uthyrmingsrättigheter till de ställen som kunde förväntas ge SF bästa möjliga uthyrmingsfrekvens, och ansökte om icke-ingripandebesked för förfarandet att inte upplåta licens till alla som önskade vidareuthyra eller sälja videofilmer. KKV menade att det fanns en separat produktmarknad för Astrid Lindgrenfilmer på köpvideokassett, där SF var dominerande. SF:s ansökan uppfattades som ett försök att få godkännande för en ensidig sälj- eller leveransvägran.</p>	<p>Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1999-04-19, Å 8-72-96</p> <p>TR:n upphävde KKV:s beslut och meddelade icke-ingripandebesked. SF framhöll bl.a. att KKV:s utredning om marknadsförhållandena bestod i en begränsad och tämligen bristfällig undersökning i form av telefonintervjuer.</p> <p>TR:n fann att marknaderna för hyr- respektive köpvideo kunde delas upp i marknader för barnfilm respektive vuxenfilm. Att på grundval av den utredning KKV gjort dra slutsatsen att Astrid Lindgrenfilmer endast i begränsad omfattning var utbytbara mot andra barnfilmer fann TR:n alltför långtgående. SF ansågs inte vara dominerande på någon av de relevanta marknaderna.</p>

<p>Skanska m fl, inhibition, 1996-06-04, dnr 1205/93</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för samarbete mellan Skanska Väst AB, Ballast Väst AB och Vestasfalt AB.</p>	<p>Stockholms tingsrätts beslut 1996-08-19, Ä8-79-96</p> <p>TR:n nekade inhibition av KKV:s beslut.</p>	<p>MD 1996:31</p> <p>MD lämnade överklagandet utan bifall. MD konstaterade att varken konkurrenslagen eller dess övergångsbestämmelser innehåller någon bestämmelse som ger domstol rätt att förordna om att ogiltighet ska inträda vid senare tidpunkt.</p>
<p>Södra Skogsägarna, 1996-06-25, dnr 443/95</p> <p>KKV ålade Södra Skogsägarna ekonomisk förening vid vite av 50 miljoner kronor att upphöra med att fastställa priser på sågtimmer och massaved som producerades hos medlemmarna och såldes till tredje man.</p>	<p>TR:n beslutade 1996-08-23 att KKV:s beslut inte skulle gälla under ärendets handläggning i TR:n.</p> <p>Genom slutligt beslut 1997-11-07, Ä 8-89-96, upphävde TR:n KKV:s beslut. Målet kom att handla om särregleringen i 18 c § konkurrenslagen jordbruk, skogsbruk m.m. KKV vann stöd för sin uppfattning att det var fråga om ett avtal om fastställande av försäljningspriser avseende varor producerade hos medlemmarna. KKV vann även gehör för sin definition av den relevanta produktmarknaden (sågtimmer och massaved) och den geografiska marknaden (Södras upptagningsområde). Vid beräkningen av marknadsandelen fann dock TR:n att denna var lägre än 25 procent och att konkurrensbegränsningen således inte var av väsentlig omfattning.</p>	<p>MD 1999:1</p> <p>MD lämnade KKV:s överklagande utan bifall.</p> <p>MD framhöll statsmakternas positiva syn på att jordbrukare och andra råvaruproducenter sluter sig samman i ekonomiska föreningar för att få avsättning för sina produkter. Vidare fann MD (till skillnad från TR:n) att all verksamhet som utövas vid skogsavverkning innebär förädling och är en del av varuproduktionen. Södras prissättning gällde därför såväl varor producerade hos medlemmarna som varor som Södra förädlat. Slutligen och med hänsyn till de oklarheter som ansågs råda om tolkningen av 18 c § konkurrenslagen kunde inte MD godta KKV:s påstående att konkurrensen påverkades i väsentlig omfattning. Samarbetet ansågs därför tillåtet.</p>

<p>Stora, MoDo och Munksjö, 1996-06-25, dnr 1231/93</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för parternas inköps-samarbete inom Sydved AB. Sydved ansvarade för att anskaffa virkesråvara till ägarnas skogsindustrier. Samarbetet ansågs konkurrensbegränsande och det saknades positiva effekter enligt 8 § konkurrenslagen.</p>	<p>Slutligt beslut 1997-12-30, Ä 8-90-96</p> <p>TR:n ändrade KKV:s beslut endast på det sättet att Stora m.fl. beviljades undantag under en ettårig avvecklingsperiod. TR:n fann att samarbetet innebar gemensamma priser för inköp av skogsråvara liksom priser för försäljning av sågtimmer. Stora m.fl. menade att de inte efterfrågade samma slag av massaved och flis samt att någon potentiell konkurrens inte förelåg pga transportavstånden. TR:n fann dock att i avsaknad av Sydvedsamarbetet skulle viss konkurrens ha förekommit mellan bolagen. Samarbetet ansågs begränsa konkurrensen märkbart. Det innebar effektivitetsvinster men övriga förutsättningar för undantag enligt 8 § konkurrenslagen var inte uppfyllda. Däremot kunde ett avvecklingsundantag meddelas.</p>	<p>MD 1998:21</p> <p>MD ändrade TR:n beslut endast så att avvecklingsperioden förlängdes med ett år. MD framhöll att samarbetet bestod i en samordning av viktiga delar av företagens uppträdande på marknaden, vilket var konkurrensbegränsande. Samarbetet innebar effektivitetsvinster, men exklusiviteten, den treåriga avtalstiden och spill-overeffekter (risk att bolagen fick insyn i varandras verksamheter) innebar att fördelarna med samarbetet inte övervägde de negativa verkningarna.</p>
--	---	--

<p>Telia Mobile AB, 1996-06-26, dnr 63/94</p> <p>KKV ålade Telia Mobitel AB (Telia) att inte erbjuda rabatter beräknade på sammanlagda antalet NMT- och GSM-abonnemang.</p> <p>KKV bedömde att Telia hade dominerande ställning, bl.a. eftersom Telia var den enda operatören som tillhandahöll analog NMT-telefoni. Det fanns tre operatörer med GSM-nät, men GSM ansågs ha sämre täckning än NMT-näten. NMT och GSM skiljde sig även åt avseende bl.a. SIM-kort, roaming och datakommunikation. NMT och GSM ansågs utgöra två skilda produktmarknader. Mot bakgrund av etableringshinder och Teliakoncernens finansiella styrka ansågs Telia dominerande på NMT-tjänster. Utformningen av rabattsystemet ansågs utgöra missbruk i form av en trohetsskapande aggregationsrabatt där statliga myndigheter fick rabatt utifrån sammanlagda antalet aktiva GSM och NMT-abbonemang.</p>	<p>Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1998-06-11, Ä 8-94-96</p> <p>Ingen ändring.</p> <p>Telia hävdade att NMT och GSM tillhörde samma produktmarknad, marknaden för mobila teletjänster. TR:n fann dock att skillnaderna mellan de båda systemen ifråga om geografisk täckning, tillgänglighet och användbarhet innebar att utbytbarenheten var begränsad. Ingen GSM-operatör kunde förväntas bygga ett NMT-nät. Telia ansågs dominerande på den svenska marknaden för NMT-tjänster, däremot inte på GSM-tjänster. Liksom KKV fann TR:n att statliga myndigheter med tidigare NMT-abbonemang hos Telia genom rabattsystemet gavs starka skäl att även teckna GSM-abbonemang hos samma operatör. Liksom KKV bedömde TR:n att Telia utnyttjade sin dominerande ställning på NMT-marknaden för att stärka sin ställning på GSM-marknaden, vilket utgjorde missbruk.</p> <p>Beslutet överklagades till MD men avskrevs 1999-08-14 sedan KKV upphävt sitt åläggande.</p>	
<p>Posten Sverige AB åläggande och inhibition, 1996-</p> <p>[saknar kopia av KKV:s beslut]</p>	<p>Stockholms tingsrätts beslut 1996-12-03, Ä8-151-96</p> <p>TR:n inhyllade KKV:s beslut.</p>	<p>MD 1996:34</p> <p>MD upphävde TR:ns inhibitionsbeslut. MD fann att ett inhibitionsbeslut enligt ärendelagen kan överklagas särskilt. I sak framhöll MD huvudregeln i 24 § konkurrenslagen att KKV:s beslut gäller om inte något annat bestäms och fann inte några skäl som motiverade frångående av huvudregeln.</p>

<p>Dagengruppen AB, 1996-10-29, dnr 57/96</p> <p>KKV ålade Dagengruppen enligt 45 § konkurrenslagen att inkomma med svar på frågor. Syftet var att undersöka om tidningsägaren Dagengruppen gjort sig skyldig till missbruk av dominerande ställning genom att vägra att införa en annons i en periodisk skrift.</p>	<p>Beslut 1998-06-15, Ä8-150-96</p> <p>TR:n undanröjde beslutet.</p>	<p>MD 1998:18</p> <p>MD lämnade KKV:s överklagande utan bifall. MD fann att frågan omfattades av 5 kap 3 § andra stycket tryckfrihetsförordningen. Enligt lagrummet har utgivaren befogenhet att bestämma över innehållet i periodisk skrift och inget får införas mot utgivarens vilja. Enligt tidigare praxis, MD 1974:4, omfattade detta även skrifternas ägare, som inte kunde ges åläggande att införa kommersiella annonser. Annonsvägran kunde därför inte angripas med konkurrenslagstiftningen.</p>
<p>Statens Järnvägar I,</p> <p>Stockholms tingsrätts beslut 1997-06-18 i mål T 8-103-96</p> <p>TR:n fann att hinder inte förelåg mot att KKV förde talan om konkurrensskadeavgift mot Statens Järnvägar. SJ hävdade att KKV:s talan innebar att ett rättssubjekt väckte talan mot sig själv och att staten inte kunde väcka talan mot staten enligt RB:s regler. Vidare menade SJ att det inte var möjligt att döma ut en sanktion mot staten av det slag som konkurrensskadeavgift innebar.</p>	<p>MD 1997:17</p> <p>MD lämnade SJ:s överklagande utan bifall. MD hänvisade till konkurrenslagens förarbeten och fann att företagsbegreppet i konkurrenslagen omfattade även statliga och kommunala organ som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur, och att konkurrensskadeavgift kan tas ut även av kommunala och statliga inrättningar i den mån de agerar som företag.</p>	

<p>Posten mot KKV och City-Mail</p> <p>Posten ansökte om icke-ingripandebesked för ett förfarande med differentierade porton. I stort innebar det lägre priser i de områden där Posten mötte konkurrens från CityMail. KKV bedömde att förfarandet innebar missbruk av dominerande ställning, i syfte att försvåra för konkurrenter.</p> <p>Genom beslut den 8 oktober 1996, dnr 601/96, nekade KKV Posten icke-ingripandebesked för differentierad prissättning med särskilt porto till vissa områden och normalporto till andra områden.</p> <p>Den 22 november samma år, dnr 1074/96, ålade KKV Posten vid vite av 50 miljoner kronor att inte tillämpa s.k. zonindelad prissättning.</p> <p>Den 19 december samma år ålade KKV Posten att inte tillämpa zonrabatt.</p>	<p>Slutligt beslut 1998-03-11, Ä 8-126-96, 8-151-96 samt 8-7-97</p> <p>CityMail tilläts delta som intervenient i målet.</p> <p>TR:n fastställde KKV:s beslut om differentierad prissättning och beslutet om zonindelad prissättning. Beslutet av den 19 december avseende zonrabatt upphävdes därmed.</p> <p>TR:n definierade marknaden på samma sätt som KKV, till distribution av storsändningar brev i hela landet. Posten hade gjort gällande snävare marknadsavgränsningar.</p> <p>Posten befanns dominerande och TR:n fann liksom KKV att särskilt stränga krav måste ställas på ett f.d. monopolföretag på en nyligen avreglerad marknad. Selektiva pris-sänkningar som inte var kostnadsmotiverade skulle därför anses utgöra missbruk, även om det inte var fråga om underprissättning. Vid bedömningen av de zonpriser som Posten ville tillämpa fann TR:n att Postens kalkyler hade vissa svagheter och att det inte exakt gick att fastställa kostnaderna. Trots detta ansågs Posten ha gjort tillräckligt för att visa att den s.k. 2-zonlistan var kostnadsmotiverad. Däremot ansågs inte 4-zonlistan i tillräcklig grad kostnadsmotiverad.</p>	<p>MD 1998:15</p> <p>Både KKV och Posten hade överklagat. CityMail deltog som intervenient. Överklagandena avsåg KKV:s beslut den 22 november 1996 och den 19 december samma år och TR:ns dom i dessa delar.</p> <p>MD fastställde TR:ns domslut. MD fann att den relevanta produktmarknaden var stora sändningar post, och att den relevanta geografiska marknaden var Sverige. Liksom TR:n fann MD att höga krav måste ställas på Postens marknadsuppträdande. MD framhöll att Posten fick vidta rimliga åtgärder för att möta konkurrens. I ärendet fanns dock omständigheter som tydde på att åtgärderna haft till syfte att undanröja eller i vart fall begränsa konkurrensen från CityMail. Bl.a. noterade MD att Posten hade aviserat zonprissänkningar utan att ha klart underbyggd kunskap om sina kostnader för distribution i olika områden. Postens handlande under det aktuella skedet ansågs utgöra missbruk. Liksom TR:n fann MD att 2-zonlistan var kostnadsmotiverad, däremot inte 4-zonlistan.</p>
---	---	--

<p>Aga Gas AB I, 1996-11-13, dnr 1297/95</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för AGA:s standardavtal för agentförsäljning av gaser i flaskor. Enligt KKV utgjorde standardavtalet missbruk av dominerande ställning.</p> <p>KKV menade att gasförsäljningen endast utgjorde en mindre del av verksamheten hos AGA:s försäljningsagenter och att dessa inte kunde anses utgöra en integrerad del av AGA:s verksamhet. Agenterna skulle därför behandlas som självständiga återförsäljare. AGA ansågs dominerande på den svenska marknaden för industriella gaser på flaska.</p> <p>Standardavtalen innehöll förbud för agenterna att under avtalstiden och sex månader därefter sälja konkurrerande produkter. Vidare skulle varje agent och AGA utbyta information om t.ex. kund- och konkurrenssituationen. Agenten förbjöds även att byta affärsställe utan AGA:s tillstånd. Konkurrensklausulen och informationsutbytet utgjorde enligt KKV missbruk av AGA:s dominerande ställning, och det kunde inte uteslutas att även villkoret om byte av affärsställe kunde utgöra missbruk.</p>	<p>Slutligt beslut 1999-01-08, Ä 8-166-96</p> <p>TR:n upphävde KKV:s beslut och meddelade icke-ingripandebesked.</p> <p>TR:n fann att AGA:s försäljningsagenter fick anses vara osjälvständiga eftersom de inte tog någon ekonomisk risk för gasförsäljningen. Avtalen ansågs därför slutna inom en enda ekonomisk enhet och omfattades enligt TR:n inte av förbuden i 6 och 19 §§ konkurrenslagen.</p>	<p>MD 2000:6</p> <p>MD upphävde TR:ns beslut och återförvisade ärendet till KKV. MD fann att AGA:s försäljningsagenter var självständiga och att avtalen alltså kunde omfattas av 6 och 19 §§ konkurrenslagen, bl.a. mot bakgrund av att agenterna ofta utgjordes av industri- och byggvaruhus, grossister och järnhandlare som alla hade omfattande annan verksamhet. Liksom KKV fann MD att den relevanta produktmarknaden var försäljning av industriella gaser på flaskor och att den geografiska marknaden var Sverige. AGA med 60-80 procents marknadsandel befanns dominerande. Konkurrensklausulen utgjorde enligt MD inte missbruk, eftersom det inte ansågs förenat med större svårigheter för konkurrenter att ordna sin distribution och agera genom andra försäljningskanaler och eftersom det fanns ett berättigat intresse att skydda de investeringar AGA gjorde hos återförsäljarna. Informationsklausulen ansågs inte gå längre än vad som följde av lagen om handelsagentur. Klausulen om byte av affärsställe utgjorde inte heller missbruk förutsatt att den tillämpades objektivt och ickediskriminerande. Återförvisningen berodde på att KKV inte gjort någon prövning enligt 6 och 8 §§ konkurrenslagen.</p>
--	---	---

<p>Telia "Överlämnat samtal", 1996-12-12, dnr 587/96</p> <p>KKV ålade Telia AB (Telia) vid vite av 30 miljoner kronor inte fick införa tjänsten "överlämnat samtal" med därtill hörande ekonomiska villkor. Telia planerade att införa en ny prismodell för samtal till andra operatörer ("överlämnat samtal"). Det skulle kunna bli upp till 50 öre dyrare per minut för en Telia-kund att ringa till en annan fastnätoperatörs nät, än till en kund i Telias nät. Enligt Telia innebar den rådande prissättningen gentemot slutkunder att Telia inte fick kostnadstäckning för sådana samtal. Enligt KKV skulle Telias konkurrenter på marknaden för nationell telefoni från fast anslutningspunkt inte vara intressanta kommersiella alternativ för olika kunder om den av Telia tänkta prissättningen skulle införas. KKV menade att Telias agerande var ägnat att knyta existerande kunder till Telia och att förmå nya kunder samt kunder hos andra operatörer att anlita Telia. Telias agerande bedömdes utgöra missbruk av en dominerande ställning.</p>	<p>Slutligt beslut 2000-03-28, Ä 8-170-96</p> <p>TR:n lämnade Telias överklagande utan bifall.</p> <p>Det var ostridigt mellan parterna att de pris- och kostnadsnivåer som förelåg vid tiden för KKV:s beslut inte längre gällde vid tidpunkten för TR:ns prövning. Det s.k. betalningsnettot var numera positivt och Telia avsåg inte att införa någon sådan taxa som KKV:s beslut rörde. Telia vidhöll dock sitt ändringsyrkande eftersom bolaget önskade genom ett vägledande avgörande få fastslaget att man vid behov hade rätt att införa kostnadsbaserad prissättning.</p> <p>TR:n konstaterade att rätten inte har till uppgift att bedöma frågor som är av enbart teoretiskt juridiskt intresse. I avsaknad av material som utvisade att den omstridda taxan var baserad på verkliga kostnader, bevisning som det närmast ålåg Telia att lägga fram, saknades det enligt TR:n anledning att upphäva beslutet.</p>	<p>MD 2002:32</p> <p>MD ändrade TR:ns beslut och upphävde KKV:s åläggande. KKV hade medgett att åläggandet upphävdes eftersom Telia uppgett att det inte längre var aktuellt att införa den tjänst som var föremål för prövning i ärendet. Då frågan förlorat sin aktualitet fanns det inte behov av något åläggande, varför MD upphävde KKV:s beslut.</p>
---	---	--

<p>Svenska Travsportens Centralförbund, 1997-02-21, dnr 1232/96</p> <p>KKV ålade Svenska Travsportens Centralförbund (STC) vid vite av en miljon kronor att upphäva startförbud för travhästar tillhöriga ett konkursbo.</p> <p>Travtränare m.fl. fakturerade hästägare genom ett av STC administrerat system. STC förskotterade fakturabeloppen till tränarna och fakturerade sedan hästägarna. Om en hästägare häftade i skuld till STC belade STC samtliga dennes hästar med startförbud, liksom avkomma till häst som var registrerad på hästägaren. Startförbudet gällde även mot köpare av hästarna. När bolaget Nobility Trotting AB försattes i konkurs hade STC en fordran på bolaget och ett flertal hästar var belagda med startförbud. STC hävde startförbuden för vissa hästar men bibehöll startförbuden för 18 hästar. Konkursboet ville sälja hästarna, vilket mot bakgrund av startförbuden skulle innebära att värdet minskade till en tiondel. Boet gjorde gällande att STC:s fordran var oprioriterad och att STC missbrukade sin dominerande ställning. STC hävdade å andra sidan retentionsrätt i hästarna.</p>	<p>Slutligt beslut 1998-05-27, Ä 8-39-97</p> <p>TR:n upphävde KKV:s beslut. TR:n fann att STC kunde betraktas som företag och var dominerande på marknaden för professionell (kommersiell) travsport i Sverige. Frågan var om startförbudet kunde anses utgöra missbruk genom att påtvinga någon oskäliga villkor. Startförbudet ansågs ha till syfte att utöva påtryckning mot bolaget att betala förfallna skulder, vilket inte kunde anses oskäligt eller stridande mot konkurrenslagen. Att bolaget därefter hade försatts i konkurs ändrade inte saken. Åtgärden att vidmakthålla startförbudet efter konkursen utgjorde alltså inte missbruk av dominerande ställning.</p>	<p>MD 1999:10</p> <p>MD lämnade KKV:s och konkursboets överklaganden utan bifall.</p> <p>MD fann liksom TR:n att STC var dominerande och att åtgärden att meddela startförbud inte i sig kunde utgöra missbruk. Att vidmakthålla ett startförbud efter att hästägaren försatts i konkurs kunde inte heller anses utgöra missbruk. MD nyanserade dock bedömningen genom att ange att rätten att meddela startförbud skulle kunna utgöra missbruk, t.ex. om den utövades i samband med eller efter ett konkursutbrott för att tvinga fram betalning med åsidosättande av förmånslagens bestämmelser.</p>
--	--	--

<p>KKV och Privpak ./ Posten</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade konkurrensskadeavgifter med sju miljoner kronor från Posten AB och med tre miljoner kronor från Posten Sverige AB.</p> <p>KKV gjorde gällande att Posten var dominerande på marknaden för distribution av postorderpaket i Sverige och att Posten AB hade tillämpat lojalitetsrabatter i vissa kundavtal, medan Posten Sverige AB hade tillämpat dels lojalitetsrabatter, dels exklusivitetsklausuler i vissa avtal.</p>	<p>Stockholms tingsrätt dom 1997-12-23, T 8-1264-94</p> <p>Posten Sverige AB förpliktades att betala 3,8 miljoner kronor i konkurrensskadeavgift. Målet i den del som gällde Posten AB skrevs av från vidare handläggning efter att KKV frånfallit yrkandet i den delen. Vidare sänkte KKV yrkandet mot Posten Sverige AB till 3,8 miljoner kronor. Posten Sverige AB medgav talan och TR:n meddelade dom på handlingarna (dvs utan huvudförhandling). Privpak tilläts delta som intervenient i målet.</p>
<p>Dorma Sverige AB, 1997-02-25, dnr 119/94</p> <p>Dorma Sverige AB (Dorma) ansökte om icke-ingripandebesked alternativt undantag för grundrabatter, cirkaprislista, årsbonussystem och övriga försäljningsvillkor för mekaniska dörrstängare. KKV meddelade icke-ingripandebesked för grundrabatterna och cirkaprislistan men avslog ansökan (och vägrade pröva undantagsansökan) såvitt gällde årsbonussystemet och övriga försäljningsvillkor. Dessutom ålade KKV Dorma vid vite av en miljon kronor att inte tillämpa årsbonussystemet och den s.k. industriprislistan då dessa ansågs utgöra missbruk av dominerande ställning.</p>	<p>MD 1999:7</p> <p>Sedan Dorma överklagat genomförde KKV en kompletterande utredning och fann att det saknades grund för fortsatt åläggande, såvitt framgår pga att Dorma inte kunde anses dominerande. KKV upphävde därför åläggandet. KKV biträdde Dormas ändringsyrkande och menade att ärendet borde återförvisas till KKV för prövning om årsbonussystemet och övriga försäljningsvillkor kvalificerade sig för undantag. Frågorna hade inte prövats av KKV eftersom verket bedömt att Dorma var dominerande och förfarandena utgjorde missbruk. MD undanröjde KKV:s beslut i aktuell del och återförvisade ärendet till KKV.</p>
<p>Taxi Stockholm 15 00 00, 1997-02-26, dnr 625/96</p> <p>KKV meddelade undantag för gemensam taxibeställningscentral. Samarbetet omfattade 1445 taxifordon och innebar gemensam prisättning och fördelning av uppdrag samt förbud att bedriva konkurrerande verksamhet. Parternas sammanlagda marknadsandel uppgick till cirka 33 procent. Samarbetet ansågs konkurrensbegränsande men kvalificerade sig för undantag.</p>	<p>MD 1999:14</p> <p>MD fastställde KKV:s undantagsbeslut efter att konkurrenten DealCab överklagat. MD delade KKV:s bedömning av den relevanta marknaden; taxitransporter i Storstockholm utom Norrtälje, Södertälje och Nynäshamn. På de skäl som KKV anfört uppfyllde samarbetet undantagskraven i 8 § konkurrenslagen.</p>

<p>Uddevalla Taxi, 1997-04-21, dnr 699/96</p> <p>KKV nekade Uddevalla Taxi m.fl. förnyat undantag för gemensam beställningscentral. Företagen hade beviljats ett treårigt undantag som löpte ut den 1 juli 1996. KKV fann att Uddevalla Taxi hade en marknadsandel på 88 procent i Uddevalla kommun. Någon utbytbarhet med busstransporter förelåg inte annat än i begränsad utsträckning. Samarbetet kvalificerade sig inte för undantag.</p>	<p>MD 1999:15</p> <p>MD lämnade överklagandet utan bifall. Den relevanta marknaden bestämdes på samma sätt som KKV gjort, liksom Uddevalla Taxis marknadsandel.</p>
<p>Taxisamordning i Skellefteå II, 1997-04-21, dnr 1012/96</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked för Taxisamordning i Skellefteås (TSAB) samordnade taxiverksamhet. Bakgrunden var att KKV och MD hade nekade undantag för samarbete, MD 1996:15. Därefter meddelade KKV ett s.k. avvecklingsundantag för TSAB. TSAB och dess 64 delägare beslutade därefter att gemensamt bedriva taxiverksamhet i kommanditbolag och hävdade att de därmed utgjorde en ekonomisk enhet varför samarbetet inte omfattades av 6 § konkurrenslagen. KKV underkände resonemanget och framhöll att kommanditdelägarna var separata juridiska personer som ägde och förvaltade sina taxifordon, anställde egen personal, hade arbetsgivaransvar etc. Det gemensamma kommanditbolaget saknade ägarinflytande i kommanditdelägarna, varför det saknades gemensam kontroll. Det var därför inte fråga om någon ekonomisk enhet. Samarbetet innehöll konkurrensförbud, gemensam prisättning och central fördelning av köruppdrag. Den relevanta marknaden ansågs vara taxitransporter i Skellefteå kommun och parterna befanns ha en sammanlagd marknadsandel på 76 procent.</p>	<p>MD 1999:9</p> <p>MD lämnade TSAB:s överklagande utan bifall. MD ansåg i likhet med verket och på de skäl som verket anfört att samarbetet inte bedrevs inom en ekonomisk enhet. MD gjorde samma bedömning som KKV ifråga om samarbetets konkurrensbegränsande verkan.</p>

<p>Taxi Jönköping, 1997-04-21, dnr 516/96</p> <p>KKV nekade Taxi Jönköping AB m.fl. förnyat undantag för samordnad taxiverksamhet. Företagen hade beviljats ett treårigt undantag som löpte ut den 1 juli 1996. KKV fann att Taxi Jönköping hade en marknadsandel på 61 procent i Jönköpings kommun. Någon utbytbarhet med busstransporter förelåg inte annat än i begränsad utsträckning. Samarbetet kvalificerade sig inte för undantag.</p>	<p>MD 2000:10</p> <p>MD meddelade ett sexmånaders avvecklingsundantag men lämnade i övrigt överklagandet utan bifall. Produktmarknaden bestämdes (liksom av KKV) till taxitransporter. Den geografiska marknaden bestämdes till Jönköpings, Habo och Mullsjö kommuner, således en något bredare avgränsning än KKV:s. Taxi Jönköping ansågs ha en marknadsandel på 50 procent och samarbetet kvalificerade sig inte för undantag. Taxi Jönköping hade begärt ett 18-månaders avvecklingsundantag men fick endast sex månader för att avveckla verksamheten.</p>
<p>Boråstapeter AB, 1997-06-09, dnr 1810/93</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för selektivt återförsäljarsystem och bonussystem. KKV fann att tapeter inte hade sådana speciella egenskaper som innebar att ett selektivt distributionssystem skulle anses falla utanför 6 § konkurrenslagen. Boråstapeter hade en marknadsandel på 35-40 procent. Kraven på positiva effekter enligt 8 § punkterna 1-2 konkurrenslagen ansågs inte uppfyllda, ej heller frånvaron av negativa effekter enligt punkterna 3-4 samma lagrum.</p>	<p>Stockholms tingsrätt, slutligt beslut 1998-01-19, Ä 8-92-97</p> <p>TR:n ändrade KKV:s beslut och lämnade icke-ingripandebesked. Beslutet föränleddes av att Boråstapeter efter KKV:s beslut hade ändrat villkoren i återförsäljar- och bonussystemet. KKV medgav yrkandet.</p>

<p>Preem Petroleum AB, 1997-12-16, dnr 1528/93</p> <p>KKV nekade såväl icke-ingripandebesked som undantag för en konkurrensklausul i ett avtal om företagsöverlåtelse. Preem Petroleum AB (Preem) hade förvärvat en bensinstationskedja, varvid parterna avtalade att säljaren TexTrad under sex år skulle avstå från verksamhet som konkurrerade med den överlåtna rörelsen. KKV fann att köparen inte tillförts know-how genom förvärvet utan endast goodwill. Vid förvärv som endast innefattade goodwill kunde konkurrensklau-suler överstigande två år normalt inte anses nödvändiga för genomförande av förvärvet. I det aktuella fallet ansågs köptroheten hos kundkretsen inte bestå längre än två år, var-för icke-ingripandebesked nekades. Avtalet uppfyllde inte kraven på konkurrensfrämjan-de effekter enligt 8 § första punkten konkur-renslagen och KKV nekade undantag.</p>	<p>MD 1998:22</p> <p>MD lämnade Preems överklagande utan bifall. MD konstaterade att säljarens varu-märke Texaco fick anses vara ett starkt varu-märke som sannolikt skulle kunna få en position på den svenska drivmedelsmarkna-den om nyetablering skulle bli aktuellt. Detta talade för en ganska lång giltighetstid. Å andra sidan ansågs kundernas köptrohet ha minskat på drivmedelsmarknaden under senare år. Sammantaget ansåg MD att kon-kurrensklausulen "med något år" gick utöver vad som var nödvändigt för genomförande av förvärvet. MD ansåg således att fem år skulle vara godtagbart, medan KKV ville stanna vid två år. Vad gällde undantag gjorde MD samma bedömning som KKV. Preem hade även yrkat icke-ingripandebesked för den kortare tid (dvs kortare tid än den avta-lade sexårsperioden) som domstolen kunde anse komma ifråga, men MD ansåg att yr-kandet föll utanför vad som kunde prövas i ärendet.</p>
<p>Taxi Västerås, 1997-12-18, dnr 485/96</p> <p>KKV nekade Taxi Västerås m.fl. förnyat undantag för samordnad taxiverksamhet. Företagen hade beviljats ett treårigt undantag som löpte ut den 1 juli 1996. KKV fann att Taxi Västerås hade en marknadsandel på 53 procent i Västerås Stad, Surahammars och Hallstahammars kommuner. Någon utbyt-barhet med busstransporter m.m. förelåg inte annat än i begränsad utsträckning. Samarbe-tet kvalificerade sig inte för undantag</p>	<p>MD 1999:16</p> <p>MD ändrade KKV:s beslut och meddelade ett sexårigt undantag. Liksom KKV fann MD att de relevanta produktmarknaden var taxi-transporter och den geografiska marknaden Västerås Stad samt Surahammars och Hall-stahammars kommuner. Konkurrenstrycket på marknaden ansågs vara hårdare än vad Taxi Västerås marknadsandel på 50 procent gav uttryck för, bl.a. eftersom Taxi Kurir ansågs ha möjlighet att snabbt öka antalet fordon på marknaden.</p>

<p>Taxi Linköping, 1997-12-18, dnr 753/96</p> <p>KKV nekade Taxi Beställningscentral i Linköping AB m.fl. (TaxiBil) förnyat undantag för samordnad taxiverksamhet. Företagen hade beviljats ett treårigt undantag som löpte ut den 1 juli 1996. KKV fann att TaxiBil hade en marknadsandel på 53 procent i Linköpings, Åtvidabergs och Kinda kommuner. Någon utbytbarhet med busstransporter m.m. förelåg inte annat än i begränsad utsträckning. Samarbetet kvalificerade sig inte för undantag.</p>	<p>MD 2000:23</p> <p>MD ändrade KKV:s beslut och meddelade ett undantag på sju och ett halvt år. KKV hade efter överklagandet på nytt undersökt marknaden och funnit att TaxiBils marknadsandel minskat till 28-30 procent. KKV medgav därför att TaxiBil beviljades förnyat undantag.</p>
<p>Returpapper, 1997-12-19, dnr 1210/93</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked för det samarbete inom IL Returpapper AB (Returpapper) som bedrevs av sju stora skogsindustri- och pappersföretag. KKV meddelade ett tidsbegränsat undantag för parternas inköps-samverkan avseende returpapper.</p> <p>KKV fann att samarbets- och konsortialavtalet inte innehöll några konkurrensbegränsande bestämmelser men att Returpappers verksamhet ändå innebar ett konkurrensbegränsande prissamarbete genom likriktning av delägarnas inköpspriser. Leverantörer av returpapper ansågs få färre parter att sälja till och samarbetet kunde leda till risk för insyn i konkurrerande leverantörers verksamhet.</p>	<p>MD 1999:11</p> <p>MD ändrade KKV:s beslut och meddelade icke-ingripandebesked för det inom ramen för Returpapper bedrivna inköpssamarbetet. Returpapper och dess ägare hävdade att samarbetet utgjorde ett koncentrativt joint venture och därför analogt med EG-rätten föll utanför tillämpningen av 6 § konkurrenslagen. MD accepterade inte detta resonemang utan såg sig oförhindrat att göra en prövning av samarbetet. Vid konkurrensprövningen framhöll MD att delägarna i Returpapper var producenter som hade ett lagstadgat ansvar att ta hand om och hantera avfall från förpackningar eller varor som härrörde från deras verksamheter. Samverkan bedömdes mot den bakgrunden och ansågs väl motiverad från miljösynpunkt. Returpapper ansågs vara en betydande aktör, men det rådde å andra sidan ett betydande konkurrenstryck på marknaden. Det stod delägarna fritt att köpa returpapper från andra leverantörer och Returpapper att leverera till andra köpare. Samarbetet uppfyllde vid en helhetsbedömning inte märkbarhetskriteriet.</p>

<p>Centralen för Elektroniska Korttransaktioner AB CEKAB, 1997-12-19, dnr 1567/93</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked för fyra bankers samarbete i CEKAB avseende betalningsförmedlingstjänster. KKV menade att avtalet mellan bankerna och CEKAB:s bolagsordning i och för sig inte innehöll konkurrensbegränsande bestämmelser. Däremot menade KKV att CEKAB:s prissättning genom årsavgiftens och rabatternas konstruktion diskriminerade mindre kunder vilket innebar överträdelse av 6 § konkurrenslagen.</p>	<p>MD 1999:12</p> <p>MD ändrade KKV:s beslut och meddelade icke-ingripandebesked.</p> <p>Bankerna gjorde gällande att CEKAB:s pris- och rabattsystem tillämpades lika och på samma sätt för alla kunder samt att även banker som inte var ägare i CEKAB kunde få tillgång till tjänsterna på samma villkor som ägarbankerna. MD godtog den utredning som bankerna presenterade om vilka kostnader som lagts till grund för avgifterna. Avgifterna ansågs kostnadsmotiverade och icke-diskriminerande. Även volymrabatterna ansågs godtagbara av MD som framhöll att större rabatter vid högre volymer kunde vara företagsekonomiskt motiverat. Att ägarbankerna fick avkastning på investerat kapital innebar inte heller någon diskriminering i strid med 6 § konkurrenslagen.</p>
---	---

<p>Optiroc, NCC och Stråbruken</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade förbud mot Optirocs förvärv av aktierna i Stråbruken från NCC. KKV anförde att förvärvet skapade en dominerande ställning i strid med konkurrenslagen på de svenska marknaderna för</p> <ul style="list-style-type: none"> - fasadtegel - putsbruk - ytputser - murbruk - pumpbart golvspackel - handspackel - målerispackel - torrbetong <p>Enligt KKV ledde förvärvet till marknadsandelar på mellan 62 och nära 85 procent. Till detta kom att företagen var de enda på marknaden som erbjöd ett närmast fullständigt sortiment. Optiroc hörde till Scancem-koncernen som producerade cement, en viktig insatsvara.</p>	<p>Dom 1998-03-19, T 8-1002-97</p> <p>TR:n ogillade käromålet och tillerkände Optiroc och NCC ersättning för rättegångskostnader.</p> <p>TR:n konstaterade att KKV hävdade snävt angränsade produktmarknader medan Optiroc och NCC förespråkade bredare avgränsningar. Till exempel hävdade KKV att plan- och bygglagstiftningen m.m. innebar att olika fasadmateriäl inte var utbytbara med varandra. Liknande resonemang fördes avseende golvavjämningsmassor. I målet hördes fjorton vittnen. TR:n fann mot bakgrund av vittnesförhören att KKV:s marknadsavgränsningar var för snäva, utom på marknaderna för målerispackel och torrbetong där marknadsandelarna tydde på dominerande ställning. Vid ett konkurrenstest fann TR:n att konkurrenterna var relativt stora företag, dock med begränsade marknadsandelar i Sverige. Möjligheterna till nyetablering i Sverige ansågs goda. Köparkretsen ansågs kunna utöva stark priskontroll. En efterfrågeökning kunde väntas på grund av bättre konjunktur. Sammanfattningsvis ansågs förvärvet inte få några påtagliga konkurrenshämmande effekter. Sett mot bakgrund av behovet av strukturrationalisering tedde sig förvärvet inte skadligt från allmän synpunkt.</p>	<p>MD 1998:10</p> <p>MD ogillade KKV:s överklagande och tillerkände Optiroc och NCC ersättning för rättegångskostnader.</p> <p>MD gjorde i huvudsak samma bedömning av förvärvet som TR:n. Liksom TR:n fann MD att förvärvet skapade eller förstärkte en dominerande ställning på "delar av byggmaterialmarknaden". Med hänvisning till ett antal faktorer fann dock MD att förvärvet inte kunde anses hämma eller vara ägnat att hämma konkurrensen på ett sätt som är skadligt från allmän synpunkt. MD framhöll de goda möjligheterna till nytillträde på marknaden, ökad koncentration inom köparkretsen och ökad internationalisering. Framförallt tycks MD ha beaktat behovet av strukturrationalisering på den svenska byggmarknaden.</p>
--	---	--

<p>KKV ./. Byggplast & Båtprylar och AB Herman Gotthardt</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att svarandena Byggplast & Båtprylar Sverige AB och AB Herman Gotthardt skulle förpliktas att betala konkurrensskadeavgift med 40000 kronor vardera.</p> <p>KKV anförde att svarandena hade överträtt konkurrenslagen genom att under tiden april – augusti 1996 i samråd försöka påverka vissa leverantörer att inte leverera marintillbehör direkt till detaljister i Sverige. Syftet eller resultatet var att begränsa vissa detaljisternas möjlighet att verka på marknaden för marintillbehör.</p>	<p>Stockholms tingsrätts dom 1998-06-04, T 8-370-98</p> <p>De båda svarandena, som medgav käromålet, förpliktades att betala konkurrensskadeavgifter i enlighet med KKV:s yrkande, dvs med sammanlagt 80.000 kronor.</p>
---	--

<p>SAS Interlining</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att Konsortiet Scandinavian Airlines Systems (SAS) skulle förpliktas betala konkurrenskadeavgift med tio miljoner kronor.</p> <p>KKV anförde att SAS under perioden 3 november 1995 till 1 juni 1996 hade vägrat att teckna s.k. interlineavtal med konkurrenten Nea. Interlining innebär att flygbolag träffar överenskomelser om att acceptera varandras biljetter varvid ett flygbolag kan ta betalt för alla delar av en resa trots att flera bolag är involverade på olika sträckor. KKV gjorde gällande att vägran att teckna avtal utgjorde missbruk av dominerande ställning.</p>	<p>Dom 1998-06-11, T 8-1192-96</p> <p>TR:n förpliktade SAS att betala konkurrenskadeavgift med en miljon kronor.</p> <p>TR:n fann att det var ostridigt att SAS var dominerande och hade vägrat att teckna interlineavtal med Nea. SAS agerande ansågs ha inneburit en inskränkning i Neas möjligheter att agera på marknaden. Beteendet ansågs ovanligt och i strid med gängse mönster på flygmarknaden. Vägran riktade sig mot en nykomling under etableringsstadiet. Förfrandandet utgjorde därför missbruk av dominerande ställning. Vid bedömningen av konkurrenskadeavgiftens storlek framhöll TR:n bl.a. att vägran endast pågick under knappt sju månader, att SAS hade tecknat avtal när KKV ingrep och att missbruket fick relativt begränsade verkningar.</p>	<p>MD 1999:22</p> <p>MD lämnade överklagandena utan bifall.</p> <p>SAS och KKV hade båda överklagat. SAS yrkade i första hand undanrövande av TR:ns dom och i andra hand nedsättning av konkurrenskadeavgiften. KKV yrkade höjning av avgiften till tio miljoner kronor.</p> <p>SAS hävdade att missbruk inte förelegat eftersom Neas möjligheter att konkurrera inte väsentligen hämmats och att ett interlineavtal inte varit nödvändigt för Neas verksamhet. I vart fall hade missbruk inte skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. SAS menade att kontraheringsplikt endast kunde komma ifråga om ett avtal var nödvändigt för att konkurrens alls skulle uppkomma eller bibehållas på en marknad.</p> <p>MD fann att det inte fanns någon generell skyldighet för ett dominerande företag att teckna interlineavtal med en konkurrent och att vägran att sluta ensidiga interlineavtal inte bröt mot det gängse mönstret på flygmarknaden. Däremot utgjorde SAS vägran att teckna avtal med Nea missbruk, främst för att vägran var ägnad att försvåra för Nea att som ny aktör bygga upp sin verksamhet. Ifråga om storleken på konkurrenskadeavgiften delade MD TR:ns bedömning.</p>
---	--	---

<p>Nitro Nobel AB ./ KKV</p> <p>KKV stämde Nitro Nobel AB (Nitro Nobel) och yrkade att Nitro Nobel skulle förpliktas att betala konkurrensskadeavgift med 5 miljoner kronor. KKV gjorde gällande att Nitro Nobel hade missbrukat sin dominerande ställning i två avseenden;</p> <p>1) genom att under ett halvårs tid använda sig av en återförsäljare, SweBlast, som beviljats förmånligare affärsvillkor än övriga återförsäljare. Nitro Nobel hade medverkat vid bildandet av SweBlast tillsammans med större delen av personalstyrkan hos företaget Allmex. Allmex var återförsäljare i Sverige för tyska Gnaschwitz. KKV menade att Nitro Nobel hade handlat i syfte att eliminera importkonkurrens från Gnaschwitz.</p> <p>2) Nitro Nobel hade under två och ett halvt års tid tillämpat exklusiva inköpsavtal och avtal med liknande effekt med kunder.</p> <p>Av den yrkande konkurrensskadeavgiften hänförde sig 4,5 miljoner kronor till förfarandet i p 1 och 500000 kronor till p 2.</p> <p>KKV menade att produktmarknaderna var sprängämnen respektive tändmedel och att de geografiska marknaderna var Sverige.</p>	<p>Dom 1998-06-22, T8-292-97</p> <p>Nitro Nobel förpliktades betala konkurrensskadeavgift med 200.000 kronor och tillerkändes ersättning för rättegångskostnader med drygt 500.000 kronor. I målet hördes elva vittnen. Nitro Nobels marknadsandelar skulle enligt TR:n beräknas som KKV hade angett, vilket innebar att konkurrenten Kimits försäljning till sitt moderbolag LKAB inte beaktades. Nitro Nobels marknadsandelar översteg då 70 procent och företaget ansågs ha varit dominerande på de båda marknaderna. KKV lyckades inte visa att vare sig bildandet av SweBlast eller affärsvillkoren utgjort missbruk. TR:n fann att tillkomsten av SweBlast hade sin grund i ekonomiska svårigheter och motsättningar hos Allmex, en utveckling som Nitro Nobel inte haft någon del i. Att Nitro Nobel utnyttjat affärsläget för att skapa en ny återförsäljare utgjorde inte missbruk. De förmånliga affärsvillkor som SweBlast åtnjutit ansågs sakligt motiverade. KKV fick däremot gehör för sin talan avseende sju exklusiva eller semi-exklusiva avtal som Nitro Nobel tecknat med kunder. Avtalen var tecknade med sex kunder, löpte alla på högst ett år och avsåg en mycket liten del av marknaden.</p>	<p>MD 1999:17</p> <p>MD ändrade TR:ns dom så att Nitro Nobel förpliktades att betala 400.000 kronor i konkurrensskadeavgift. Nitro Nobel tillerkändes ersättning för rättegångskostnader, dels enligt TR:ns dom, dels med drygt 400.000 kronor för kostnader i MD.</p> <p>KKV hade överklagat med samma yrkande som i TR:n. Nitro Nobel överklagade och yrkade ogillande av KKV:s talan i dess helhet.</p> <p>Liksom TR:n fann MD att Nitro Nobel hade varit dominerande på de relevanta marknaderna under den aktuella perioden.</p> <p>Vad gällde bildandet av SweBlast och de affärsvillkor som företaget fick från Nitro Nobel gjorde MD samma bedömning som TR:n. Nitro Nobels ageranden utgjorde alltså inte missbruk.</p> <p>Ifråga om avtalen mellan Nitro Nobel och sex av dess kunder gjorde MD samma bedömning som TR:n och fann att användningen av avtalen utgjorde missbruk. MD höjde konkurrensskadeavgiften till 400000 kronor.</p>
---	--	---

<p>KKV ./ Stenungsunds kommun</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att Stenungsunds kommun skulle förpliktas att betala konkurrenskadeavgift med 5000 kronor. Grunden var att kommunen hade missbrukat sin dominerande ställning på marknaden för inomhusbad för kombinationserbjudande med solarietjänster. I korthet hade kommunen erbjudit tiokort till solarier på simhallen, varvid avgiften även inkluderade bad. Förfarandet var enligt KKV ägnat att allvarligt försvåra för andra aktörer att erbjuda solarietjänster.</p>	<p>Stockholms tingsrätt, dom 1998-09-09, T8-723-98</p> <p>Kommunen medgav talan och TR:n meddelade dom i enlighet med KKV:s yrkande.</p>
---	--

<p>KKV och BK Tåg AB ./. Statens Järnvägar (SJ)</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att SJ skulle förpliktas att betala konkurrensskadeavgift, i första hand med 30 miljoner kronor och i andra hand med 10 miljoner kronor. Överträdelserna gällde upphandling av tågtrafik på länsjärnvägarna i Småland (Smålandstrafiken) år 1993. KKV menade i första hand att SJ uppsåtligt tillämpat en prissättning som understeg SJ:s genomsnittliga rörliga kostnad i syfte att eliminera konkurrenten BK Tåg från marknaden eller allvarligt försvaga BK Tåg och/eller hindra nya företag att komma in på marknaden. I andra hand hävdade KKV att SJ missbrukat sin monopolmakt genom att subventionera Smålandstrafiken med pengar från monopolmarknaden. KKV gjorde i första hand gällande att den relevanta marknaden var drift av persontrafik på järnväg på entreprenad i Sverige. Bakgrunden var partiell avreglering där persontrafik på länsjärnvägarna liksom olönsam trafik på stomnätet upphandlades av länen eller staten medan lönsam trafik drevs av SJ.</p>	<p>Dom 1998-12-08, T8-103-96</p> <p>TR:n förpliktade SJ att betala konkurrensskadeavgift med 8 miljoner kronor.</p> <p>BK Tåg deltog som intervenient. I målet hördes arton vittnen. KKV:s marknadsdefinition accepterades av TR:n, som fann att SJ var dominerande, bl.a. i kraft av sin tidigare monopolställning och sin kontroll över infrastruktur såsom trafikledning, tidtabeller, biljettsystem och tillgång till verkstäder, i kombination med dess finansiella styrka.</p> <p>Beträffande underprissättningen hade KKV gjort en kostnadsanalys i tio poster och menade att skillnaden mellan anbudspriset och SJ:s kostnader översteg tio miljoner kronor. SJ menade att anbudet täckte rörliga kostnader och gav bidrag till de fasta kostnaderna. TR:n fann att SJ:s anbud ej inkluderat kostnad för försäkring, tågtelefoner samt visst fordonsunderhåll och att SJ hade underskattat kostnader för energi, fordonsunderhåll och lokförare. SJ:s anbud innebar underprissättning och TR:n presumerade att det skett för att eliminera eller försvaga konkurrenterna. Konkurrensskadeavgiftens storlek, som enligt TR:n var hög, motiverades bl.a. av att BK Tåg inte helt slogs ut.</p>	<p>MD 2000:2</p> <p>MD lämnade SJ:s överklagande utan bifall.</p> <p>MD definierade marknaden på samma sätt som TR:n och fann på de skäl som TR:n anfört att SJ var dominerande.</p> <p>MD framhöll att det kunde krävas att SJ vid sin beräkning av kostnaderna gjort en rimligt noggrann och realistisk kalkyl. MD:s bedömning av entreprenadkostnaderna följde i huvudsak TR:ns. SJ hade således underskattat flertalet kostnadsposter och vissa poster hade inte alls tagits med. Slutsatsen blev att SJ:s rörliga kostnader översteg anbudssumman med 4,5 miljoner kronor. Liksom TR:n tillämpade MD en presumtion för att underprissättningen skett i syfte att eliminera eller försvaga konkurrenterna. SJ hade invänt att en förutsättning för att underprissättning ska innebära missbruk är att företaget har möjlighet att ta igen förlusten. MD menade att det ligger i själva underprissättningsbeteendet en bedömning att förfarandet medför fördel och att förlusterna senare ska kunna återhämtas. SJ ansågs ha missbrukat sin dominerande ställning.</p>
--	--	---

<p>ABF, Medborgarskolan och Vuxenskolan, 1998-02-18, dnr 1564/94</p> <p>Konkurrensverket ålade Sollentuna ABF-avdelning, Medborgarskolan Norrort och Studieförbundet Vuxenskolan Sollentuna (Skolorna) vid vite att inte samarbeta vid avgivande av anbud avseende utbildning i svenska för invandrare i Sollentuna kommun. Skolorna hade i konsortiesamarbete gett ett gemensamt anbud för den aktuella utbildningen. Konsortiet har förklarat att ingen av de tre avdelningarna i Sollentuna ensam hade resurser att åta sig ett uppdrag av den omfattning som var aktuell och att samarbete därför var en nödvändig förutsättning. KKV godtog inte resonemanget utan menade att resurser i första hand borde ha hämtats från andra avdelningar inom samma studieförbund och inte från konkurrerande förbund. Samarbetet ansågs konkurrensbegränsande. Skolorna överklagade KKV:s åläggande. KKV beslutade något år senare, den 30 mars 1999, att upphäva sitt åläggande.</p>	<p>Marknadsdomstolens beslut 1999-05-05 i ärende A 22/98</p> <p>KKV gjorde en kompletterande utredning och fann att samarbetet mellan skolorna inte var konkurrensbegränsande. Efter att KKV upphävt sitt åläggande återkallade skolorna sitt överklagande. MD avskrev ärendet.</p>
<p>Nedre Norrlands Sägverksförening (NNS), 1998-09-21, dnr 568/98</p> <p>Genom beslut 1997-12-23 nekade KKV icke-ingripandebesked och undantag för NNS rekommendationer om garantipriser avseende sågtimmer gentemot privat enskilt skogsbruk, dnr 1774/93. NNS överklagade till TR:n och målet kom efter ändringar i konkurrenslagen att överlämnas till MD där det handlades som ärende A 18/98. Målet avskrevs så småningom.</p> <p>Efter att KKV meddelat sitt beslut 1997-12-23 begärde NNS att KKV skulle meddela undantag för tiden till dess verkets beslut prövats i domstol. KKV betraktade frågan som en omprövning och lämnade begäran utan bifall.</p>	<p>MD 1999:4</p> <p>MD lämnade NNS överklagande utan bifall. NNS hade anfört behov av en motsvarighet till ett avvecklingsundantag fram till de tidpunkt då domstolsprövning skett, bl.a. med hänvisning till kostnaderna för enskilda medlemmar i föreningen att ta fram prislistor på egen hand. MD hänvisade till förarbetena till övergångsbestämmelserna i konkurrenslagen där det framhölls att företag inte kan förskjuta verkningarna av förbuden i konkurrenslagen genom att överklaga KKV:s beslut. Det saknades lagliga möjligheter att meddela sådant undantag som yrkats.</p>

<p>Sågverksföreningen SÅGAB, 1998-09-21, dnr 570/98</p> <p>Genom beslut 1997-12-23 nekade KKV icke-ingripandebesked och undantag för SÅGAB:s samarbete om virkesprislistor med inköpspriser på sågtimmer och försäljningspris på massaved, dnr 411/94. SÅGAB överklagade till TR:n och målet kom efter ändringar i konkurrenslagen att överlämnas till MD där det handlades som ärende A 19/98. Målet avskrevs så småningom.</p> <p>Efter att KKV meddelat sitt beslut 1997-12-23 begärde SÅGAB att KKV skulle meddela undantag för tiden till dess verkets beslut prövats i domstol. KKV betraktade frågan som en omprövning och lämnade begäran utan bifall.</p>	<p>MD 1999:5</p> <p>MD lämnade SÅGAB:s överklagande utan bifall.</p> <p>SÅGAB hade anfört behov av en motsvarighet till ett avvecklingsundantag fram till de tidpunkt då domstolsprövning skett, bl.a. med hänvisning till kostnaderna för enskilda medlemmar i föreningen att ta fram prislistor på egen hand. MD hänvisade till förarbetena till övergångsbestämmelserna i konkurrenslagen där det framhölls att företag inte kan förskjuta verkningarna av förbuden i KL genom att överklaga KKV:s beslut. Det saknades lagliga möjligheter att meddela sådant undantag som yrkats.</p>
<p>Svenska Returglas 33 cl AB, 1998-12-23 och 1999-01-27, dnr 932/98</p> <p>Nya Banco Bryggerier i Skruv AB (Banco) anförde klagomål mot att företaget genom uppsägning från Svenska Returglas 33 cl AB (Returglas) uteslutits från samarbetet inom det etablerade systemet för returglas. Genom beslut den 23 december 1998 ålade KKV interimistiskt Returglas vid vite av tio miljoner kronor att inte tillämpa uppsägningen. Banco skulle dock vid anfordran dels erlagga viss förskottsbetalning, dels ställa säkerhet. Returglas överklagade beslutet till MD. Några dagar senare försattes Banco i konkurs, varefter rörelsen överläts till ny ägare. KKV upphävde sitt åläggande.</p>	<p>Marknadsdomstolens beslut 1999-03-17, ärende A 2/99</p> <p>Fråga uppstod i MD om Returglas hade rätt att få sitt överklagande prövat i sak trots att KKV hade upphävt sitt interimistiska åläggande. Returglas anförde bl.a. att KKV enligt förvaltningsrättsliga principer saknat möjlighet att ompröva sitt beslut sedan det överklagats. Returglas hade till följd av åläggandet utpekats för överträdelse av KL i media och ansåg sig ha ett legitimt intresse av att få talan prövad i sak.</p> <p>MD fann att KKV varit oförhindrat att upphäva sitt interimistiska beslut oavsett att beslutet överklagats. Då åläggandet upphävts av KKV avskrev MD överklagandet från vidare handläggning.</p>

<p>Industrislang</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att svarandena skulle förpliktas betala konkurrensskadeavgifter med sammanlagt 275000 kronor. KKV gjorde gällande att Lundgrens Maskinförnödenheter AB hade anmodat Tricoflex S.A. och Tricoflex Scandinavia AB att avbryta leveranser av industrislang till Lundgrens konkurrent IPG, i syfte att hindra IPG och dess kund Luna att verka på den svenska marknaden för industriförnödenheter.</p>	<p>Stockholms tingsrätts dom 1999-09-30, T8267-99</p> <p>Svarandena medgav talan och TR:n meddelade dom i enlighet med KKV:s yrkande.</p>
<p>Trafikskolorna</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att fem trafikskolor i Luleå skulle förpliktas betala konkurrensskadeavgift med sammanlagt 120000 kronor. KKV anförde att trafikskolorna under två års tid vid tre tillfällen träffat avtal om priser, rabatter och andra affärsvillkor för utbildning till B-körkort.</p>	<p>Stockholms tingsrätts dom 2000-05-16 och deldom 1999-10-27 i mål T19576-98</p> <p>Tage Vågelinds Trafikskola AB medgav käromålet och TR:n förpliktade i deldom skolan att betala 10000 kronor i konkurrensskadeavgift. Käromålet mot övriga svarande ogillades av TR:n, som även förpliktade KKV att betala skolornas rättegångskostnader. TR:n fann KKV:s bevisning otillräcklig. Skolorna hörde sina företrädare under sanningsförsäkran. KKV:s enda bevisning såvitt gällde priser var vittnesförhör med en företrädare för en konkurrerande skola. Värdet av dennes uppgifter förringades dock pga konflikter mellan skolorna. Det ansågs inte styrkt att skolorna träffat avtal om priser. Däremot ansågs styrkt att de träffat avtal om rabatter, men överträdelsen ansågs ringa och ingen konkurrensskadeavgift dömdes ut.</p>

<p>Taxiuppställningsplatser vid Stockholms Centralstation, 1999-04-29, dnr 189/1999 och 274/1999</p> <p>KKV hade meddelat icke-ingripandebesked för ett avtal om tillträde till uppställningsplatser för taxibilar vid Stockholms Centralstation, dnr 1099/97. Avtalet innebar att Taxi Stockholm, Taxi Kurir och Taxi 020 (Taxiföretagen) av SJ arrenderade den s.k. fil 1 utanför Centralen medan fil 3 var öppen för övriga taxioperatörer. Taxiföretagen skulle även tillhandahålla taxivårdar för kundservice och ordning. Stockholm Transfer Taxi AB ingav klagomål och hävdade att avtalsparterna agerade utanför ramen för verkets beslut genom taxivårdar och taxibilar. KKV menade att det som anförts inte var grund för att återkalla icke-ingripandebeskedet och beslutade att inte vidta åtgärder med anledning av klagomålet.</p>	<p>MD 2000:1</p> <p>MD lämnade överklagandet utan bifall på de skäl som KKV anförde och förpliktade klaganden Stockholm Transfer Taxi AB att ersätta rättegångskostnader för SJ och Taxiföretagen.</p>
<p>Swerock AB, 1999-06-22, dnr 1219/93</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för en mellan Skanska Sverige AB och Swerock AB gemensamt bedriven täktverksamhet för bergkross. Samarbetet bedrevs i gemensamt bolag och det var ostridigt att bolagsavtalet i sig inte innehöll några konkurrensbegränsande bestämmelser. KKV menade dock att parterna hade kapacitet att bedriva den aktuella verksamheten var och en för sig, vilket framgick av att Skanska ägde och drev andra täkter i området. Samordningen på bergkrossmarknaden ansågs kunna leda till samordning och koordination av parternas ballaströrelser i hela regionen och även till samordning i senare led som asfaltsmassa och byggtreprenader.</p>	<p>MD 2001:11</p> <p>MD ändrade beslutet och meddelade icke-ingripandebesked för samarbetet.</p> <p>Liksom KKV fann MD att naturgrus och bergkross var utbytbara i mer än begränsad omfattning varför den relevanta produktmarknaden avgränsades till naturgrus och bergkross. Den geografiska marknaden ansågs omfatta ett område inom en radie av fyra mil från krossanläggningen i Angered. Swerock saknade egen bergtäkt inom rimligt avstånd från Göteborgsområdet. Möjligheterna att få nödvändiga tillstånd för exploatering av en ny bergtäkt var mycket begränsade. Investeringskostnaderna för etablering var betydande. Swerocks uppgift att bolaget inte på egen hand skulle kunna driva bergtäckten godtog av MD, som fann att inga konkurrensbegränsande effekter hade påvisats.</p>

<p>SAS Eurobonus, 1999-11-12, dnr 902/1998</p> <p>KKV ålade SAS vid vite av 100 miljoner kronor att från den 12 december 1999 inte tillämpa Eurobonus eller liknande program på inrikes flygresor i Sverige.</p> <p>Efter klagomål från Braathens Malmö Aviation och Svenska Resebyråföreningen prövade KKV bl.a. om SAS Frequent Flyer Program Eurobonus utgjorde missbruk av dominerande ställning. Programmet hade introducerats för internationella resor år 1992 och kom från den 1 maj 1997 att gälla även inrikes resor i Sverige.</p> <p>KKV fann att utbyttbarheten mellan flygresor och andra transportmedel var begränsad, särskilt för affärsresenärer. Bl.a. gjorde KKV en prisjämförelse och fann att det genomsnittliga priset per kilometer för en affärs- eller fullpriselbiljett var dubbelt så hög för flygresor som för tågresor. KKV menade att särskilda geografiska förutsättningar rådde för det svenska inrikesflyget. I Sverige fanns endast ett komplett linjenät med Arlanda som nav. Marknaden kunde därmed inte avgränsas till viss linje mellan två orter. SAS marknadsandel på inrikestrafik uppgick till 67-77 procent beroende på hur man räknade (antal passagerare eller biljettvärde) och KKV fann att SAS var dominerande på den svenska inrikesmarknaden. Eurobonus ansågs vara ett slags lojalitetsrabatt med kraftigt trohetskapande effekt. Programmet ansågs leda till inträdeshinder. Att liknande program var vanligt förekommande i internationell flygtrafik ansågs inte berättiga tillämpning av Eurobonus på inrikesmarknaden, och förfarandet bedömdes som missbruk av dominerande ställning.</p>	<p>MD 2001:4</p> <p>MD ändrade åläggandet så att SAS medgavs knappt två års avvecklingstid för Eurobonusprogrammet i aktuella delar (till den 27 oktober 2001) och att viteshotet minskades till 50 miljoner kronor. Vidare begränsades åläggandet till att gälla intjänande av bonuspoäng på inrikes flygresor mellan orter där SAS eller SAS samarbetspartners mötte konkurrens.</p> <p>Braathens Malmö Aviation AB deltog som intervenient i målet.</p> <p>Grunden för SAS talan var att KKV:s marknadsavgränsning var felaktig och stred mot enhetlig EG-rättslig praxis. Det var enligt SAS inte möjligt att tala om en generell inrikesmarknad för flygtrafik. SAS åberopade en mängd EG-rättsliga avgöranden där bedömningen av relevant marknad alltid utgått från viss sträcka. I vissa fall hade inom EG-rättslig praxis konkurrens ansetts föreliggande mellan olika transportslag som flyg och snabbtåg. Vid en marknadsavgränsning enligt EG-rättslig praxis fanns det flera linjer på vilka SAS inte var dominerande. Vidare åberopade SAS att frequent flyer-program utgjorde normalt branschbeteende och att konkurrenter som inte hade egna program kunde medverka på icke-diskriminerande villkor.</p> <p>MD betonade SAS särställning på de svenska marknaden, linjenätet med Arlanda som nav samt förekomsten av kundavtal med företag och menade att gemenskapsrättslig praxis inte kunde tjäna till direkt ledning. Marknaden bestämdes till inrikes reguljära flygtransporter av passagerare. SAS ansågs dominerande och Eurobonusprogrammet ansågs lojalitetsskapande och inträdesförsvärande.</p>
--	--

<p>Interflora AB, 1999-11-23, dnr 618/1999</p> <p>KKV ålade Interflora AB att inte tillämpa avtalsklausul i standardavtal med handlare i Interflorakedjan. Klausulen innebar att handlarna åtog sig att inte direkt eller indirekt delta i med Interflora konkurrerande verksamhet inklusive Interfloras produkter Blommogram och Blomstercheckar. Enligt KKV:s mening innebar förbudet mot dubbelanslutning att konkurrerande kedjor uteslängdes från Interfloras handlare. Dessa svarade enligt KKV för cirka 25 procent av blomsterdetaljhandeln. Avtalet gällde på obestämd tid med sex månaders uppsägningstid.</p>	<p>MD 2001:3</p> <p>MD upphävde KKV:s beslut. I målet hördes tre vittnen. KKV medgav i MD att undantag meddelades för den del av klausulen som förbjöd konkurrerande kedjeverksamhet, däremot inte för blomsterförmedling och blomstercheckar. MD bedömde att Interflorakedjans marknadsandel uppgick till mellan 10 och 20 procent och att det var låga inträdes hinder på marknaden. Förbudet mot att delta i konkurrerande kedjeverksamhet ansågs godtagbart för att skydda kedjans identitet och profil, investeringar och know-how. Konkurrensförbudet avseende blomsterförmedling ansågs inte medföra några märkbara konkurrensbegränsningar, bl.a. då Interfloras 210 butiker utgjorde mindre än tio procent av det totala antalet i Sverige och största konkurrenten Euroflorist hade 1125 butiker.</p>
<p>SPI; gryningsråd, Stockholms tingsrätts beslut 1999-12-15, Å16791-99</p> <p>TR:n beslutade om undersökning enligt 48 § konkurrenslagen (gryningsråd) hos branschföreningen Svenska Petroleum Institutet (SPI).</p>	<p>MD 2000:3</p> <p>MD lämnade överklagandet utan bifall. SPI hade yrkat att MD skulle undanröja TR:ns beslut, ålägga KKV att återlämna de handlingar som verket tagit under undersökningen och förbjuda KKV att utnyttja information verket fått tillgång till genom undersökningen hos SPI. SPI anförde att det saknades särskild anledning att anta att bevis skulle finnas hos SPI. MD hänvisade till lagförarbetena där det framhålls att det måste finnas en påtaglig misstanke att bevis skulle finnas hos den som ansökan avser. Eftersom SPI var en branschorganisation för de företag som var misstänkta för överträdelse av konkurrenslagen rum för regelbundna möten och kontakter mellan dessa företag fann MD att det fanns särskild anledning att anta att SPI kunde ha tillgång till bevis.</p>

<p>Färgtema AB, Stockholms tingsrätts beslut 2000-05-02, Ä6490-00</p> <p>TR:n beslutade om undersökning enligt 47 § konkurrenslagen (gryningsråd) hos Färgtema m fl företag.</p>	<p>MD 2000:13</p> <p>MD lämnade överklagandet utan bifall och skrev att vad Färgtema anfört inte föranledde MD att göra någon annan bedömning än den som TR:n gjort. Färgtema hade anfört att KKV inte redovisat några omständigheter till stöd för att just Färgtema skulle ha deltagit i de påstådda överträdelserna. I vart fall skulle det enligt Färgtema ha räckt med ett åläggande enligt 45 § konkurrenslagen.</p>
<p>Pergo AB, advokatsekretess</p> <p>Stockholms tingsrätts beslut 2000-05-10, Ä 6490-00</p> <p>Vid undersökning enligt 47 § konkurrenslagen hos Pergo AB uppkom fråga om vissa handlingar omfattades av advokatsekretess enligt 54 § konkurrenslagen. KKV ansåg att handlingarna borde omfattas av undersökningen medan Pergo AB var av motsatt uppfattning. Handlingarna överlämnades till tingsrätten, som bedömde att de omfattades av advokatsekretess och därför inte kunde bli föremål för åtgärd enligt 51 § konkurrenslagen.</p>	

<p>KKV ./. AB Svensk Filmindustri II</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att AB Svensk Filmindustri (SF) skulle förpliktas betala konkurrensskadeavgift med fyra miljoner kronor. KKV gjorde gällande att SF missbrukat sin dominerande ställning i samband med förhandlingar om visningsrättigheter till film. De förfaranden som påstods utgöra missbruk var</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) att hota filmdistributörer att vägra visa filmerna En vampyrs bekännelse och Mary Shelley's Frankenstein om inte SF fick exklusiv visningsrätt för filmerna 2) att kräva ekonomisk kompensation utöver vad som kunde anses objektivt försvarbart för det fall en konkurrent erbjöds kopia av de två filmerna för visning i viss stad 3) avboka sju preliminärbokade filmer för att inte SF fick visningsrätten till filmen Forrest Gump 4) att i en policydeklaration förklara att SF, om exklusiv visningsrätt till viss film ges till konkurrerande biograföretag i någon av de fem största städerna, inte avsåg att visa filmerna på sin biografkedja, att SF, om en film spelades parallellt på en konkurrerande biograf, inte avsåg att spela filmen annat än på villkor enligt ordinarie s.k. skalor och att SF:s premiärbiografer i Stockholm, Göteborg och Malmö måste sambokas av filmdistributören. 	<p>Stockholms tingsrätts dom 2000-04-14, T8-1107-97</p> <p>TR:n ogillade käromålet och förpliktade KKV att ersätta SF:s rättegångskostnader.</p> <p>I målet höres sju vittnen. Liksom KKV fann TR:n att SF haft en dominerande ställning på marknaden för visning av film på biografssalong under den aktuella tiden. TR:n fann att ett fall av visningsvägran inte utgjorde missbruk då den kunde ses som en reaktion från SF på att filmdistributören Warner ensidigt ändrat villkoren för visning av En vampyrs bekännelse, och att Warners eget agerande inte var klanderfritt. Beträffande Mary Shelleys Frankenstein var omständigheterna likartade då Columbia ensidigt ändrat villkoren för visning. SF ansågs i det fallet ha gått för långt genom att kräva ändring av visningsvillkoren i andra städer, vilket utgjorde missbruk. SF:s åtgärd att avboka sju preliminärbokade filmer för att SF inte fick visa Forrest Gump utgjorde enligt TR:n en slags bestraffningsåtgärd som innebar missbruk. Ifråga om den s.k. policydeklarationen såg TR:n denna inte som en generell deklaration riktad till marknaden utan som en sammanfattning av SF:s förhandlingsståndpunkt gentemot Columbia. SF:s agerande syftade enligt TR:n delvis till att SF skulle få ensamrätt, men kraven måste främst ses som anbud i en förhandling.</p> <p>Vid fastställande av konkurrensskadeavgiften bedömde TR:n att konkurrensen inte påverkats på marknaden eftersom de amerikanska filmföretagen inte gått med på SF:s krav. TR:n beaktade även att SF:s agerande föranletts av att filmföretagen ändrat villkoren efter att parterna ingått avtal om visningsrätt. TR:n fann att missbruket varit ringa och dömde inte ut någon konkurrensskadeavgift.</p>
---	---

<p>Telia Handel</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att Telia AB skulle förpliktas betala konkurrensskadeavgift med 950000 kronor. KKV gjorde gällande att Telia AB hade missbrukat sin dominerande ställning på marknaden för teleabonnemang för direkt anslutning till fast telenät. Telias dotterbolag Telia Handel hade dels hotat med att avbryta ett samarbete om växelinstallationer med återförsäljarna Ocom och Tele Proffs, dels avbrutit ett samarbete avseende företagsväxlar med Ocom, allt för att förmå dessa företag att säga upp sina partneravtal med Europolitan. Syftet var enligt KKV att försvåra för konkurrenterna och stärka Telias ställning på marknaden för försäljning, installation och service av företagsväxlar. Agerandet var också ägnat att allvarligt försvåra för konkurrenten Europolitan på mobiltelemarknaden och att stärka Telias ställning på denna marknad.</p>	<p>Dom 2000-06-28, T19703-98</p> <p>TR:n förpliktade Telia AB att betala 950000 kronor i konkurrensskadeavgift.</p> <p>Telia vitsordade det faktiska händelseförlopp som KKV lade Telia Handel till last, vitsordade KKV:s avgränsningar av relevanta marknader och skäligheten i den yrkade avgiften. Tvisteföremålet var om Telia AB kunde hållas ansvarigt för dotterbolaget Telia Handels överträdelser. TR:n konstaterade att Telia AB var moderbolag i Teliakoncernen och att Telia Handel var ett helägt dotterbolag vars verksamhet var starkt integrerad med de verksamheter övriga dotterbolag inom koncernen bedrev. Telia Handels agerande hade syftet till att stärka koncernens ställning på marknader där andra koncernbolag var verksamma. TR:n hänvisade till EG-rätten och tillämpade en presumption för att moderbolag har kontroll över helägda dotterbolags agerande. Telia AB hölls därför ansvarigt.</p>	<p>MD 2001:30</p> <p>MD fastställde TR:ns domslut.</p> <p>Telia hade i första hand yrkat ogillande av KKV:s talan och i andra hand nedsättning av avgiften till 5000 kronor.</p> <p>MD fann att bedömningen om ett moderbolag kunde åläggas att betala konkurrensskadeavgift för dotterbolags agerande måste ske med utgångspunkt från omständigheterna i det enskilda fallet och med ledning av den praxis som utvecklats i EG-rätten. MD framhöll bl.a. att Telia Handel inte kunde anses bestämma självständigt över sitt handlande på marknaden eftersom bolagets verksamhet förutsatte tillgång till tjänster från andra bolag i koncernen. Telia AB hade inte heller bestritt att man haft möjlighet att styra Telia Handel. Att Telia Handel agerat i strid med moderbolagets instruktioner saknade betydelse, liksom om koncernledningen kände till agerandet eller inte.</p>
--	---	---

<p>AGA Gas AB II</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att AGA Gas AB (AGA) skulle förpliktas betala konkurrensskadeavgift med tre miljoner kronor. KKV gjorde gällande att AGA hade missbrukat sin dominerande ställning genom att i kundavtal om försäljning av industriella gaser på flaskor och industriella flytande gaser tillämpa exklusiva inköpsåtaganden och/eller villkor med liknande effekt. Förfarandet hade pågått under perioden 1 januari 1994 till 31 december 1997 och inneburit att kunderna hindrats från att köpa konkurrerande produkter under avtalstiden.</p>	<p>Dom 2000-12-07, T5403-99</p> <p>TR:n förpliktade AGA att betala konkurrensskadeavgift med 600000 kronor.</p> <p>TR:n fann att AGA genom sina 200 försäljningsställen var rikstäckande och att konkurrensförhållandena var tillräckligt homogena för att den geografiska marknaden skulle vara hela Sverige. Liksom AGA ansåg TR:n att produktmarknaden måste avgränsas utifrån varje slags industrigassort. På marknaderna fanns endast två aktörer och AGA:s marknadsandelar varierade mellan 65 och 96 procent. AGA ansågs dominerande. Ifråga om avtalen menade AGA att det endast var fråga om tillåtna kvantitativa åtaganden, att avtalen ej innebar märkbara effekter på marknaden och att det fanns legitima skäl för en typen av avtal. TR:n bedömde ett antal avtal med industrikunder och fann att sex av dem, utifrån de behov som kunderna normalt hade, innebar de facto-exklusivitet. Ifråga om två avtal var utredningen otillräcklig. AGA:s invändning att investeringar motiverade avtalstiden underkändes, däremot menade TR:n att treåriga avtalstider kunde accepteras.</p>	<p>MD 2002:21</p> <p>MD ändrade TR:ns dom och ogillade KKV:s talan, samt förpliktade KKV att ersätta AGA:s rättegångskostnader med cirka 525000 kronor. MD fann att den geografiska marknaden var av lokal eller regional karaktär. AGA och konkurrenten Air Liquide tillämpade olika prislistor i olika delar av landet och prisskillnaderna var inte obetydliga. MD påtalade att KKV:s utredning utgick från Sverige i dess helhet och inte från lokala eller regionala förhållanden, ej heller hade KKV utrett skiftande marknadsförhållanden för olika gastyper. AGA:s ställning var därför svår att bedöma pga otillräcklig utredning från KKV:s sida. Vidare menade MD liksom TR:n att det var oklart om två av avtalen kunde anses som exklusiva då utredningen inte beaktat kundens totala inköp utan endast inköp till viss anläggning. MD godtog AGA:s synsätt att treåriga avtal i princip kunde accepteras mot bakgrund av leverantörens investeringar, dock inte exklusivavtal. Utredningen brast enligt MD även i frågan om kvantiteterna verkligen innebar exklusivitet.</p>
---	---	---

<p>Taxi Stockholm II, 2001-01-11, dnr 592/2000</p> <p>KKV meddelade förnyat femårigt undantagsbeslut för samordnad taxiverksamhet för medlemmarna i Taxi Stockholm. KKV konstaterade att det inte skett några avgörande förändringar i Taxi Stockholms marknadssituation sedan det tidigare beslutet om undantag (se ovan Taxi Stockholm 15 00 00) och fann att samarbetet fortfarande uppfyllde förutsättningarna för undantag.</p>	<p>MD 2002:6</p> <p>MD lämnade konkurrenten Stockholm Transfer Taxi AB:s överklagande utan bifall. Stockholm Transfer Taxi AB gjorde gällande att förutsättningar för undantag saknades enligt 8 § p 2 och 4 KL, och hävdade bl.a. att det uppstått en kartell mellan Taxi Stockholm, Taxi 020 och Taxi Kurir, att Taxi Stockholm var dominerande och att bolagen agerade enhetligt och gemensamt.</p> <p>MD fann att Taxi Stockholms marknadsandel uppgick till 36 procent och att de största konkurrenternas sammanlagda marknadsandel uppgick till 40 procent. Då konkurrensförhållandena inte på något avgörande sätt förändrats sedan den föregående prövningen av samarbetet (MD 1999:14) kunde undantaget förnyas.</p>
<p>Statoil, åläggande, 2001-02-16, dnr 608/2000</p> <p>KKV ålade Statoil Detaljhandel AB att lämna uppgifter enligt 45 § konkurrenslagen.</p>	<p>MD 2001:7</p> <p>MD upphävde KKV:s beslut. MD fann att verket saknade möjlighet att ålägga ett företag att inkomma med uppgifter enligt 45 § KL angående frågor som är föremål för process i domstol mot företaget. Om ett av verket meddelat beslut överklagas eller om verket väcker talan och ansöker om stämning får verket anses ha övergått från att vara undersökande och utredande myndighet till att vara part inför domstol. KKV var därför hänvisat till att inhämta uppgifter på det sätt som erbjuds inom det processuella förfarandet (dvs. editionsföreläggande; utredarens kommentar).</p>
<p>AB Svenska Shell, ljudupptagningar, 2000-03-13, dnr 926/1999</p> <p>KKV nekade AB Svenska Shell (Shell) att göra egna ljudupptagningar vid verkets förhör med en av Shells anställda.</p>	<p>MD 2000:16</p> <p>MD avvisade överklagandet. Enligt MD var KKV:s beslut inte överklagbart.</p>

<p>AB Svenska Shell, åläggande, 2001-06-05, dnr 933/2000</p> <p>KKV ålade en anställd hos AB Svenska Shell (Shell) att inställa sig hos KKV för förhör angående misstänkta överträdelser på bensin- och dieselmarknaden.</p>	<p>MD 2001:23¹⁶⁰</p> <p>MD lämnade Shells överklagande utan bifall. MD hänvisade till avgörandet MD 2001:7 och framhöll att KKV inte kunde ålägga någon att inställa sig till förhör för att inhämta uppgifter om förhållanden som var föremål för process. KKV:s beslut avsåg dock andra misstänkta överträdelser än de som var föremål för process, varför det inte förelåg hinder mot åläggandet.</p>	
<p>Plaströrskartellmålet</p> <p>KKV stämde KWH Pipe Sverige AB, Uponor AB och AB Svenska Wavin och yrkade att bolagen skulle förpliktas betala konkurrenskadeavgift med sammanlagt 17,5 miljoner kronor.</p> <p>KKV gjorde gällande att bolagen hade samverkat i en kartell på plaströrsmarknaden från konkurrenslagens ikraftträdande 1993 till slutet av 1995. Bolagen hade delat upp marknadsandelar, fördelat projekt i samband med anbudsgivning, utbytt information och fattat gemensamma beslut om priser. Vidare påstods bolagen ha beslutat om begränsning eller förbud för KWH att sälja PVC-rör i Sverige.</p>	<p>Dom 2001-12-18, T10594-99</p> <p>TR:n förpliktade bolagen att betala konkurrenskadeavgift med sammanlagt 10,6 miljoner kronor.</p> <p>Bolagen bestred i allt väsentligt KKV:s påståenden. I målet hördes flera vittnen. TR:n fann att bolagen avtalat om fördelning av andelar av bolagens sammanlagda försäljning av PE-tryckrör och att det skapats rutiner för att iakttä överenskommelsen genom regelbundet informationsutbyte. Prisöverenskommelser och justering av marknadsandelar hade även förekommit. Däremot fann TR:n inte visat att KWH skulle upphöra med försäljning av PVC-rör. KKV lyckades inte styrka hela varaktigheten utan endast överträdelser fram till sommaren 1995.</p>	<p>MD 2003:2</p> <p>MD fastställde TR:ns domslut (Uponor AB hade överklagat).</p> <p>MD framhöll att konkurrenskadeavgift är en offentlig-rättslig ekonomisk sanktion och att det ankommer på KKV att lägga fram en utredning som tydligt visar att konkurrenslagen överträtts på det sätt som verket gör gällande. MD anslöt sig till TR:ns bevisvärdering.</p>

¹⁶⁰ Se Ingeborg Simonsson, Åläggande enligt 45 § konkurrenslagen – kommentar till MD 2001:23, ERT nr 1 2002 s 124

<p>Bensinkartellmålet</p> <p>KKV ansökte om stämning och yrkade att fem oljebolag skulle förpliktas betala sammanlagt 651 miljoner kronor i konkurrensskadeavgift. KKV anförde att bolagen hade avtalat eller samordnat sig om en s.k. rabattsanering, en sänkning av stolppriset på bensin med 15 öre per liter per den 1 november 1999 kombinerat med rabattsänkning med samma belopp, indelning av kunder i olika kategorier för vilka man bestämde maximirabatter, justering av kundernas rabatter, samordnad uppsägning av kundavtal med tillämpning av kategorier och nivåer, att inte konkurrera med varandra om kunderna genom rabatter (vapenvila), att hålla högre pris under september och oktober 1999 och successivt öka sina marginaler efter den 1 november 1999. Dessutom hade bolagen enligt KKV genom att utbyta information samordnat sig om olika åtgärder, nämligen hur respektive företag skulle agera i frågan om pris- och rabattsaneringen, agera gentemot kunderna, hur de bedömde möjligheterna och vilka åtgärder de vidtog för att genomföra saneringen.</p>	<p>Dom 2003-04-29, T9902-00</p> <p>TR:n förpliktade oljebolagen att betala konkurrensskadeavgift med sammanlagt 52 miljoner kronor och tillerkände oljebolagen ersättning med allmänna medel för rättegångskostnader med cirka 17 miljoner kronor.</p> <p>TR:n fann att bolagen kommit överens att genomföra en rabattsanering med 15 öre vilken kom att ske den 1 november 1999. Beträffande rabattkategorier och nivåer fann TR:n detta endast visat ifråga om kundkategorin Taxi. Bolagen ansågs ha ägnat sig åt intensivt informationsutbyte om kategorier och maximirabatter även avseende andra kundgrupper, men det saknades övertygande bevisning för att bolagen nått avtal i de delarna. TR:n presumerade att bolagen tagit hänsyn till informationen i sin rabattgivning. Marknadsbeteendet föll dock utanför de tidsramar som KKV angett i sin talan. Detsamma gällde för gemensamma uppsägningar och kundkategorier och rabattnivåer. Den s.k. vapenvilan ansågs inte styrkt, ej heller att bolagen skulle ha avtalat eller samordnat om högre pris i september och oktober 1999 eller höjda marginaler.</p>	<p>MD 2005: 7</p> <p>MD förpliktade oljebolagen att betala konkurrensskadeavgift med sammanlagt 112 miljoner kronor..</p>
--	---	---

<p>Gustavus Holding AB, 2002-06-19, dnr 207/2002</p> <p>Swedish Match North Europa AB ansökte om icke-ingripandebesked alternativt undantag för standardavtal för utlåning av snuskylar till återförsäljare. KKV meddelade s.k. automatiskt undantag enligt 13 § konkurrenslagen genom att avstå från att fatta beslut eller göra invändning. Därefter avskrevs ansökan från vidare handläggning. Gustavus Holding AB överklagade och yrkade återförvisning alternativt återkallelse av undantaget och att ansökan om icke-ingripandebesked skulle avslås.</p>	<p>MD 2003:19</p> <p>MD avvisade Gustavus överklagande.</p> <p>MD fann att avskrivningsbeslutet inte berörde Gustavus i den mening som avsågs i 60 § konkurrenslagen varför överklagandet inte kunde tas upp till prövning. Själva undantaget uppstod som en konsekvens av 13 § konkurrenslagen och det fanns inget beslut att överklaga i den delen.</p>
<p>PEAB, telefonlistor, 2002-11-20, dnr 800/2001</p> <p>KKV förelade PEAB AB (Peab) vid vite att utlämna listor innehållande uppgifter om utgående mobiltelefonnummer för vissa av Peabs anställda.</p>	<p>MD 2003:9</p> <p>MD upphävde KKV:s beslut. Peab hade anfört att företaget inte hade tillgång till uppgifterna utan, för att efterkomma KKV:s beslut, måste begära ut telefonlistor från teleoperatören. Enligt MD innebär KKV:s beslut att den som åläggandet riktas till måste agera för att få ut uppgifter från tredje man. MD fann att varken lagtexten eller dess förarbeten gav stöd för att utsträcka 45 § konkurrenslagen till en sådan situation.</p>
<p>Svenska Däckföreningen, 2002-11-21, dnr 540/2002</p> <p>KKV nekade icke-ingripandebesked och undantag för Svenska Däckföreningens gemensamma prislister avseende offertgivning vid servicearbeten med fordonsdäck.</p> <p>Däckföreningens medlemsföretag hade en sammanlagd marknadsandel på 25-30 procent. KKV fann att ingen av förutsättningarna för undantag enligt 8 § konkurrenslagen var uppfyllda.</p>	<p>MD 2003:23</p> <p>MD lämnade Däckföreningens överklagande utan bifall.</p> <p>MD bedömde prislister som en horisontell prissamverkan vilken begränsade konkurrensen. MD framhöll att det ankom på Däckföreningen att visa att villkor för undantag var uppfyllda. Då Däckföreningen inte visat några effektivitetsvinster enligt 8 § p 1 konkurrenslagen saknades förutsättningar för undantag redan på den grunden och MD prövade inte om de andra förutsättningarna var uppfyllda.</p>

<p>Asfaltsbolag, mellandom</p> <p>KKV yrkade att elva bolag verksamma i asfaltsbranschen skulle förpliktas betala konkurrensskadeavgift med 1 656 miljoner kronor KKV gjorde gällande att omfattande kartellverksamhet förekommit, bl.a. vid Vägverkets upphandlingar.</p> <p>Svarandena (utom Vägverket) yrkade att tingsrätten skulle fastställa i mellandom att ett avtal eller samordnat förfarande inte kan ha till syfte att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen på ett märkbart sätt när förutom säljarna även köparen (Vägverket) medverkar i avtalet eller det samordnade förfarandet. Ej heller kunde sådant avtal eller samordnat förfarande ha konkurrensbegränsande resultat. Bolagen menade att Vägverket tillsammans med flera potentiella leverantörer kommit överens om vem som skulle få leverera och till vilket pris, vilket kunde karaktäriseras som ett auktionsförfarande eller kollektiv förhandlingar.</p> <p>Vägverket menade att Vägverket inte kunde delta i en kartell mot sig självt och yrkade att TR:n skulle fastställa att Vägverket inte skulle utge konkurrensskadeavgift för de förfaranden som avsåg verkets egna upphandlingar.</p>	<p>Mellandom 2003-12-12, T5467-03</p> <p>Tingsrätten lämnade yrkandena om mellandom utan bifall.</p> <p>TR:n konstaterade att vare sig auktionsförfarande eller kollektiva förhandlingar uteslöt kartellsamarbete. Vad som förevarit vid de i målet aktuella avtalen (förutsatt att KKV lyckas styrka sin talan) kunde knappast anses vara ett sedvanligt auktionsförfarande eller en kollektiv förhandling. Istället gick KKV:s talan ut på att det träffats överenskommelser om vem som skulle få viss upphandling och hur de övriga skulle hantera situationen och kompenseras för uteblivet köp. Kompensation kunde ske genom att de som avstod från att konkurrera erbjöds underentreprenadarbeten, att tjänster mellan bolagen utfördes utan ersättning eller genom fakturor betalades utan att något arbete hade utförts, s.k. p-pengar.</p> <p>TR:n framhöll att förbudet mot konkurrensbegränsande avtal inte har till syfte att skydda enskilda köpare, konsumenter eller leverantörer utan att skydda konkurrensen i samhället och verka för en väl fungerande marknad.</p>	<p>MD 2004:21</p> <p>MD fastställde TR:ns domslut och lämnade Vägverkets yrkande om att MD skulle inhämta förhandsavgörande från EG-domstolen utan bifall.</p> <p>MD fann att Vägverket hade olika uppgifter och agerade såväl som myndighet som producent. I målet ansågs Vägverket ha agerat i en producent- och leverantörsroll dvs. som företag i konkurrenslagens mening. Det kunde inte uteslutas att förfarandena var konkurrensbegränsande.</p> <p>Beträffande Vägverkets yrkande om förhandsavgörande fann MD att Artikel 81 var tillämplig, men att det stod klart att MD:s rättstillämpning inte ledde till annan bedömning enligt artikel 81.1 EG än enligt konkurrenslagen. Utan motivering fann MD att det inte förelåg skäl att inhämta förhandsavgörande från EG-domstolen.</p>
---	--	---